

UNIVERZITA KARLOVA v PRAZE

Pedagogická fakulta

katedra primární pedagogiky

Vztah rodiny a školy na počátku školní docházky

**The relationship of Family and School at the Beginning
of School Attendance**

Vedoucí diplomové práce:	PhDr. Jana Kargerová, Ph.D.
Autor diplomové práce:	Mgr. Michaela Farská
Studijní obor:	učitelství pro 1. stupeň ZŠ
Forma studia:	kombinovaná
Diplomová práce dokončena:	červen, 2014

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Vztah rodiny a školy na počátku školní docházky vypracovala pod vedením vedoucího diplomové práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato diplomová práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Prohlašuji, že odevzdaná elektronická podoba diplomové práce je identická s její tištěnou podobou.

V Úpici dne 8. června 2014

Podpis:

Michaela Farská

Ráda bych poděkovala PhDr. Janě Kargerové, PhD. za její citlivé vedení, ochotu a cenné rady, které mi poskytovala při zpracování diplomové práce. Děkuji také své rodině za trpělivou podporu a pomoc.

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá problematikou vztahu rodiny a školy na počátku školní docházky.

V teoretické části přibližuje problematiku spolupráce rodiny a školy. Jsou zde vysvětleny definice pojmů rodina, škola a jejich vztah. Dále se zabývá historickými kořeny vztahu rodiny a školy, předpoklady pro efektivní spolupráci a vymezení v kurikulárních dokumentech společně s některými vzdělávacími programy a iniciativami.

Výzkumná část prezentuje smíšený výzkum, který je zaměřen na konkrétní úroveň spolupráce mezi rodinou a školou na počátku školní docházky na běžné základní škole, která je označena značkou Rodiče vítáni. Evaluačním nástrojem je upravená Anketa pro rodiče, jejíž výsledky byly podkladem pro rozhovor s ředitelem školy. Doplnujícím výzkumem zjišťuje názory učitelek na spolupráci rodičů a školy očima rodičů. Výsledky výzkumu potvrdily, že spolupráce na začátku školní docházky mezi rodinou a školou na této konkrétní škole je na velmi dobré úrovni. Rodiče pozitivně hodnotí přístup školy k rodičům, který je partnerský a tak plně naplňuje kritéria značky Rodiče vítáni. Z výsledků výzkumu lze získat inspiraci pro zlepšení vztahu rodiny a školy, např. úpravu interiéru školy či úpravy webových stránek. Údaje z výzkumu jsou prezentovány v písemné i grafické podobě a jsou interpretovány s ohledem na odborné poznatky v teoretické části diplomové práce.

Abstract

This thesis deals with the relationship between family and school at the beginning of primary school.

The theoretical part defines the matters of the cooperation between family and school, it explains terms like family, school and the relationship between them. Next it deals with historical roots of the relationship, conditions for the effective cooperation between family and school and specifications in curriculum together with some educational plans and initiatives.

The practical parts presents varied research which is focused on the concrete level of the cooperation between family and school at the beginning of primary school and which is marked by the sign Parents are welcome. The evaluative instrument is Survey for parents, results of it create the base for the interview with the head teacher of the school. Complementary research finds the opinions of the teachers in the matter of the cooperation between family and school. The results of the research proved that the quality of the cooperation between the family and school at this grammar school is at high level. Parents evaluate the attitude of this school positively and they claim there is partnership between them and the school, which fulfill the standard of the sign Parents are welcome. The research also proved it is possible to get inspiration how to improve the relationship between family and school, for example by the reconstruction of the interior of this school or remaking the web sites of the school. The results of the research are presented both in written form and graphic form in view of the theoretic knowledge from the first part.

Anotace

Diplomová práce se zabývá problematikou spolupráce rodiny a školy na počátku školní docházky. V teoretické části přibližuje problematiku spolupráce rodiny a školy v odborné literatuře - její vymezení, vývoj, předpoklady a ukotvení v dokumentech. Ve výzkumné části je prezentován výzkum, který zjišťuje konkrétní úroveň spolupráce na běžné základní škole, která je označena značkou Rodiče vítáni.

Klíčová slova

škola, rodiče, spolupráce, komunikace, Rodiče vítáni

Annotation

This thesis deals with the relationship between family and school in the beginning of primary school.

In the theoretical part it defines the matters of the cooperation between family and school which are specified in theoretic literature – its definition, development, preconditions and anchoring in documents. In the practical the research is presented. It finds out the concrete level of the relationship between family and school at the grammar school which is signed by Parents are welcome.

Keywords

school, parents, cooperation, communication, parents are welcome

Prohlašuji, že souhlasím s trvalým uložením práce v databázi Theses.

OBSAH

	stránka
1. Úvod	10
2. Teoretická část - Vztah rodiny a školy	12
2.1. Pojetí rodiny a školy	12
2.1.1. Charakteristika pojmů rodina, škola a jejich vztah	12
2.1.2. Historické kořeny vztahu rodiny a školy	16
2.1.2.1. Počátky školství v našich zemích	16
2.1.2.2. Škola a rodina ve 20. a 21. století	18
2.1.3. Shrnutí kapitoly	21
2.2. Předpoklady pro efektivní spolupráci na počátku školní docházky	22
2.2.1. Vzájemná očekávání.....	22
2.2.1.1. Očekávání rodičů ve výzkumných sděleních	22
2.2.1.2. Očekávání učitele	27
2.2.2. Úskalí vzájemné spolupráce	29
2.2.3. Shrnutí kapitoly	32
2.3. Téma spolupráce rodičů a školy v současných kurikulárních dokumentech	33
2.3.1. Bílá kniha	33
2.3.2. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání	34
2.3.3. Některé vzdělávací programy a iniciativy akcentující spolupráci s rodiči žáků	36
2.3.4. Shrnutí kapitoly	46
2.4. Shrnutí teoretické části	48

3. Výzkumná část - Vztah rodiny a školy v praxi	50
3.1. Úkol a cíle výzkumu	50
3.2. Design výzkumu.....	50
3.2.1. Výzkumný vzorek	51
3.2.1.1. Charakteristika školy	51
3.2.1.2. Charakteristika ředitele školy	53
3.2.1.3. Charakteristika rodičů	56
3.2.2. Charakteristika metod	57
3.2.3. Prezentace a interpretace výzkumu	60
3.2.4. Polostrukturovaný rozhovor s ředitelem školy	74
3.2.5. Shrnutí smíšeného výzkumu	78
3.3. Charakteristika a zaměření doplňující metody	80
3.3.1. Charakteristika učitelek	80
3.3.2. Prezentace a interpretace dotazníku pro učitelky	81
3.3.3. Shrnutí doplňující metody	87
3.4. Shrnutí výzkumné části	88
4. Závěr	91
 Literatura a další zdroje	 92
Seznam příloh	96

1. Úvod

Rodina a škola jsou dvě významné sociální instituce, které se navzájem doplňují a ovlivňují podobu společnosti. Každý člověk byl kdysi dítětem vyrůstající v rodině a chodil do školy. Optimální vývoj dětí je společný cíl těchto dvou institucí, lidský jedinec zde získává základní návyky a poznatky pro celý svůj život. Jak bude cíl naplňován, závisí na vzájemném vztahu rodiny a školy. Je logické, že jestliže mají společný cíl, měly by táhnout i za jeden provaz, ale ne všude tak tomu je.

Spolupráce rodiny a školy nemá přesnou definici, ale kdybychom hledali hlavní aktéry ve vzdělávání mladého člověka, tak je to právě rodina a škola. Spolupráce těchto dvou institucí je proto opravdu klíčová. Snaha o spolupráci rodiny a školy vystupuje stále více do popředí, ale je to opravdu komplikovaný proces. Funkce školy a rodiny se v mnoha ohledech prolínají. Je tedy jasné, že mezi těmito dvěma jednotkami musí fungovat nějaká spolupráce.

Spolupráce rodiny a školy nebyla vždy samozřejmostí, v poslední době se jí však právem dostává pozornosti, která jí přísluší. Pamatují na ni jak významné oficiální dokumenty, jako je například Národní program rozvoje vzdělávání v České republice, tzv. Bílá kniha nebo Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, tak i některé další programy a iniciativy, kladoucí na toto téma značný důraz. Pro svoji profesi učitelky považuji spolupráci rodiny a školy za důležitý aspekt ve vzdělávání žáků.

Vzhledem k důležitosti a významu problematiky spolupráce rodičů a školy jsem si pro svoji diplomovou práci vybrala téma Vztah rodiny a školy na počátku školní docházky, kdy je právě první kontakt učitele s rodinou klíčový. **Cílem diplomové práce je v teoretické části nastínit problematiku spolupráce rodiny a školy.** Nejprve charakterizují klíčové pojmy - rodina, škola a jejich vztah. Dále popisují historické kořeny vztahu rodiny a školy a jejich vývoj. Druhá kapitola pojednává o předpokladech pro efektivní spolupráci rodičů a školy, vzájemná očekávání obou stran a o úskalích, kterým je nutno při spolupráci čelit. Ve třetí kapitole se budu zabývat současným pojetím spolupráce rodiny a školy, jak na ni nahlízejí aktuální kurikulární dokumenty, vzdělávací program Začít spolu a iniciativa Rodiče vítáni. Dobré vztahy mezi rodinou a školou, kdy je rodič považován za partnera školy, jsou důležité.

Cílem výzkumné části bude zjistit, jaká je úroveň spolupráce na začátku školní docházky mezi rodinou a školou a posouzení stanovených hypotéz. Rámec výzkumné části bude tvořen smíšeným výzkumem v prvních třech ročnících základní školy pomocí kombinování metod. Bude se skládat z dotazníku pro rodiče žáků zjišťující hodnocení školy v oblasti spolupráce rodiny a školy, analýzy výsledků a rozhovoru s ředitelem základní školy, jak využít výsledky analýzy pro zkvalitnění komunikace a spolupráce školy s rodinou. Zároveň bude dotazníkovou metodou u učitelek prvních třech ročníků zjišťována skutečnost, jak ony vnímají spolupráci rodičů a školy. Výsledky zjištění budou analyzovány a interpretovány s ohledem na odborné poznatky v teoretické části.

2. Teoretická část - Vztah rodiny a školy

2.1. Pojetí rodiny a školy

Rodina a škola jsou dvě základní výchovné instituce. Je důležité, aby tyto instituce vzájemně spolupracovaly. Pokud se vyskytnou problémy v jejich vzájemné spolupráci, musíme si uvědomit, že se jejich následky objeví jak v prostředí školy, tak v prostředí rodiny.

2.1.1. Charakteristika pojmů rodina, škola a jejich vztah

Jednoznačně definovat rodinu, školu a jejich vztah není vůbec jednoduché. Nahlížení na rodinu a školu je rozdílné z pohledu jednotlivých vědních disciplín, jako jsou pedagogiky, psychologie či sociologie. Rovněž pohledy různých odborníků ze stejné oblasti se liší. Je možno konstatovat, co odborník, to jedinečné pojetí a náhled na definici. Abych přiblížila složitost definování a rozmanitost nahlížení na rodinu a školu, uvádím dále v textu některé příklady vymezení pojmu rodina, škola a jejich vztah.

Jan Průcha definuje **rodinu** jako nejstarší společenskou instituci, která plní socializační, ekonomické, sexuálně - regulační, reprodukční a další funkce. Vytváří určité klima, formuje interpersonální vztahy, hodnoty a postoje, základy etiky a životního stylu. Z hlediska sociologického je formou začlenění jedince do sociální struktury. Nejběžnějším modelem rodiny je takzvaná nukleární rodina, kterou tvoří nejbližší příbuzní, to jest oba rodiče a děti. V posledních desetiletích se model rodiny, který je historicky flexibilní, významně proměňuje. Zvyšuje se variabilita rodinných typů, zahrnujících nejen rodinu vlastní a úplnou, ale také rodinu neúplnou, nevlastní a náhradní. Současné pojetí má sklon k chápání rodiny jako sociální skupiny nebo společenství, žijícího ve vlastním prostoru - domově, uspokojující potřeby, poskytující péči a základní jistoty dětem. Rodina spolu se školou plní významné výchovné funkce, které lze chápat jako komplementární.¹

¹ PRŮCHA, J. WALTEROVÁ, E. MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha : Portál 2003, s. 202.

Pedagogická encyklopedie rodinu charakterizuje jako základní článek ve struktuře lidského společenství. Specifickým znakem, který ji odlišuje od jiných sociálních skupin, je její polyfunkčnost. Za hlavní jsou považovány ekonomicko-zabezpečovací, biologicko-reprodukční, emocionálně-ochranná a výchovně-socializační funkce. Jsou chápány jako úkoly, které plní rodina jednak vůči svým členům, ale také ve vztahu ke společnosti.²

V sociologickém pojetí J. Jandourek uvádí následující definici rodiny: „*Forma dlouhodobého solidárního soužití osob spojených příbuzenstvím a zahrnující přinejmenším rodiče a děti. Další znaky toho, co je r., jsou sociokulturně podmíněny. Patří k nim společné bydlení, příslušnost ke společné příbuzenské linii, společná produkce a konzumování statků atd. Funkcemi r. jsou reprodukce lidského rodu a výchovy potomstva. Mnohé funkce od počátku novověku r. postupně předává státním a dalším institucím, což vede k určité krizi r., patrné např. na vysoké míře rozvodovosti. I nadále však r. zůstává důležitým prostředím socializace, intimity a soc. podpory.*“³

V sociálně psychologickém pojetí je rodina specifickou, malou, primární, uzavřenou a neformální sociální skupinou, kterou je možné posuzovat z různých hledisek.⁴

V psychologickém slovníku P. Hartl rodinu charakterizuje jako společenskou skupinu spojenou manželstvím nebo pokrevními vztahy a odpovědností a vzájemnou pomocí.⁵ Jinak pojímá rodinu W. Schmidbauer - rodina je u většiny lidí prvním zážitkem skupiny a zároveň nositelem socializace.⁶

Matějček pohlíží na rodinu jako na systém, kdy jednotliví členové představují prvky systému, které jsou v neustálé interakci a vztazích. Mluví o sítích vztahů. Rodinu tedy nemůžeme poznat jen na základě toho, že známe jednotlivce, protože chování každého z nich, ovlivňuje ostatní členy rodiny.⁷

Nejbližší je mi definice J. Průchy, kde je rodina chápána i emoční stránkou poskytování péče a základních jistot dětem, neboť i já sama jsem nedávno založila

² STŘELEČEK, S. Rodina jako edukační prostředí. In PRŮCHA, J. (ed.) *Pedagogická encyklopedie*. Praha : Portál 2009, s. 487.

³ JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. Praha : Portál 2007, s.206.

⁴ MLČÁK, Z. *Vybrané kapitoly z psychologie manželství a rodiny*. Ostrava : FF OU 1996, s. 63.

⁵ HARTL, P. HARTLOVÁ H. *Psychologický slovník*. Praha : Portál 2004, s. 512.

⁶ SCHMIDBAUER, W. *Psychologie, Lexikon základních pojmů*. Praha : Naše vojsko 1994, s. 137.

⁷ MATĚJČEK, Z. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Praha : SPN 1992. s. 34 - 35.

„základy“ vlastní rodiny a velice mne naplňuje vytvářet „teplo“ domova, pečovat o manžela a syny.

Škola je institucí vyskytující se v určité formě už ve starověku, její dnešní podoba je však relativně mladá. Přestože svou důležitostí za rodinou zaostává, je její význam v životě člověka i společnosti veliký.

V Pedagogickém slovníku je pojem škola definován jako společenská instituce, jejíž tradiční funkcí je poskytovat vzdělání žákům příslušných věkových skupin v organizovaných formách podle určitých vzdělávacích programů. Pojetí a funkce školy se mění se změnami společenských potřeb.⁸

Sociologické pojetí charakterizuje školu jako instituci, která se zabývá vzděláním a výchovou jedince, funguje podle zákonných norem, hodnotí podávané výkony a podle nich do značné míry směřuje další profesní dráhu jedince. Významným vztahem, na kterém je škola založena, je interakce žák - učitel.⁹

V německém *Meyers kleines Lexikon - Pedagogik* je škola „instituce ve veřejném (státním) nebo soukromém vlastnictví, v níž jsou dětem a mládeži zprostředkovány v systematickém vyučování vědomosti a dovednosti, jež jim mají umožňovat samostatné životní činnosti v rámci státního a společenského uspořádání. Školy to poskytují zpravidla v určitém vymezeném čase, nacházejí se nezávisle na střídání žáků a učitelů na stejném místě a orientují se na příslušné formy výchovy a vzdělávání. Usilují o uskutečňování vymezených cílů vzdělávání a výchovy.“¹⁰

V jiném pedagogickém pojetí je škola chápána jako sociální instituce účelově vytvořená k realizaci svého základního úkolu, což je zajišťování řízené a systematické edukce. Tak jako jiné sociální instituce plní svá specifická poslání, škola má jako své poslání realizaci různých edukačních funkcí. A právě tyto specifické edukační funkce školy jsou právě tím, co ji odlišuje od jiných sociálních institucí, v nichž probíhá výchova také.¹¹

Funkce školy podle kolektivu autorů Havlík, Halászová, Prokop jsou následující:

- ✓ personalizační (spočívá ve vlivu na utváření osobnosti žáka),

⁸ PRŮCHA, J. WALTEROVÁ, E. MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha : Portál 2003, s. 238.

⁹ JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. Praha : Portál 2007, s. 247 - 248.

¹⁰ PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. Praha : Portál 2002, s. 389.

¹¹ PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. Praha : Portál 2002, s. 390.

- ✓ kvalifikační (zprostředkování vědomostí, dovedností a návyků pro výkon určité profese ve společnosti),
- ✓ socializační (navazuje na socializační proces rodiny),
- ✓ integrační (příprava na roli občana).¹²

Škola je tedy v životě jedince přechodovým stupněm mezi rodinou a společností. Už v rámci školního prostředí se utvářejí vztahy mezi školou, rodinou, třídní komunitou i celou společností.

Zahájením školní docházky přijímá škola, potažmo třídní učitel, spoluzodpovědnost za zdárný vývoj dítěte, který je společným cílem rodičů a učitele. Jejich vzájemná spolupráce a podpora je pro dosažení tohoto cíle nutnou podmínkou.

Spolupráce neboli **kooperace** je druh sociální interakce. Jedná se o základní formu sociálního chování. Spolupráce znamená společné úsilí zaměřené na dosažení prospěchu všech, kteří se na něm podílejí. Opakem spolupráce je konkurence.¹³

V psychologickém slovníku P. Hartl uvádí kooperaci jako součinnost, spolupráci několika osob zaměřenou k dosažení téhož cíle.¹⁴ J. Jandourek v sociologickém slovníku více definuje kooperaci jako spolupráci na sebe vzájemně odkázaných lidí, která umožňuje společné dosažení cíle a vyžadující vzájemnou komunikaci a společnou strategii.¹⁵

Jan Průcha vymezuje **vztah rodiče a školy** jako významný sociální vztah, ovlivňující úspěšnost výchovně - vzdělávacího procesu, učení žáků a jejich osobnostní rozvoj. V demokratických zemích je podporováno partnerství ve vztahu rodiče - škola. Jeho předpokladem je vzájemná otevřenost, informovanost a ochota komunikovat. Rozvíjejí se různé formy spolupráce. Patří k nim zejména:

- ✓ informační publikace o životě školy, jejích cílech a programu;
- ✓ participace rodičů na rozhodování o škole prostřednictvím zastoupení rodičů ve školních výborech a radách;
- ✓ systematické rozvíjení kontaktů mezi školou a rodiči;
- ✓ aktivní spoluúčast rodičů na životě školy;
- ✓ umožnění vstupů rodičů do vyučování a návštěvy učitelů v rodinách;

¹² PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika..* Praha : Portál 2002, s. 390 - 391.

¹³ Dostupné na WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Spolupr%C3%A1ce>

¹⁴ HARTL, P. HARTLOVÁ H. *Psychologický slovník.* Praha : Portál 2004, s. 275.

¹⁵ JANDOUREK, J. *Sociologický slovník.* Praha : Portál 2007, s.133.

- ✓ společné programy a domácí úkoly pro rodiče a žáky.¹⁶

Mít dobrý, kvalitní vztah rodičů a školy, který se vytváří již na začátku školní docházky, je jedním z cílů managementu školy. Ve výzkumné části diplomové práce se budu věnovat hodnocení spolupráce rodiny a školy.

2.1.2. Historické kořeny vztahu rodiny a školy

V průběhu historie se podoba školy jako instituce neustále proměňovala, v posledních desetiletích je však zřejmý trend stále většího přebírání úloh rodinné výchovy školou, což s sebou přináší pozitivní i negativní důsledky. Jisté je to, že se tím škola a rodina stále více přibližují. To společně se současnou krizí rodiny na jedné straně a na druhé straně neustálými indoktrinačními tlaky zvnějšku podtrhuje důležitost kvalitní spolupráce rodiny se školou a naopak.

2.1.2.1. Počátky školství v našich zemích

Počátky vzdělávání obyvatelstva v českých zemích mají velmi dlouhou tradici. První školy vznikly hned na počátku existence českého státu v 10. století. Jednalo se o školy církevní, kde se vzdělávalo budoucí duchovenstvo. Jako učitelé v nich působili kněží. Při klášterech byly zakládány klášterní školy a v sídlech biskupů byly zakládány katedrální školy.¹⁷ Síť škol klášterních měla v raném středověku základní význam pro udržení kontinuity vzdělání. Základem vzdělání bylo sedmero svobodných umění, což je gramatika, rétorika, dialektika, aritmetika, geometrie, astronomie a hudba. Cílem škol katedrálních byla výuka kléru pro potřeby biskupství. Školy katedrální patřily k institucím, z nichž vznikly středověké univerzity.

O spolupráci školy a rodiny zde nemůže být řeč, neboť děti byly spíše už součástí klášterní komunity a počítalo se, že v ní zůstanou jako řeholníci či řeholnice. Ostatní děti, které zůstávaly v rodinách, pracovaly s rodiči a učily se od nich praktickým dovednostem – péči o domácnost, zemědělství nebo řemeslu. Lidová moudrost se předávala dalším generacím v pohádkách, pověstech, příslovích, hádankách nebo

¹⁶ PRŮCHA, J. WALTEROVÁ, E. MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha : Portál 2003, s. 303.

¹⁷ VÁŇOVÁ, R. Školský systém v českých zemích - vývoj a současný stav. In VALÍŠOVÁ, A. KASÍKOVÁ, H. (eds.) *Pedagogika pro učitele*. Praha : Grada 2011, s. 69 - 90.

pořekadlech. Feudální vrchnost záměrně udržovala krutým útlakem poddané v nevědomosti a poslušnosti.¹⁸

Ve 13. století přibýly školy městské, označované též jako partikulární. Zakládala je a financovala města, vyučoval zde klérus, později absolventi artistické (filozofické) fakulty. Vznikly jako instituce pro přípravu úředníků městské správy. Na nejnižším typu městské školy, zvané i školy nízké, české, se učilo abecedě, čtení knih a psaní dopisů v mateřském jazyce. Po vzniku univerzity roku 1348 dostaly partikulární školy charakter přípravek pro univerzitní studium. Založení univerzity jako vysokého učení o čtyřech fakultách mělo pochopitelně obrovský význam kulturní i ekonomický a přispělo k věhlasu českých zemí v cizině. Uvedené školy, ke kterým v 16. století přibýly ještě školy bratrské a jezuitské, se udržely až do 17. století.

Ani v období vrcholného středověku nemůže být řeč o spolupráci školy a rodiny, neboť pro nejpočetnější nižší vrstvu obyvatel nebyly určeny ani nejnižší městské školy. Církev se obávala, že vyšší vzdělání lidu povede ke kacířství.

„V 18. století bylo v českých zemích zavedeno školství lidové určené dětem poddaných. Stalo se druhou kolejí existujícího školství.“¹⁹ Roku 1774 byl vydán první školský zákon, který zavedl všeobecnou vzdělávací povinnost a vedl ke vzniku triviálních farních škol, hlavních škol v každém kraji a škol normálních v hlavních městech. Vyučovacím jazykem byla němčina, pouze ve školách triviálních výuka probíhala v mateřském jazyce. *Všeobecný školní řád pro německé normální, hlavní a triviální školy ve všech císařských dědičných zemích* předepisoval vzdělávací povinnost pro děti ve věku od šesti do dvanácti let obou pohlaví, jejichž rodiče neměli dostatek finančních prostředků pro domácího učitele.²⁰ Obsah vzdělání triviálních škol tvořilo trivium - čtení, psaní, počítání a základy hospodaření a průmyslu. Na základech lidového školství vznikly i první instituce pro vzdělávání učitelů, tzv. preparandy.

Reforma provedená zákonem z roku 1869 zavedla nové typy lidových škol - obecné a měšťanské, nové instituce pro vzdělávání učitelů, vymezila nový obsah vzdělávání a stanovila povinnost osmileté školní docházky. Nesporně pokrokový zákon byl z politických a národních důvodů v českých zemích kritizován a ve své realizaci

¹⁸ ŠTVERÁK, V. *Stručné dějiny pedagogiky*. Praha : SPN 1983, s. 62.

¹⁹ PRŮCHA, J. (ed.) *Pedagogická encyklopedie*. Praha : Portál 2009, s. 39.

²⁰ KASPER, T. KASPEROVÁ, D. *Dějiny pedagogiky*. Praha : Grada 2008, s. 85.

dočasně bojkotován. Novela z roku 1883 zkrátila úlevami ve školní docházce fakticky školní povinnost na šest let a redukovala cíle a obsah výuky.²¹

Zavedením povinné školní docházky se vztah dítěte a rodiny proměnil – dochází k oddělení dětí od světa dospělých. Školy získávají na úkor rodin čím dál větší vliv na formaci členů společnosti.

2.1.2.2. Škola a rodina ve 20. a 21. století

O rodině a škole jako dvou významných sociálních institucích se často uvažuje v jejich komplementaritě, která v sociologickém pohledu vyplývá z jejich společenských funkcí - rodina působí jako mechanismus přenosu sociálního statusu z generace na generaci, zatímco škola zajišťuje princip meritokracie ve společnosti.²²

„Vztahy mezi školou a rodinou byly po dlouhou dobu tradičně omezeny spíše jen na jednosměrný přenos informací a poskytování rad učitelů rodičům. K extenzivnějším kontaktům mezi školou a rodiči docházelo pouze tehdy, bylo-li třeba řešit problémy např. s docházkou, chováním nebo s výsledky dítěte.“²³ Teprve v 70. a 80. letech 20. století začali být rodiče vyzýváni k tomu, aby „školní brány“ překračovali častěji a systematičtěji. V 90. letech potom došlo v řadě zemí také k legislativním změnám, jež teprve rozšířily rodičovská práva a umožnily zapojení rodičů do spolurozhodování o školním dění nad rámec běžných konzultací o výsledcích vlastního dítěte. V tomto období do oblasti vzdělávání nastoupil i tržní model, který dále zvýšil potřebu komunikace a spolupráce školy s rodiči, kteří se ve vztahu ke škole postupně přestávali spokojovat jen s prostým sledováním učebních výsledků svých dětí a školy začaly být nuceny „skládat rodičům účty“, jak nakládají s jejich dětmi.

V současné době jsou rodiče vnímáni jako nepominutelní aktéři výchovy a vzdělávání vlastních dětí. Vedle dítěte a učitele tvoří třetí nezbytný vrchol v pomyslném trojúhelníku vztahů v edukačním procesu.

V průběhu 2. poloviny 20. století lze identifikovat čtyři základní modely vztahů mezi rodinami a školami:

²¹ PRŮCHA, J. (ed.) *Pedagogická encyklopedie*. Praha : Portál 2009, s. 40 - 41.

²² RABUŠICOVÁ, M. Rodiče a škola. In PRŮCHA, J. (ed.) *Pedagogická encyklopedie*. Praha : Portál 2009, s. 319.

²³ RABUŠICOVÁ, M. ŠEĐOVÁ, K. TRNKOVÁ, K. ČIHÁČEK V. *Škola a /versus/ rodina*. Brno : Masarykova univerzita 2004, s. 9.

Kompenzační model

Tento model podle B. Ravnové převládal v Evropě v 60. a 70. letech 20. století a vycházel z předpokladu, že někteří rodiče nemají dostatečné možnosti a schopnosti být dobrými rodiči do takové míry, aby mohli podporovat své děti v jejich rozvoji. Na pomoc jim podle tohoto pojetí musí přijít škola nebo jiné instituce a jejich sníženou způsobilost kompenzovat.

Rodičům tento model přisuzoval roli spolupracovníků ve výchově a vzdělávání jejich dětí, přičemž způsoby zlepšování vzdělávacích a výchovných výsledků stanovovala škola.

Konsenzuální model

V konsenzuálním modelu, jenž byl uplatňován v 70. a 80. letech 20. století, bylo snahou najít konsenzus rodičů se školou a sblížit až propojit školní a domácí výchovu. Prostředkem měla být komunikace učitelů s rodiči a výměna informací tak, aby mohlo dojít k provázání učení doma a ve škole.

Participační model

Tento model se prosadil v 80. a 90. letech 20. století a považuje rodiče za samostatné, iniciativní a aktivní občany schopné podporovat své děti v jejich vzdělávání.

Model sdílené odpovědnosti

Nejnovější model sdílené odpovědnosti klade důraz na společnou zodpovědnost rodičů a učitelů za konkrétní rozhodnutí a jejich výsledky. Rodičům v něm přísluší ještě větší podíl na spolurozhodování o vzdělávacích záležitostech svých dětí než v předchozím participačním modelu.

Tento model se vyznačuje snahou probudit v rodičích zájem o aktivity, z nichž budou mít jejich děti prospěch, a zapojit je do nich. Podle B. Ravnové však kvůli narůstajícímu individualismu a fragmentaci společnosti hrozí, že sdílená odpovědnost se zvrhne v odpovědnost rozdělenou.²⁴

Přestože školy obvykle prohlašují, že jim na spolupráci s rodiči záleží, není stav této spolupráce dobrý. „*Epsteinová hovoří o několika stupních zapojení rodičů do života školy:*

²⁴ RABUŠICOVÁ, M. ŠEĐOVÁ, K. TRNKOVÁ, K. ČIHÁČEK V. *Škola a /versus/ rodina*. Brno : Masarykova univerzita 2004, s. 11 - 12.

- ✓ *Plnění základních rodičovských povinností.*
- ✓ *Komunikace škola - rodiče.*
- ✓ *Zapojení rodičů jako dobrovolníků do činnosti školy.*
- ✓ *Zapojení rodičů do domácí přípravy.*
- ✓ *Zapojení rodičů do rozhodování o záležitostech školy.*
- ✓ *Zapojení rodičů do školní komunity.* ²⁵

V České republice není málo škol, které s rodiči pouze komunikují. Klíčové rysy našeho tradičního modelu vztahů mezi rodinou a školou charakterizuje výstižně Štech slovy *separace, selektivnost, úkolování a formálnost*. Učitelé a rodiče mají odlišné role a odpovědnost ve výchově dětí. Komunikace je jednosměrná od učitele k rodičům a jejím obsahem je oznamování výsledků žáka či školních opatření. Chybí podněcování rodičů k aktivním vystoupením. Převládá výběrovost toho, co je považováno za žádoucí rodičovské zapojení. Rodiče jsou vyzýváni k aktivitě především tehdy, když škola usoudí, že je to potřebné a vhodné. Nejčastější komunikační žánr ve vztazích učitel - rodič podle kritiků tradiční školy představuje úkolování. Učitelé především formulují jednostranné požadavky, doporučení a žádosti bez pochopení zvláštností a potřeb rodiny. Formálnost je dalším rysem tradičního pojetí vztahů rodičů a učitele. Existuje řada legalizovaných, „posvěcených“ forem kontaktu rodičů s učiteli. Školy zvyšují počet oficiálních příležitostí k setkání, avšak to nic nemění na pasivní roli rodičů.²⁶

Možnosti, jak zlepšit současný stav spolupráce rodiny a školy, shrnuje Pol a Rabušicová konkrétními interakcemi:

- ✓ Vítání a přijímání rodičů po celou dobu školní docházky napomáhá k tvorbě přátelské atmosféry.
- ✓ Dvousměrná písemná zpráva školy by měla minimálně dvakrát ročně informovat rodiče o dítěti. Měla by obsahovat oddíl, kde se rodiče sami vyjádří a vyjádření předají zpět škole.
- ✓ Individuální konzultace staví na předchozích písemných zprávách.
- ✓ Pololetní rodičovské schůzky informují rodiče o tom, jakým způsobem mohou doma dětem pomoci ke zvládnutí výchovně - vzdělávacího procesu.

²⁵ ČAPEK, R. *Učitel a rodič Spolupráce, třídní schůzka, komunikace*. Praha : Grada 2013, s. 13.

²⁶ ČAPEK, R. *Učitel a rodič Spolupráce, třídní schůzka, komunikace*. Praha : Grada 2013, s. 13 - 14.

- ✓ Sdružení rodičů vytváří efektivní vztahy mezi rodiči a učiteli, účelem by nemělo být shromažďování financí.
- ✓ Rada školy není totožná se sdružením, činnostně se ale vzájemně podporují, rodiče v ní musí být zastoupeni.
- ✓ Školní publikace informují rodiče o záležitostech školy.
- ✓ Právo rodičů vidět záznamy o dítěti při individuálních konzultacích.
- ✓ Respektování přání rodičů, všechna zásadní rozhodnutí týkající se dítěte konzultovat s rodiči, v případě nesouhlasu nalézt řešení, které jim vyjde vstříc.
- ✓ Návštěvy s rodinách pro výjimečné případy.
- ✓ Školní výchova jako služba rodičům i partnerství s nimi. Působení učitele by mělo odpovídat přáním rodičů a být propojeno s jejich výchovnými a vzdělávacími aktivitami.²⁷

To jak budou rodiče vnímání ve vztahu ke škole a jak sami budou vnímat svoji roli, je důležitým východiskem pro spolupráci rodiny a školy.

2.1.3. Shrnutí kapitoly

V této kapitole jsem se zabývala vymezením pojmů rodina, škola a vztah rodiny a školy z pohledu jednotlivých vědních disciplín, jako jsou pedagogika, psychologie či sociologie. Rodina a škola mají společné výchovné funkce a vzájemně se neustále ovlivňují. Pojetí a funkce školy se mění podle společenských potřeb, kde je rodina základní buňkou společnosti. Dále jsem popsala historické kořeny vztahu rodiny a školy.

V průběhu historie se škola jako instituce stala významným činitelem ovlivňujícím celou společnost a v souladu s měnícími se potřebami společnosti i ona prochází neustálým vývojem. Její význam je nezastupitelný, protože díky povinné školní docházce poskytuje vzdělání všem dětem a připravuje je na plnohodnotný život ve společnosti. V poslední době se v zájmu harmonického rozvoje dítěte právem klade důraz na kvalitní spolupráci školy a rodiny. Pojetí této spolupráce se rovněž proměňuje a lze je charakterizovat několika modely, z nichž nejnovějším je model sdílené

²⁷ ČAPEK, R. *Učitel a rodič Spolupráce, třídní schůzka, komunikace*. Praha : Grada 2013, s. 28.

odpovědnosti rodiny a školy, protože se vyznačuje snahou probudit zájem a aktivitu rodičů o dění ve škole.

2.2. Předpoklady pro efektivní spolupráci na počátku školní docházky

2.2.1. Vzájemná očekávání

Ve chvíli, kdy dítě nastoupí do školy i vše, co mu předchází, znamená vznik vztahu mezi rodinou a školou, mezi rodiči, učitelem a dítětem. Na počátku vztahu rodiny a školy stojí jistá očekávání - rodičů od školy, především od učitelů a učitelů (školy) od dětí a jejich rodičů. To do jaké míry jsou očekávání naplněna, ovlivňuje další pokračování jejich vztahu. Míra odpovídající naplnění těchto očekávání mnohdy zásadně ovlivňuje další pokračování vztahu. Nastartování vztahu je počátek nějaké interakce, komunikace, spolupráce, v ideálním případě pak partnerství mezi učitelem, rodičem a žákem, jež znamenají vzájemnou znalost, respekt, naslouchání a účinnou pomoc. Problém v komunikaci a spolupráci nastává, pokud mají obě strany odlišná očekávání a také různé pohledy na její uskutečňování.

Vzájemná očekávání, která se mohou ve zmíněném vztahu vyskytnout, je třeba nejprve definovat, a to jak po kvalitativní, tak kvantitativní stránce. Především ze strany učitele jakožto profesionála je nutné, aby možná případná očekávání alespoň teoreticky znal, byl na ně připraven, když se v praxi objeví, a dokázal je pojmenovat a na ně reagovat, aby tak předešel potížím ve spolupráci a komunikaci.

2.2.1.1. Očekávání rodičů ve výzkumných sděleních

Učitel je odborník na vzdělávání, ale zároveň by měl být i odborníkem na komunikaci mezi lidmi. Rodiče očekávají, že na počátku školní docházky dítěte učitel vytvoří podmínky a prostředí pro nastartování komunikace a spolupráce. Učitel by se měl snažit vytvořit pozitivní atmosféru, aby rodiče neměli z komunikace obavy a aby v něj získali důvěru.

Rodiče především oceňují:

- ✓ rovné zacházení, aby děti nezažívaly pocit křivdy,

- ✓ vstřícnost při řešení kázeňských a výukových problémů,
- ✓ bezpečné prostředí pro jejich děti,
- ✓ dostatek informací o chodu a přístupu školy ke vzdělávání žáků, včasné podávání důležitých informací, jejich dostupnost,
- ✓ co vše může škola děti naučit, jaké jsou její možnosti, kde jsou hranice,
- ✓ individuální přístup,
- ✓ zodpovědné a objektivní hodnocení žáků,
- ✓ vysokou kvalifikovanost učitelů,
- ✓ zájem školy o neformální spolupráci s rodiči,
- ✓ partnerský přístup.²⁸

Vliv na očekávání od školy a chování rodičů formuje také typ poslední absolvované školy, jestli se jedná o základní školu, střední odborné učiliště, střední školu nebo vysokou školu. Od toho se odvíjí zkušenosti a představa toho, co reálně škola a vzdělání dětem v životě přinese, jestli dovede dětem zprostředkovat potřebné kompetence. Tato zkušenost také formuje styl komunikace, například schopnost porozumění textu (případně porozumění znění školního řádu, který má podobu paragrafů a má až právní charakter). V neposlední řadě má absolvovaná škola také vliv na to, do jaké míry mají rodiče možnost dítě ve studiu podpořit, např. při domácích úkolech nebo při studiu cizího jazyka.²⁹

Rabušicová a Pol ve svém výzkumu z roku 1996 zjistili velmi výstižně očekávání rodičů vztahující se ke škole a k učitelům:

- ✓ chci poradit, co mám dělat, když s dítětem není něco v pořádku;
- ✓ chci, aby učitel měl moje dítě rád;
- ✓ učitel má dítě naučit vše bez domácích úkolů a bez problémů;
- ✓ učitel má vyřešit problémy ze školy ve škole;
- ✓ učitel má zprávy o dítěti podávat soukromě a taktně;
- ✓ učitel má být spravedlivý ve všem;
- ✓ ať škola neobtěžuje a nezatěžuje rodiče;

²⁸ FELCMANOVÁ, A. M A. KOLEKTIV VARIANT *Rodiče – nečekaní spojenci. Jak rozvíjet partnerský dialog mezi školou a rodinou.* Praha : Člověk v tísni, o.p.s., vzdělávací program Varianty 2013, s. 27 - 29.

²⁹ FELCMANOVÁ, A. M A. KOLEKTIV VARIANT *Rodiče – nečekaní spojenci. Jak rozvíjet partnerský dialog mezi školou a rodinou.* Praha : Člověk v tísni, o.p.s., vzdělávací program Varianty 2013, s. 14.

- ✓ očekávám, že učitel naučí dítě ve škole a nemám to za něj dělat já doma....³⁰

Zde vnímám očekávání, které jsou v dnešní době snad již překonány. Rodiče se školou nechtěli spolupracovat, školu vnímali jako instituci, která vzdělává jejich dítě a očekávali, aby škola nezasahovala do osobního života rodiny.

Postoji rodičů a žáků ke vzdělávání se pro Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky v roce 2009 zabýval sociologický výzkum agentury STEM/MARK, kterého se zúčastnilo 385 respondentů - žáků (66,9% bylo ze ZŠ) a 583 respondentů - rodičů ve věku 35 - 46 let z celé republiky.

*„Úroveň zájmu o školu, její znalosti i frekvence neformální komunikace s dítětem o škole je mezi rodiči dosti vysoká. Jen málokterý rodič přiznává, že školu, do níž chodí jeho dítě, zná jen málo. Většina pravidelně chodí na rodičovské schůzky, hodně rodičů zná učitele a je v kontaktu s životem školy. Pouze zkušenost z návštěvy vyučování je řídká.“*³¹ Na otázku „Jako moc znáte školu, do které chodí Vaše dítě?“ odpovědělo „poměrně dost“ 60% dotázaných rodičů, dokonce volbu „velmi dobře“ uvedlo 25% respondentů. 15% respondentů - rodičů odpovědělo na tuto otázku „jen málo“. 85% respondentů chodí pravidelně na rodičovské schůzky, skoro dvě třetiny rodičů jednalo s učitelem osobně mimo rodičovskou schůzku a má pocit, že učitelé stojí o jejich názor.

Podle tohoto výzkumu je častým tématem neformální komunikace rodičů s dětmi škola. Rozhovory o škole a o vyučování se v rodinách odehrávají většinou každodenně nebo několikrát týdně. Jen malá část rodičů uvedla, že se svým dítětem se o škole baví jednou týdně (14%) nebo méně často. Naprostá většina se s ním baví denně nebo alespoň několikrát týdně. Obsahem rozhovorů rodičů s dítětem o škole se nejčastěji věnují prospěchu a známkám (98%), ale i běžným každodenním zážitkům (92%). Často se týkají úkolů a pomoci dítěti s učením a také vztahům se spolužáky. Dva ze tří rodičů uvedli, že s dítětem rozmlouvají o probrané látce a výkladu učiva a téměř polovina se věnuje i rozšíření či doplnění poznatků ze školních předmětů.

³⁰ RABUŠICOVÁ, M. POL, M. Vztahy školy a rodiny dnes: hledání cest k partnerství. *Pedagogika*, 1996, č. 2, 113 s.

³¹ *Sociologický výzkum zaměřený na analýzu struktury postojů a očekávání veřejnosti k oblasti školství, výchovy a vzdělávání Část 2. Postoje rodičů a žáků ke vzdělávání* [online]. Praha : STEM/MARK, 2009, s. 14. [citováno 23.3.2014]. Dostupné na WWW: www.msmt.cz/uploads/VKav_200/Analyza_191109/zz_MSMT_sociologicky_vyzkum_09_vzdelavani_f.doc

Škola se samozřejmě stává i předmětem neshod mezi rodiči a dětmi. Zhruba třetina žáků povinného vzdělávání uvádí neshody alespoň jednou týdně. Na druhé straně u necelé třetiny žáků povinného vzdělávání k neshodám s rodiči ohledně školy prakticky nedochází. Naprostá většina rodičů se podle svých dětí alespoň občas zajímá o školu a školní výuku, značná část rodičů dětem pomáhá i s domácími úkoly.

Datové soubory ze sociologického výzkumu od agentury STEM/MARK využila Jana Straková pro podklad sekundární analýzy „Postoje českého společenství ke vzdělávání a jejich vývoji v čase“. Odpovídá na otázky, jak veřejnost reflektuje stav českého vzdělávacího systému a změn, které v něm probíhají, zda pocituje potřebu změn a zda a jak se změnil její pohledy na cíle vzdělávání. Analýza srovnává postoje respondentů v současnosti a ve druhé polovině devadesátých let.³²

Poslední sociologický výzkum³³ v České republice realizovala společnost EDUin za pomoci firmy Perfect Crowd na téma: Jak rodiče dnešních školáků vnímají otázku spolupráce se školou svého dítěte. Průzkum ukázal, že rodiče mají ve věci velmi jasno: mají zájem, ale potřebují iniciovat. Průzkum probíhal na jaře roku 2011 formou dotazníkového šetření, kterého se zúčastnilo 522 rodičů od 25 let do 55 let (alespoň jedno školou povinné dítě). Více než 80% respondentů mělo dítě na základní škole.

Průzkum jednoznačně potvrdil, že zájem rodičů se neomezuje jen na známky, jak je jim často podsouváno. Na otázku „Ohledně čeho byste si přál/a, aby vás škola informovala?“, sice odpovědělo téměř 90% dotázaných prospěch dítěte, což není vzhledem k výkonovému zaměření našeho školství nijak překvapivé. Ostatní možnosti v nabídce odpovědí však nijak výrazně nezaostávaly. Rodiče si přejí být informováni o všem, co s jejich dítětem souvisí. Slabé stránky a nedostatky dítěte zajímají 77% respondentů a nadání a silné stránky 69% z nich. O způsobu výuky by rádo mělo informace 70% rodičů. Co je však nejzajímavější: více než třetina dotázaných by chtěla být více seznámena i se vzdělávací filosofií školy.

³² STRAKOVÁ, J. Postoje českého společenství ke vzdělávání a jejich vývoj v čase. *Studia paedagogica* [online]. 2010, roč.15, č.2 [citováno 2014-03-23]. Dostupné na WWW: <http://www.phil.muni.cz/journals/index.php/studia-paedagogica/article/view/109/211>

³³ *Vztah rodičů a školy jejich dítěte* [online]. Perfect Crowd Research, 2011 [citováno 28. dubna 2014]. Dostupné na WWW: http://www.rodicevitani.cz/wp-content/uploads/2011/06/Eduin_Vztah_rodicu_a_skoly_jejich_deti_Perfect_Crowd.pdf

Průzkum dále ukázal, že třetina rodičů považuje za dostatečné, je-li informována jednou měsíčně, ale téměř polovina dotázaných by si přála častější informování. Šest z deseti dotazovaných rodičů preferuje ústní formu sdělení informací o prospěchu dítěte, a to při osobním rozhovoru s pedagogy. 45% respondentů považuje za vhodnou i emailovou komunikaci. Jen o něco méně rodičů považuje za přijatelné i informování prostřednictvím webových stránek školy. Současná praxe je podle výsledků průzkumu taková, že 71% rodičů získává informace o dění ve škole při rozhovoru s pedagogy, 58% se informuje u samotných dětí a 41% na internetových stránkách školy.

Co se týče frekvence, s níž škola komunikuje, téměř polovině respondentů současná frekvence vyhovuje. Naprosté minimum dotázaných neuvedlo, že by chtěli komunikovat méně často. Pro každého druhého dotázaného by komunikace se školou mohla být častější.

Na otázku „Jakých aktivit školy byste se chtěl(a) vy osobně zúčastnit?“ odpověděla pouhá desetina respondentů, že žádných. Mezi odpověďmi převažovala návštěva výuky a neformální setkávání rodičů s učiteli. I relativně časově náročné aktivity jako je Vylepšování prostor školy nebo organizace volnočasových aktivit pro děti by byla ochotná absolvovat pětina dotázaných. Není také bez zajímavosti, že mnohých z nabízených aktivit by se rodiče byli ochotni zúčastnit relativně často. Například polovina rodičů, kteří by byli ochotni organizovat volnočasové aktivity, byla by to ochotná dělat minimálně dvakrát měsíčně. Podobně účast na zajímavých přednáškách v prostorách školy si dovede o tuto aktivitu představit 85% zájemců ve frekvenci vyšší než jednou měsíčně. Rodiče ochotní účastnit se setkání rodičů a učitelů a zájemci o návštěvy výuky by v přibližně 40 % případů považovali za vhodné tuto aktivitu realizovat častěji než dvakrát do měsíce.

Mezi rodiči současných školáků panuje poměrně široká shoda na tom, že by škola měla dělat více pro spolupráci s rodiči. Tento názor je ještě častější u rodičů mladších dětí, kteří si navíc myslí, že rodiče v současné době hrají aktivní roli při kontaktu se školou svého dítěte. Pro valnou většinu rodičů je úzká součinnost školy a rodiny podmínkou komplexní výchovy a vzdělávání dítěte. Nemálo rodičů si také uvědomuje, že fakt, že jsou aktivní při vzdělávání svých dětí, dává dětem dobrý příklad a sám o sobě má pozitivní vliv.

Přibližně polovině všech rodičů napříč vzorkem vyhovuje současná míra spolupráce se školou. Na druhou stranou téměř chybí rodiče, kteří by se cítili ke spolupráce přinuceni a chtěli spolupracovat se školou méně. Naopak 42% respondentů uvedlo, že by chtělo spolupracovat se školou více. Z výše uvedeného tedy vyplývá, že je zde velký potenciál pro spolupráci a stačí jen najít způsoby, jak jej využít.

Celkově výsledky výzkumů nasvědčují, že pro rodiče je důležité, pokud je učitel bere jako partnery a nevylučuje je ze vzdělávacího procesu. Do jisté míry tyto výsledky nastiňují i můj předpoklad, že spolupráce všech zúčastněných stran a nutnost komunikace v atmosféře důvěry při vzdělávání a výchově dítěte je nezbytná.

2.2.1.2. Očekávání učitele

*„Dobrá spolupráce mezi rodičem a učitelem není v žádném případě založena pouze na znalosti potřeb rodičů. Je samozřejmě důležité zohlednit také potřeby učitelů, aby mohli dobře vykonávat svoji práci. Je třeba, aby učitelé vnímali a reflektovali jak vlastní potřeby, tak to, co potřebují od rodičů.“*³⁴ Podobně jako rodiče i učitelé mají potřebu úcty, uznání a ocenění odvedené práce. Učitelé očekávají, že rodiče budou aktivně přistupovat k řešení problematických situací, že budou dodržovat dohodnutá pravidla a požadavky, že jejich pravidla budou respektována.

Klára Šedřová ve své empirické studii z roku 2011 popisuje podoby interakce a komunikace mezi rodinou a školou. V otázce očekávání učitelky od rodičů se ptá *„Kdo je dobrý rodič?“*³⁵ Učitelky se shodují v názoru: Je to ten, kdo připraví svačinu, obalí sešity a sjedná pořádek v aktovce. Takto pojatá materiální péče je pro učitelky indikátorem zájmu rodičů. Podobným způsobem fungují také podpisy úkolů a zápisů v deníčku či žákovské knížce, jenž jsou brány jako jedna ze základních rodičovských ctností. Učitelky nepředpokládají, že by se rodiče s dětmi doma nějak intenzivně učili a nejsou pro ně důležité vlastnosti rodičů, ale jejich ochota následovat učitelku.

³⁴ FELCMANOVÁ, A. M. A. KOLEKTIV VARIANT *Rodiče – nečekaní spojenci. Jak rozvíjet partnerský dialog mezi školou a rodinou.* Praha : Člověk v tísni, o.p.s., vzdělávací program Varianty 2013, s. 29.

³⁵ ŠEDŘOVÁ, K. Tiché partnerství: Vztahy mezi rodiči a učitelkami na prvním stupni základní školy. *Studia paedagogica*, 2009, roč. 14, č. 1, s. 33.

Již zmiňovaný výzkum z roku 1996 M. Rabušicové a M. Pola zjistil také očekávání učitelů vztahující se k rodičům:

- ✓ učitelé od rodičů očekávají ochotu řešit společné problémy;
- ✓ vytváření pozitivního rodinného prostředí;
- ✓ péče o práci svých dětí a jejich kontrolu;
- ✓ zajištění toho, aby děti nosily do školy pomůcky;
- ✓ zájem o setkávání s učitelem;
- ✓ plnění požadavků učitele atd.³⁶

Na rozdíl od výsledků výzkumu v očekávání rodičů vztahujících se k učitelům jsou očekávání učitelů vztahující se k rodičům stále aktuální a pro spolupráci rodiny a školy elementární. Učitelé též očekávají od rodičů akceptování způsobu dění ve škole, že učitele podpoří zejména v pomoci dítěti se školní prací a domácí přípravou. Je důležité, aby rodiče podněcovali zájem dítěte o učení a poznávání nových věcí podnětným domácím prostředím, společnými pozitivně laděnými a stimulujícími aktivitami, aby měli přehled o jeho volném čase.

Důležitým shora uvedeným očekáváním učitele je rodičovské plnění požadavků učitele. Znamená to přijetí autority učitele, respektování jeho metod a postupů, přijetí učitele jako odborníka na vzdělávání. Zde musím zmínit, že rodiče mohou přirozeně respektovat učitelovu osobnost a autoritu tehdy, pokud učitel s rodiči otevřeně komunikuje, informuje, vysvětluje a oni vidím, že má přehled, chová se zodpovědně a je objektivní.

Na straně učitelů, stejně jako na straně rodičů, se pochopitelně očekávání mísí s obavami. Obavy učitelů i rodičů jsou však vzájemné - rodiče se mohou obávat o kvalitu vzdělání svých dětí, učitelé o to, jak zvládnou vzdělávání dětí, tak spolupráci s rodiči. Podle mého názoru je hlavním očekáváním učitelů fakt, že je rodiče budou respektovat jako pedagogické odborníky. K výchově a vzdělávání dětí potřebují učitelé také nutně i spolupráci rodičů. Je velmi obtížné řešit problémy s rodiči, pokud jsou vztahy pouze formální. Nejprve je potřebné vybudovat vztah vzájemné důvěry, na kterém lze později stále pracovat. Společné aktivity a společné zážitky

³⁶ RABUŠICOVÁ, M. POL, M. Vztahy školy a rodiny dnes: hledání cest k partnerství. *Pedagogika*, 1996, č. 2, s. 113.

z mimoškolních akcí sblíží učitele nejen s žáky ale i s rodiči. Učitel očekává, že pozná rodiče i celé rodiny také z jiné stránky a potom toho může využívat při vzdělávání jejich dítěte.

Obě strany, učitelé i rodiče, od sebe navzájem očekávají partnerský přístup. Často ale chybí představa o tom, jak je možné v různých situacích či konfliktech jednat, jak si potřeby a očekávání vyjasnit. Učitelky a učitelé, školy i rodiče od sebe navzájem potřebují respekt, partnerský přístup a také ocenění, snahu a zájem o řešení situace dítěte, stanovené hranice a pravidla – na těchto základech může vzájemná komunikace stát.³⁷ Je na každém učiteli, aby se pouze nespokojil s uvedenými pravidly a podle svých zkušeností, osvědčeného způsobu práce a osobnostních dispozic formuloval svůj vlastní systém komunikace s rodiči. Rodiče očekávají od učitele prvotní podnět, aktivitu a podle toho se postupně rozvíjí následná spolupráce. Jaká úskalí mohou vzájemnou spolupráci narušit, se věnuji v následující kapitole.

2.2.2. Úskalí vzájemné spolupráce

„Spolupráce s rodiči by měla začít ještě dřív, než dítě poprvé vstoupí do první třídy základní školy. U rodičů se tím posiluje pocit, že spolupráce je nedílnou a samozřejmou součástí návštěvy dítěte v této škole, dokonce její nepsanou povinností. V situaci, kdy následně vznikne problém, lze těžit z předcházející pozitivní spolupráce (před vstupem do školy nebo na samém začátku nebývají obvykle zásadní problémy), kterou škola systematicky budovala od prvního ročníku. Jestliže se škola teprve v situaci výchovného problému seznamuje s rodiči, snaží se s nimi navázat kontakt, úkoluje je a vlastně hned je nucena si stěžovat a řešit nepříjemnosti, jde o velmi sporné východisko pro pozitivní řešení problému. Jestliže je žák ve vyšším ročníku, měl by se učitel zorientovat rovněž ve způsobech komunikace a spolupráce s rodiči u předcházejících učitelů. Někteří mohli komunikovat s rodiči takovým způsobem, že ti jsou i vůči novému učiteli velmi ostražití nebo dokonce negativně naladěni.

Základní princip spolupráce, který musí rodiče pocítovat od prvního setkání, je společný zájem na nejlepším fungování a maximálních výsledcích dítěte. Rodič musí

³⁷ FELCMANOVÁ, A. M. A. KOLEKTIV VARIANT *Rodiče – nečekaní spojenci. Jak rozvíjet partnerský dialog mezi školou a rodinou.* Praha : Člověk v tísni, o.p.s., vzdělávací program Varianty 2013, s. 30.

cítit, že ho učitel respektuje jako partnera, rovnocenného odborníka, přijímá i jeho dítě a současně je nastaven na to, aby pomáhal jemu i dítěti. V otázkách edukace není totiž většího znalce, než je učitel. Každá spolupráce však musí vycházet z rovnoprávného vztahu obou stran, byť zákon stále ještě dává silnější pozici škole. Někteří učitelé z nepochopení své role i z jakési hodně vyčpělé tradice přistupují k rodičům spíš jako k podřízeným a absolutním laikům na výchovu a vzdělání, a tedy i jako k trpným a poslušným vykonavatelům jejich představ. Jestliže rodiče nesouhlasí, namítají nebo se jen ptají, pokládají to div ne za drzost. Na druhé straně není realistické ani férové, když rodiče každý den předají dítě škole a domnívají se, že tím naplnili veškeré povinnosti týkající se vzdělávání.“³⁸

Častou překážkou pro zdařilou komunikaci jsou nevyřčená - implicitní a nenaplněná očekávání. Mnohdy se totiž slepě předpokládá, že komunikační partner „to přeci ví“. Každopádně platí, že téma očekávání a potřeb je zapotřebí vyjasnit hned na začátku školního roku.

Při spolupráci se rodiče nejvíce obávají, že je bude spolupráce se školou stát příliš mnoho času, že pokud budou školu kritizovat, poškodí to jejich dítě. Dále mají názor, že když jednou podpoří školu finančně, zvykne si ředitel žádat o peníze každý rok či budou muset ze svého platit věci, na které by měla škola dostávat peníze od státu. Obavy mají rodiče ze skutečnosti, že nebudou vědět, jak se na společenských akcích školy chovat, že budou přistiženi, že něco nevědí nebo neumějí či že budou muset rozhodovat o věcech, kterým nerozumějí. Mezi poslední důvody obavy patří, že si při nejrůznějších školních hrátkách budou rodiče připadat trapně.

Naopak učitelé se při spolupráci s rodiči obávají, že rodiče příliš nahlédnou do chodu školy a budou jen kritizovat, že přítomnost rodičů ve vyučování bude rušit, že spolupráce s rodiči zatíží učitele další prací. Dále mají učitelé názor, že otevřenost zneužije hyperkritická osobnost, která do všeho mluví či že učitelům bude trapně, když budou muset žádat rodiče o peníze. Učitelé se obávají, že nezvládnou neformálně komunikovat s takovým množstvím dospělých a že pro samé mimoškolní a rodičovské akce nebude čas na výuku. V neposlední řadě se učitelé obávají, že finanční příspěvek

³⁸ MERTIN V., KREJČOVÁ, L. A KOLEKTIV *Problémy s chováním ve škole – jak na ně Individuální výchovný plán*. Praha : Wolters Kluwer 2013, s. 90.

škole rodiče pochopí jako právo spolurozhodovat o ní a že je okolní školy pomluví, protože se prý rodičům podbízejí.³⁹

Je důležité si uvědomit, že k základním předpokladům zajištění kvality ve výchově a vzdělávání patří spolupráce rodiny a školy založená na vzájemném respektu a důvěře. A tu lze pouze vybudovat, nikoliv vynutit. Není-li učitel ochoten partnersky jednat s rodiči a schovává-li se za autoritu a moc školy, potvrzuje jen, že není hoden být dobrým výchovným vzorem svým žákům. U učitele postrádajícího úctu dochází k znevažování veškeré jeho vzdělávací práce, což zanechává trvalé stopy ve výsledcích vzdělávání. Ale i naopak učitel může oprávněně pociťovat nespokojenost, když angažovaný učitel naráží na nezájem či neochotu rodičů.⁴⁰

„Jedním z největších nebezpečí při komunikaci „rodič - učitel“ je tendence člověka automaticky přiřazovat charakteristiky na základě vlastní zkušenosti. To znamená, že rodič má vlastní zkušenosti se školou v době, kdy byl žákem, a mísí je do svého vnímání situace, popisované učitelem. Učitelé mají ve svých hlavách zase svou školu a někdy automaticky předpokládají, že rodiče vědí, o čem oni mluví.“⁴¹ Felcmanová ve své příručce⁴² uvádí, jak podpořit partnerskou komunikaci, jaký postoj a jaké sdělení mají učitelé používat: chápeme, respektujeme, oceňujeme druhého; uznáváme potřeby druhého; druhého neshazujeme, ani neočerňujeme; vyřešíme to společně; apelovat na společný cíle rodičů i školy; sdělujeme informace, ze kterých je zřejmé, co od druhého požadujeme; mluvíme za sebe; staráme se o sebe; zajistíme podporu; snažíme se rodiče hned neodmítnout; začínáme něčím pozitivním; zaměřujeme se na silné stránky rodiny a poskytujeme jí zpětnou vazbu; vyvarujeme se otázky „Proč?“; jsme si vědomi starých hranic; nepodléháme afektu „Co si to dovoluujete?“ či předáváme fakta, nikoliv dojmy.

Dalším z možných úskalí je, že na rodiče, kteří jsou aktivnější, mohou méně aktivní rodiče nahlížet s pocitem, že se snaží pro své děti získat od školy něco víc na úkor ostatních dětí. Mnozí rodiče jsou také přesvědčeni o tom, že právě oni dovedou

³⁹ FERTEK, T. *Rodiče vítáni*. Praha : Yinachi 2011, s. 24.

⁴⁰ MLEZIVA, J.-M. Rodina & škola: Pokřivený to svazek. *Rodina a škola: časopis pro všechny rodiče a učitele*, 2011, roč. 58, č. 8, s. 5.

⁴¹ ČAPEK, R. *Učitel a rodič Spolupráce, třídní schůzka, komunikace*. Praha : Grada 2013, s. 131.

⁴² FELCMANOVÁ, A. M. A. KOLEKTIV VARIANT *Rodiče – nečekaní spojenci. Jak rozvíjet partnerský dialog mezi školou a rodinou*. Praha : Člověk v tísni, o.p.s., vzdělávací program Varianty 2013, s. 42 - 44.

nejlépe posoudit, co je pro jejich dítě nejlepší a kompetence učitele podceňují, jeho úsudku a názorům nedůvěřují, byť jsou založeny na zkušenostech, a to často dlouholetých. Z tohoto přesvědčení pak vychází potíže při hodnocení dítěte, a to zvláště, když se hodnocení učitele a rodičů liší. Může zde vzniknout konflikt, vzájemná obviňování a i když obě strany sporu mohou mít částečně pravdu, tím, kdo jimi bývá nejvíce poškozen, je nakonec dítě.

V každém případě platí, že je lepší problémům předcházet, než je řešit, i když ani tomu se žádný učitel nevyhne. Kromě dobré teoretické přípravy je pro nabytí schopnosti spolupráce a komunikace s rodinou rozhodující praxe a zkušenosti, které učitel během svého působení získá.

2.2.3. Shrnutí kapitoly

V této kapitole jsem se zabývala předpoklady pro efektivní spolupráci rodičů a učitele na počátku školní docházky. Uvedla jsem vzájemná očekávání z pohledu rodičů i učitele, jejichž znalost je předpokladem pro úspěšnou spolupráci školy a rodiny. Zde mohou být nápomocny některé průzkumy, které byly v této oblasti nedávno uskutečněny a publikovány. Tyto výzkumy potvrzují, že k tomu, aby se vytvořil zájem o oboustrannou spolupráci, je potřeba nejprve znát očekávání jednotlivých stran a předpokládá se iniciativa učitele. Výzkumná část této práce popisuje a ověřuje, jak rodiče vnímají spolupráci mezi rodinou a školou.

Spolupráce rodiny a školy je beze sporu lidská činnost, které se nevyhnou určité problémy - nesnáze. Uvedla jsem zde některé obavy ze spolupráce rodiny a školy jak ze strany rodičů tak i učitelů. Lze jim do určité míry předcházet kvalitní teoretickou přípravou ze strany učitele, ale i zkušenostmi, které postupně získává praxí, neboť spolupráci rodiny a školy se na vysokých školách nevyučuje. V každém případě platí, že je lepší problémům předcházet, než je řešit.

2.3. Téma spolupráce rodičů a školy v současných kurikulárních dokumentech

2.3.1. Bílá kniha

Národní program rozvoje vzdělávání je vládní dokument české vzdělávací politiky označovaný běžně jako Bílá kniha. Vznikl na základě usnesení vlády České republiky č. 277 ze dne 7. dubna 1999, kde jsou schváleny hlavní cíle vzdělávací politiky. Text vychází z analýzy a hodnocení českého školství po roce 1994 domácími i zahraničními odborníky. Opírá se zejména o výroční zprávy MŠMT o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy „Školství v pohybu“ (1996), „Školství na křižovatce“ (1999), „Na prahu změn“ (2000), ale i o publikaci OECD „Zprávy o národní politice ve vzdělávání: Česká republika“ (1996) a hodnocení realizace jejích doporučení Výborem pro vzdělávání OECD „Priority pro českou vzdělávací politiku“ (1999). Dokument byl schválen na zasedání vlády České republiky dne 7. února 2001. Je závazným základem, z něhož budou vycházet konkrétní realizační plány rezortu, s přesahem do širší sféry vzdělávání, jak je předpokládají zákony o školství a vládní strategické plánování sociálně ekonomického rozvoje.⁴³

Na základě Bílé knihy nový školský zákon zavádí systém více úrovní vzdělávacích programů (státní program vzdělávání „národní kurikulum“, rámcové vzdělávací programy, školní vzdělávací programy), který na jedné straně umožňuje, aby se o konkrétní podobě vzdělávání rozhodovalo tam, kde se reálně uskutečňuje, a tak vzdělávání reagovalo na potřeby vzdělávajících se žáků a studentů a vytvářelo tak školskou kulturu těsně spjatou s životem místního společenství. Na druhé straně vymezuje nezbytné společné jádro, které vyjadřuje konsensuální názor společnosti a zaručuje vzájemné dorozumění.⁴⁴

Dokument pamatuje na spolupráci rodičů a školy v podkapitole týkající se prvního stupně základního vzdělávání takto: „Důležitá je ... spolupráce s rodiči žáků, kteří zůstávají v tomto období pro žáky největší autoritou a bez jejichž pomoci je vzdělávání i řešení případných učebních problémů obtížnější.“⁴⁵ Na druhém stupni

⁴³ Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha. Praha : ÚIV, 2001, s. 7 - 8.

⁴⁴ Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha. Praha : ÚIV, 2001, s. 37 - 38.

⁴⁵ Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha. Praha : ÚIV, 2001, s. 48.

základního vzdělávání je významný vztah školy a rodičů žáků, který by měl být partnerský a dialogu by se měl účastnit i žák.

V závěru kapitoly Základní vzdělávání Bílá kniha obsahuje tato doporučení týkající se tématu spolupráce rodiny a školy:

- ✓ Do všech činností školy maximálně zapojit rodiče dětí.
- ✓ Po dohodě školy a rodičů umožnit slovní hodnocení v rozsahu celého 1. stupně základního vzdělávání.
- ✓ Klást důraz na průběžnou diagnostiku žáků, nikoli na examinaci. Uzavřít 1. stupeň základního vzdělávání všestrannou diagnózou vývoje dítěte jako důležitou zprávou pro dítě a jeho rodiče, která by měla podpořit dítě v jeho dalším rozvoji.

V kapitole Vzdělávání zdravotně a sociálně znevýhodněných Bílá kniha udává, že „V rámci prevence sociální patologie je třeba působit na osobnost již v době, kdy je nejvíce přístupná vnějším vlivům a kdy se u ní dají celkem úspěšně odstraňovat negativní výchovné zásahy rodičů, a to speciálně pedagogickými a psychologickými metodami, náležitými do kompetence školství.“⁴⁶

2.3.2. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

„V souladu s principy kurikulární politiky, zformulovanými v Národním programu rozvoje vzdělávání v ČR (tzv. „Bílé knize“) a zakotvenými v zákoně č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů, se do vzdělávací soustavy zavádí nový systém kurikulárních dokumentů pro vzdělávání žáků od 3 do 19 let. Kurikulární dokumenty jsou tedy vytvářeny na dvou úrovních – státní a školní.

Státní úroveň v systému kurikulárních dokumentů představují Národní program vzdělávání a rámcové vzdělávací programy (dále jen RVP). Národní program vzdělávání vymezuje počáteční vzdělávání jako celek. RVP vymezují závazné rámce vzdělávání pro jeho jednotlivé etapy – předškolní, základní a střední vzdělávání. Školní

⁴⁶ Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha. Praha : ÚIV, 2001, s. 59.

úroveň představují školní vzdělávací programy (dále jen ŠVP), podle nichž se uskutečňuje vzdělávání na jednotlivých školách.“⁴⁷

Původní RVP pro základní vzdělávání vydaný roku 2007 byl v roce 2013 aktualizován a změny týkající se spolupráce rodičů a školy jsou spíše jen formální než obsahové – jednou z nejvýraznějších změn provedených v jeho textu je nahrazování výrazu „rodiče“ výrazem „zákonní zástupci“.

Tendence ve vzdělávání, které navozuje a podporuje Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, zdůrazňuje účinnou spolupráci se zákonnými zástupci žáků. V části D jsou pro pedagogickou činnost učitelů jsou v RVP ZV vymezeny materiální, personální, hygienické, organizační a jiné podmínky. Uvedené podmínky představují optimální stav, se kterým by se měly jednotlivé školy poměřovat a k němuž by se měly s podporou zřizovatele postupně přibližovat a dále jej rozvíjet.

Pro spolupráci školy a zákonnými zástupci žáků jsou v RVP ZV stanoveny tyto podmínky:

- ✓ funkční a neustále aktualizovaný systém informací směrem k žákům, k učitelům, k vedení školy, k zákonným zástupcům žáků, partnerům školy a mezi jednotlivými aktéry vzdělávání navzájem;
- ✓ styk se zákonnými zástupci žáků a jinou veřejností (např. školskou radou) – seznamování se záměry školy, s cíli, způsoby výuky, hodnocením žáků, s pravidly života školy, vzájemné hledání při řešení problémů žáků;
- ✓ vzdělávací strategie otevřená vůči zákonným zástupcům žáků;
- ✓ prostor pro vznik a fungování samosprávného orgánu zákonných zástupců žáků;
- ✓ prostor pro setkávání učitelů se zákonnými zástupci žáků;
- ✓ poradní servis pro zákonné zástupce žáků ve výchovných otázkách;
- ✓ informace o jednotlivých žácích potřebné pro individuální formy vzdělávání;
- ✓ možnost účasti zákonných zástupců žáků ve výuce a na výchovných a vzdělávacích činnostech organizovaných školou;
- ✓ vytváření společenských vztahů školy a veřejnosti.

⁴⁷ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. Praha : MŠMT, 2013 [citováno 20. března 2014]. Dostupné na WWW: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani>

Ohledně personálních podmínek v souvislosti se spoluprací školy a rodiny v RVP ZV stojí:

- ✓ pedagogičtí pracovníci by měli být komunikativní mimo jiné i ve směru k zákonným zástupcům,
- ✓ škola by měla být schopna žákům a jejich zákonným zástupcům nabídnout odbornou pomoc speciálního pedagoga, psychologa, asistenta atd.

V souladu se školským zákonem každá škola realizující základní vzdělávání podle RVP ZV zpracuje vlastní Školní vzdělávací program, jenž vychází z konkrétních vzdělávacích záměrů školy, zohledňuje potřeby a možnosti žáků, reálné podmínky a možnosti školy i oprávněné požadavky zákonných zástupců žáků. Školní vzdělávací program zveřejňuje ředitel školy po projednání se školskou radou, která se vyjadřuje i k realizaci vzdělávání podle tohoto programu. Školská rada je poradní orgán ředitele školy, který tvoří zástupci z řad zákonných zástupců, pedagogů a zřizovatele. I zde je místo pro spolupráci školy s rodiči žáků.

2.3.3. Některé vzdělávací programy a iniciativy akcentující spolupráci s rodiči žáků

Vzdělávací program *Začít spolu* (v mezinárodním označení Step by Step) je vzdělávacím programem, který v současné době realizují učitelé ve více než 30 zemích světa. Program je zaštitěn mezinárodní asociací ISSA, která byla založena s cílem podporovat demokratické principy a posilovat zapojení rodičů a komunity do vzdělávání dětí v období předškolního a mladšího školního věku.⁴⁸

Se souhlasem MŠMT ČR je vzdělávací program *Začít spolu* v České republice realizován v mateřských školkách od roku 1994 a od roku 1996 v základních školách. Na jeho monitorování, evaluaci a implementaci se podílí organizace STEP BY STEP ČR, o. s. Program *Začít spolu* zdůrazňuje individuální přístup k dítěti a partnerství školy, rodiny i širší společnosti v oblasti výchovy a vzdělávání, prosazuje a umožňuje inkluzi dětí se speciálními potřebami. „*Jedná se o program, který představuje*

⁴⁸ KREJČOVÁ, V. KARGEROVÁ, J. *Vzdělávací program Začít spolu: metodický průvodce pro první stupeň základní školy*. Praha : Portál 2011, s. 12.

*pedagogický přístup orientovaný na dítě.*⁴⁹ Program Začít spolu může být inspirativním podkladem pro tvorbu ŠVP.

Spolupráce školy s rodinou je začleněna do strategií programu Začít spolu, které zpracovala Věra Krejčová:

- ✓ Kurikulární strategie - tvorba školního, třídního kurikula, „Cross“ kurikulární přístupy, individuální vzdělávací programy
- ✓ Organizační strategie - podnětné prostředí, flexibilní časové struktury, individuální a skupinové formy vzdělávání
- ✓ Metodické strategie - kooperativní vyučování, projektové vyučování, integrovaná tematická výuka, učení hrou
- ✓ Diagnostické a hodnotící strategie - průběžné rozvíjející hodnocení, pozorování, portfolio, analýza a evaluace vlastní práce
- ✓ Sociálně - vztahové strategie - participace dětí, spolupráce s rodinou, spolupráce s širší komunitou, týmová spolupráce pedagogů.⁵⁰

Dokument „Kompetentní učitel 21. století: Mezinárodní profesní rámec kvality ISSA“ jsou standardy na kvalitu práce učitele programu Začít spolu. Tento dokument umožňuje učiteli snáze a průběžně vyhodnocovat svoji práci podle jasně daných kritérií, získat konkrétní zpětnou vazbu a umožnit mu samostatně či s podporou plánovat další kroky a postupy, které povedou ke zvýšení kvality jeho práce. Každá oblast obsahuje několik kritérií, která jsou dále specifikována indikátory, které doplňuje rámec jejich náplně.⁵¹

Velice významný faktor podporující efektivitu vzdělávání dětí je spolupráce mezi školou, rodinou a komunitou. Rodiny jsou primárními vychovateli svých dětí, mají na výchovu svých dětí největší vliv. Úkolem školy a učitelů je vytvořit podmínky pro fungování partnerského vztahu s rodiči dětí, navázat a pravidelně s nimi udržovat kontakt, nabízet jim rozmanité formy spolupráce. Individualizovaný přístup je uplatňován nejenom ve vztahu k dětem, ale také k jejich rodičům - tím, že je nabízen

⁴⁹ KREJČOVÁ, V. KARGEROVÁ, J. *Vzdělávací program Začít spolu: metodický průvodce pro první stupeň základní školy*. Praha : Portál 2011, s. 13.

⁵⁰ KREJČOVÁ, V. KARGEROVÁ, J. *Vzdělávací program Začít spolu: metodický průvodce pro první stupeň základní školy*. Praha : Portál 2011, s. 15.

⁵¹ *Kompetentní učitel 21. století Mezinárodní profesní rámec kvality ISSA*. Praha : Step by Step Česká publika, o.s., 2011, s. 1 - 2.

prostor pro výběr takového typu spolupráce, který nejlépe vyhovuje jejich potřebám, možnostem, životnímu stylu a zázemí.⁵²

Podpora spolupráce rodiny a školy je významným faktorem pro vzdělávání dětí. V rámci oblasti Rodina a komunita jsou standardem tyto kritéria s indikátory:

2.1. „Učitel utváří partnerský vztah s rodinami dětí, nabízí rodinám i dalším členům komunity možnost zapojit se do výchovy a vzdělávání dětí, zapojit se do života učící se společnosti.

2.1.1. Učitel zapojuje rodiče dětí i členy rodiny a komunity do vzdělávání dětí, umožňuje jim aktivní vstup do výuky, vítá jejich přítomnost ve třídě v průběhu vyučování.

2.1.2. Učitel dává rodičům příležitost spolurozhodovat o postupech vhodných k podpoře učení a rozvoje jejich dětí.

2.1.3. Učitel zapojuje rodiny dětí do rozhodování o věcech souvisejících s životem třídy / školy.

2.2. Učitel užívá formálních i neformálních komunikačních strategií ke sdílení informací o pokrocích v učení dítěte a dalších informací.

2.2.1. Učitel je v pravidelném kontaktu s rodiči dětí, průběžně je informuje o pokrocích, vzdělávacích cílech vyplývajících z kurikula, o akcích třídy / školy a to prostřednictvím osobních setkání i písemných materiálů.

2.2.2. Učitel pravidelně komunikuje s rodinami s cílem poznat rodinné prostředí dětí, a tím lépe porozumět jejich silným stránkám, zájmům, potřebám.

2.2.3. Učitel vytváří příležitosti, v nichž se rodiny mohou od sebe učit navzájem a vzájemně se podporovat.

2.2.4. Učitel zachovává důvěrnost informací týkajících se rodiny dětí.

2.3. Učitel využívá k obohacení vzdělávání nabídky zdrojů, které mu poskytují rodiny dětí i širší komunita.

2.3.1. Učitel navazuje kontakty a vytváří přátelské vztahy s lidmi, organizacemi a institucemi, které mohou obohatit vzdělávání dětí, získává od nich

⁵² Kompetentní učitel 21. století Mezinárodní profesní rámec kvality ISSA. Praha : Step by Step Česká publika, o.s., 2011, s. 12.

odbornou i materiální podporu, umožňuje dětem v rámci výuky vstoupit s těmito lidmi do kontaktu (exkurze, návštěva ve třídě).

2.3.2. Učitel pomáhá rodičům orientovat se jakým způsobem získávat potřebné informace, pomáhá vyhledávat informační zdroje a poradenství potřebné ke zlepšení kvalit učení a rozvoje dítěte.

2.3.3. Učitel do vzdělávání začleňuje obsahy a témata, která korespondují se zkušenostmi dětí ze života ve vlastní rodině / komunitě.

2.3.4. Učitel nabízí rodičům informace a nápady, jak pro děti vytvořit vhodné domácí k učení, (podnětné) stimulující prostředí a pomáhá rodičům zlepšovat jejich rodičovské kompetence.“⁵³

Tato kritéria jsou velmi jednoduše výstižně sepsaná a učitelům pomáhají naplňovat partnerský přístup ve spolupráci s rodinou - rodiči. Velkým kladem je obsahový rámec jednotlivých kritérií, jenž napomáhá učitelům stanovit jasnou míru naplnění kritéria.

Metodický průvodce pro 1. stupeň základní školy vzdělávací program Začít spolu vymezuje tři rámcové kategorie spolupráce školy s rodinou s jednotlivými aktivitami:

1. Osobní kontakt školy/učitele s rodinou

- ✓ první návštěva ve škole – orientační setkání
- ✓ čas příchodu a odchodu dítěte ze školy
- ✓ telefonické rozhovory, email, SMS
- ✓ porady/konzultace učitel-rodič-dítě
- ✓ rodičovské setkání

2. Písemné formy spolupráce školy/učitele s rodinou

- ✓ letáčky, brožury, příručky
- ✓ zpravodaj, třídní, školní noviny
- ✓ neformální zprávy o dítěti a dění ve škole
- ✓ informační nástěnka pro rodiče
- ✓ schránka pro návrhy

3. Rodiče ve třídě

⁵³ *Kompetentní učitel 21. století Mezinárodní profesní rámec kvality ISSA. Praha : Step by Step Česká publika, o.s., 2011, s. 19.*

- ✓ rodič jako pozorovatel/návštěvník třídy
- ✓ rodič jako odborník
- ✓ rodič jako asistent
- ✓ rodičovská místnost.

Jedná se konkrétní formy spolupráce školy s rodinou, jimiž se pedagogové mají řídit, aby byla spolupráce s rodiči efektivní. Podporu partnerského přístupu školy k rodině pro vzájemnou spolupráci dokládají i pravidla „Desatero pro spolupráci s rodinou“, která jsou uvedena v příloze.

Jiným významným produktem alternativního pedagogického hnutí, které má spolupráci rodiny a školy jako pilíř vzdělávání, jsou tzv. **přesahující školy**. Tyto školy jsou zaměřené nikoli na inovace obsahu vzdělávání, nýbrž na vytváření nových vztahů mezi školou a jejím prostředím. Vycházejí zde z teorie, že vzdělávání mládeže nelze ponechávat jen na působení samotné školy, ale musí být realizováno v kooperaci s dalšími sociálními institucemi, jako je rodina, místní komunita a jiné. Tento typ škol vznikl v USA a je zaštitěno Ligou přesahujících škol.

Dobrovolné sdružení škol „Liga přesahujících škol“ je dobrovolné sdružení škol, které se snaží prokázat, že partnerství školy, rodiny a komunity může přispívat k zvyšování vzdělávací úspěšnosti u všech dětí. Liga sdružuje přes sto státních škol v USA a některé školy v západoevropských zemích. Obdobný pokus byl učiněn i v České republice v letech 1993 - 1994 formou mezinárodního projektu přesahujících škol. Jedná se o školy, které se dobrovolně rozhodly přijmout systém určitých opatření, směřujících zejména k zvyšování angažovanosti rodičů ve vztahu ke škole a k vzdělávání dětí v oblastech:

- ✓ komunikace školy a rodiny
- ✓ rodičovská centra ve školách
- ✓ rodiče v roli učitelů
- ✓ rodiče v roli žáků
- ✓ podpůrný systém pro školy.

Mimo USA se objevují v mnoha dalších zemích západního světa určité formy této alternativy. M. Pol a M. Rabušicová o těchto formách informují ve Sborníku prací

Filozofické fakulty Brněnské univerzity z roku 1997, jež by mohly být zdrojem inspirace i u nás.⁵⁴

Těsná, funkční a neformální spolupráce s rodiči je typická pro *waldorfské školy*. Jedná se o nejrozšířenější alternativní typ škol realizující waldorfskou pedagogiku pocházející z Německa. „Činnost těchto škol vychází z antroposofie a jejím hlavním cílem je výchova ke svobodě. Jsou organizovány jako školy svobodné, podporující individuální nadání žáka a tvořivý duchovní život. Plně organizovaná škola je 12letá, integrovaná, koedukovaná. Většinou je k ní připojena MŠ a následně 13. ročník pro přípravu k maturitě. Je řízena netradičně učitelskou samosprávou ve spolupráci se sdružením rodičů, učitelů a přátel waldorfského hnutí v daném místě. Učební plán klade důraz na společenskovední, přírodovědné a estetickovýchovné předměty a na cizí jazyky. Učitelé těchto škol nejsou omezováni při určování obsahu výuky tradičními osnovami a plánují ji ve spolupráci s žáky i rodiči.“⁵⁵ Má i netradiční organizaci výuky tzv. epochové vyučování. Žáci nejsou klasifikováni známkami, ale pomocí slovního hodnocení. Typické pro školy jsou měsíční slavnosti a oslavy svátků, třídní hry a představení, exkurze a výlety.

Po roce 1989 vznikly waldorfské školy i v České republice, kde jsou podporovány Asociací waldorfských škol ČR, Českým sdružením pro waldorfskou pedagogiku a Ústavem pro svobodné alternativní školství. V současnosti pracuje u nás 7 takových ZŠ a 1 škola speciální podle Učebního plánu a Učebních osnov pro waldorfské školy, schválených MŠMT ČR k 1. 9. 2003.

Jedním z pilířů waldorfské pedagogiky je spolupráce školy s rodiči. Rodiče a učitelé jsou chápány jako významní vychovatelé školního dítěte. „Pro zdar a zdravý vývoj osobnosti dítěte je důležité, aby vychovatelé táhli za jeden provaz, aby rodiče měli pochopení a porozumění pro waldorfskou pedagogiku i pro individuální výchovná opatření učitelů vůči jejich dítěti a aby v nich učitele podporovali.“⁵⁶

Práce s rodiči začíná již na první rodičovské schůzce, kdy se rodiče dozvědí o hlavní záměrech pedagogů a o tom, z čeho ve své činnosti vycházejí. Dobré je, když

⁵⁴ PRŮCHA, J. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. Praha : Portál 2004, s. 65 - 66.

⁵⁵ PRŮCHA, J. (ed.) *Pedagogická encyklopedie*. Praha : Portál 2009, 108 s.

⁵⁶ Utváření výuky v 1. až 8. třídě waldorfské školy. Pracovní náměty k hlavnímu vyučování Přehled odborného vyučování Podněty k vedení třídy a k práci s rodiči. Společný projekt Pedagogické sekce při Goetheanu a Výzkumného pedagogického pracoviště při Svazu Svobodných waldorfských škol. Ostravská univerzita, 1998.s. 26.

škola ještě před zápisem dětí uspořádá pedagogické kurzy či víkendy nebo úvodní rodičovské schůzky, protože na první schůzce se nelze zabývat všemi aspekty.

K dalšímu rozvoji vztahů mezi rodiči a školou přispívají všeobecné rodičovské kurzy o pedagogické problematice nebo úvodní kurzy v uměleckých oblastech, které se konají v průběhu školního roku.

Vzájemnou důvěru posilují návštěvy učitele doma u dětí. Zda jsou žádoucí a kdy, závisí zcela na svobodné dohodě mezi rodiči a učiteli, která je otázkou taktu. Na žádné škole by neměly chybět veřejné měsíční slavnosti. Alespoň jednou v roce by se rodiče spolu s dalšími zájemci měli účastnit toho, o čem jim děti vyprávějí. Zažijí recitaci básní, eurytmické cvičení, společný zpěv, hudbu a hry. Jednotlivé třídy v některých školách ještě navíc rády ukazují svým rodičům, prarodičům i jiným příbuzným výsledky třídní práce formou sobotních odpoledních nebo dopoledních rodičovských schůzek, po nichž může následovat družná zábava nebo malý společný výlet. *„Návštěvy rodičů ve škole někdy probíhají formou tzv. odpoledních párty. Rodiče se stávají hosty svých dětí, ty jim prezentují svou práci. Rodiče také mají přístup do výuky.“*⁵⁷ V případě vzniku mimořádných studijních problémů nebo sociálních problémů učitel sám vyvíjí iniciativu pro individuální rozhovor s rodiči, který je samozřejmostí a prospívá spolupráci s rodiči. V neposlední řadě škola pořádá jednou za rok výroční bazar, který mohou zorganizovat rodiče. Společná práce a kutilství vzájemně stmeluje především rodiče.

Jako poslední iniciativě spolupráce rodiny a školy se budu věnovat značce **„Rodiče vítáni“**, kterou mohou získat školy, jež pečují o komunikaci a spolupráci s rodiči svých žáků. Hlavním smyslem udělování této značky školám je prohloubit vzájemnou otevřenost mezi školou a rodiči a poskytnout jim při tom podporu a pomoc.

Udělení značky je podmíněno splněním stanovených kritérií, z nichž některá jsou povinná a další volitelná. Škola si při práci s kritérii může ověřit míru svojí spolupráce a komunikace s rodiči a zároveň to pro ni může být nová inspirace, kudy se lze rozvíjet. Certifikát s kritérii, která škola splňuje, je viditelně vyvěšen na škole a přístupný na webu značky. Rodiče tak mají možnost se snadno zorientovat v tom, co jim škola nabízí, ale také korigovat názor školy na míru vzájemné spolupráce.

⁵⁷ ČAPEK, R. *Učitel a rodič Spolupráce, třídní schůzka, komunikace*. Praha : Grada 2013, s. 29.

Rodiče, jejichž škola zatím značku nemá, mají možnost svojí školu nominovat a pomoci ji k certifikaci. Všechny certifikované školy můžeme snadno nalézt na interaktivní mapě, která byla inspirací k vytvoření společné mapy aktivních škol.

Rodiče vítání není jen certifikace škol, ale také inspiromat zkušeností škol i rodičů na webových stránkách značky a v knížce, která projekt doprovází, on-line poradna, diskusní fórum nebo semináře a besedy pro rodiče a učitele. Certifikát uděluje EDUin, o. p. s. od roku 2011.⁵⁸

Základní pravidla, nezbytná pro úspěšnou certifikaci, jsou následující:

1. *„Rodiče se dostanou bez problémů do školy, včetně odpoledních hodin.*
 - ✓ *U vstupních dveří je umístěn viditelně označený zvonek, rodiče po zazvonění do školy pustí pověřená osoba.*
 - ✓ *U vstupních dveří je viditelně uvedeno telefonní číslo, na které má rodič zavolat, aby ho do školy pustila pověřená osoba.*
 - ✓ *Vchod do školy se nezamyká a je volně přístupný.*
2. *Rodičům jsou dostupné kontakty na všechny učitele a vedení školy.*
 - ✓ *Rodiče dostávají na začátku školního roku tištěný aktuální seznam s kontakty, mobilní telefon nebo email na třídního učitele.*
 - ✓ *Škola má aktualizované webové stránky obsahující jména všech vyučujících a vedení školy. Na stránkách jsou uvedeny kontakty (email, telefon) na vedení školy a spojovatelku, ideálně na všechny zaměstnance školy.*
3. *Rodiče mají k dispozici informace o tom, co a kdy se ve škole děje.*
 - ✓ *Rodiče dostanou na začátku školního roku tištěnou informaci o tom, kdy jsou školní prázdniny, kdy se konají třídní schůzky, dny otevřených dveří a další významnější akce pro rodiče a žáky školy.*
 - ✓ *Tyto informace má škola stále dostupné na svém webu a průběžně je aktualizuje.*
4. *Rodičům zaručujeme, že při třídních schůzkách neprobíráme prospěch a chování jejich dítěte před ostatními rodiči.*
 - ✓ *Každý rodič má možnost konzultovat prospěch dítěte s konkrétním učitelem osobně.*
 - ✓ *Každý rodič osobně dostane písemný přehled o hodnocení svého dítěte.*

⁵⁸ Dostupné na WWW: <http://www.rodicevitani.cz/>

5. *S rodiči komunikujeme partnerským způsobem.*

- ✓ *Na rodiče, kteří se obrátí na vedení školy nebo na učitele, si vždy uděláme čas, vyslechneme je a slušně reagujeme na jejich potřeby (poskytneme informace, radu, sjednáme schůzku apod.). Máme-li důvod požadavek odmítnout, svoje stanovisko vždy vysvětlíme.*
- ✓ *S rodiči komunikujeme důstojným způsobem a dbáme na to, aby u jednání nebyl nikdo, koho se to netýká.*

6. *Pořádáme školní akce pro rodiče v termínech a hodinách, které jim umožní se jich opravdu zúčastnit.*

7. *Informační tabule o značce Rodiče vítání je viditelně umístěna u vstupu do školy. Položka je zařazena mezi povinné, platnost je však po udělení značky. Zde se škola zavazuje, že tak učiní.“⁵⁹*

Zda-li škola splňuje minimální počet kritérií potřebný pro udělení značky, si může sama ověřit na webu <http://www.rodicevitani.cz/dotaznik/>, kde se nacházejí i komentáře k jednotlivým kritériím. Po kontrole údajů z online dotazníku je škola zařazena na mapu rodiče vítání. Po zaplacení poplatku obdrží škola certifikát, samolepku a tabuli se seznamem kritérií na dveře. Certifikát se obnovuje po roce.

Uvedené základní požadavky, které postačí k získání certifikátu Rodiče vítání, nejsou nijak náročné. Skutečnosti, že rodiče obdrží kontakty na učitele, vedení školy, že jsou informováni o termínech prázdnin a třídních schůzek, že je u vchodu do školy zvonek apod. jsou spíše samozřejmostí. Že učitel reaguje na potřeby rodičů slušně a důstojně a je diskrétní při informování o prospěchu jejich dítěte, patří k základům lidské slušnosti. Certifikaci v podobě základních požadavků proto vnímám jako samozřejmost, kterou by měla splňovat každá škola.

Mimo zmíněných základních požadavků škola specifikuje také požadavky volitelné. Jejich splnění není pro získání certifikátu vyžadováno, ale mohou být škole zdrojem inspirace při hledání způsobů spolupráce s rodiči. Mezi tato volitelná kritéria patří:

1. *„Dbáme na to, aby zápis do školy byl společenskou událostí příjemnou pro rodiče i děti. Myslíme při tom na potřeby dětí i rodičů.*

⁵⁹ FERTEK, T. *Rodiče vítání*. Praha : Yinachi 2011, s. 109-110.

2. *Nabízíme rodičům kromě žákovské knížky a třídních schůzek i další způsob, jak je pravidelně informovat o prospěchu dítěte (školní sešitky, týdenní plány, elektronické žákovské knížky, ...).*
3. *Naši pedagogové nabízejí konzultační hodiny pro žáky i rodiče.*
4. *Kromě společných třídních schůzek organizujeme i konzultace ve trojici učitel - dítě - rodič.*
5. *Konfliktní situace ve škole řešíme tak, aby se jich mohli zúčastnit všichni, jichž se záležitost týká, včetně rodičů a dítěte/dětí.*
6. *Školní dokumenty (ŠVP aj.) zpřístupňujeme na webu školy. Vysvětlujeme v nich důsledně všechny odborné termíny a zkratky, aby jim rozuměli rodiče ze všech oborů.*
7. *Nabízíme rodičům konzultace našeho školního psychologa/výchovného poradce.*
8. *Rodiče mají možnost ovlivňovat způsob stravování svých dětí ve škole (skladbu jídelníčku v jídelně, sortiment ve školním bufetu, přítomnost/nepřítomnost automatu na sladkosti apod.).*
9. *Rodiče našich žáků i zájemci o naši školu mají možnost po domluvě navštívit vyučování.*
10. *Zveme rodiče do vyučování, aby se zúčastnili společné práce se svým dítětem.*
11. *Organizujeme školní akce, na kterých mohou rodiče a další rodinní příslušníci spolupracovat s dětmi a potkávat se s učiteli (zahradní party, sportovní a kulturní akce, rodičovské víkendy apod.).*
12. *Umíme rodičům doporučit externího dětského psychologa a logopeda, s nímž spolupracujeme.*
13. *Poskytujeme rodičům na webových stránkách prostor pro otevřenou diskusi o škole.*
14. *Na naší škole funguje nezávislá rodičovská organizace s vlastní právní subjektivitou (obvykle občanská sdružení).*
15. *Rodiče mají možnost po domluvě využívat prostory školy k vlastním akcím.*
16. *Pořádáme vzdělávací semináře pro rodiče na téma výchovy a vzdělávání.*
17. *Pořádáme „kurikulární odpoledne“, v nichž rodičům vysvětlujeme co, jak a proč ve škole učíme.“⁶⁰*

⁶⁰ FERTEK, T. *Rodiče vítáni*. Praha : Yinachi 2011, s. 111-112.

Autoři značky Rodiče vítáni, značky pro školy otevřené rodičům, věří, že spolupráce a partnerská komunikace školy a rodičů se vyplácí, a to oběma stranám. Rodiče oceňují, když se k nim škola chová vstřícně a partnersky, a učitelé si přejí, aby rodiče žáků s nimi táhli za jeden provaz a byli otevření vzájemné komunikaci. K vzájemné komunikaci učitelů a rodičů má dopomáhat i Desatero pro učitele a rodiče, které je uvedeno v příloze. Jedná se o pět pravidel pro každou stranu dialogu. Z mého hlediska špatně formulovaná negativním přístupem - nedívejte se, nejednejte či nepomlouvejte.

Ve výzkumné části se právě budu věnovat škole, která je držitelem značky Rodiče vítáni. Budu zkoumat, jak rodiče hodnotí spolupráci školy s nimi.

2.3.4. Shrnutí kapitoly

Ve třetí kapitole jsem se snažila nejdříve popsat, jak na spolupráci rodičů a školy nahlízejí současné oficiální kurikulární dokumenty – Bílá kniha a Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.

Bílá kniha z roku 2001 na spolupráci rodičů a školy pamatuje v několika pasážích. Jedná se spíše o obecné zmínky. Ale vzhledem k tomu, že z Bílé knihy vychází vzdělávací koncepce pro Českou republiku, mají tyto zmínky značný význam jako základ, na kterém lze budovat vzájemnou spolupráci rodiny a školy.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání vychází z principů nastolených v Bílé knize a dále je rozvíjí, což platí i o tématu spolupráce rodičů a školy. Jeho přínosem je, že uvádí konkrétní podmínky pro zmíněnou spolupráci, které by každá škola měla zpracovat do svého Školního vzdělávacího programu.

Dále jsem se v této kapitole zabývala vzdělávacím programem Začít spolu, blíže zaměřeného na spolupráci rodiny a školy. Tento program je realizován v mnoha zemích světa a představuje pedagogický přístup orientovaný na dítě. Spolupráci rodiny a školy je v něm věnována značná pozornost, je začleněna do strategií programu Začít spolu. Rodiče a učitelé jsou rovnocennými partnery a jejich spolupráce je považována za významný faktor podporující efektivitu vzdělávání dětí. V programu jsou definovány tři rámcové kategorie spolupráce školy s rodinou a v rámci dokumentu „Kompetentní učitel 21. století: Mezinárodní profesní rámec kvality ISSA“ jsou určeny standardy

na kvalitu práce učitele programu Začít spolu, konkrétně v oblasti Rodina a komunita. Partnerský přístup školy k rodičům dokládá Desatero pro spolupráci s rodinou, které je uvedeno v příloze.

Dále jsem se v této kapitole zmínila o tzv. přesahujících školách, které vznikly v USA. V České republice jsme se s tímto typem škol setkali pouze v rámci mezinárodního projektu přesahujících škol. Tyto školy mají spolupráci rodiny a školy zakotveny jako pilíř vzdělávání. V České republice se můžeme tímto způsobem spolupráce inspirovat.

Waldorfské školy jsou dalším typem škol, které podporují spolupráci rodiny a školy. Jedná se o nejrozšířenější alternativní typ škol, bohužel nejsou ukotveny jako vzdělávací program. V České republice vznikly po roce 1989. Spolupráce rodiny a školy je těsná, funkční a neformální. Rodiče se podílejí na řízení školy i plánování obsahu výuky. Jsou chápány jako významní vychovatelé školního dítěte.

V závěru této kapitoly jsem popisovala značku Rodiče vítání, kterou mohou získat školy, které pečují o komunikaci a spolupráci s rodiči svých žáků. Udělení značky je podmíněno splněním stanovených kritérií, z nichž jsou některá povinná a další volitelná. Certifikát je vydáván za poplatek na jeden rok, poté musí školy své údaje obnovit, doplnit. Základní pravidla jsou značně jednoduchá a jejich splnění by mělo být pro každou školu samozřejmostí. Zdrojem inspirace při hledání způsobů spolupráce školy s rodiči jsou volitelná kritéria. Škola označená značkou Rodiče vítání a označením splněných kritérií u vstupu do školy je chápána jako škola otevřená rodičům, je kladně hodnocena a rodiče tam přednostněji posílají své děti. Autoři projektu tak chtějí rodičům pomoci zmapovat školy, které chtějí být otevřené názorům rodičů, kterým není lhostejné vzdělávání svých žáků a chtějí mít rodiče za své partnery. Ve výzkumné části se budu věnovat škole, která je držitelem značky Rodiče vítání.

2.4. Shrnutí teoretické části

Teoretická část diplomové práce je rozčleněna do třech kapitol. V jednotlivých kapitolách popisují odborné poznatky a informace, které jsem získala při studiu odborné literatury a dalších materiálů a které jsou podkladem pro výzkumnou část této práce.

Na začátku teoretické části jsem se zabývala vymezením pojmů rodina, škola a vztah rodiny a školy z pohledu jednotlivých vědních disciplín, jako jsou pedagogika, psychologie či sociologie a popsala jsem historické kořeny vztahu rodiny a školy. Přestože rodina a škola, jsou dva nejvýznamnější činitelé výchovy dětí, nemají stejné role ani práva a povinnosti, ale spojuje je stejný výchovný cíl.

Ve druhé kapitole jsem se zabývala předpoklady pro efektivní spolupráci rodičů a učitele na počátku školní docházky. Uvedla jsem vzájemná očekávání z pohledu rodičů i učitele, jejichž znalost je předpokladem pro úspěšnou spolupráci školy a rodiny. Tato kapitola je důležitým podkladem pro výzkumnou část této diplomové práce, neboť popisuje i některé realizované výzkumy v této oblasti. Tyto výzkumy potvrzují, že k tomu, aby se vytvořil zájem o oboustrannou spolupráci, je potřeba nejprve znát očekávání jednotlivých stran a předpokládá se iniciativa učitele. Spolupráce rodiny a školy je beze sporu lidská činnost, které se nevyhnou určité problémy - nesnáze. Uvedla jsem zde některé obavy ze spolupráce rodiny a školy, jak ze strany rodičů, tak i učitelů. Lze jim do určité míry předcházet kvalitní teoretickou přípravou ze strany učitele, ale i zkušenostmi, které postupně získává praxí, neboť spolupráci rodiny a školy se na vysokých školách nevyučuje. V každém případě platí, že je lepší problémům předcházet, než je řešit.

Ve třetí kapitole jsem nejprve popsala, jak na spolupráci rodičů a školy nahlíží současné oficiální kurikulární dokumenty – Bílá kniha a Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Dále jsem se v této části práce zabývala vzdělávacím programem Začít spolu, který zdůrazňuje individuální přístup k dítěti a partnerství školy, rodiny i širší společnosti v oblasti výchovy a vzdělávání. Zmínila jsem dokument Mezinárodní profesní standardy ISSA: Kompetentní učitel 21. století a jeho část Rodina a komunita. Poté jsem zmínila tzv. přesahující a waldorfské školy, které podporují spolupráci rodiny a školy. V závěru třetí kapitoly jsem popisovala značku Rodiče vítáni, kterou mohou získat školy, které pečují o komunikaci a spolupráci s rodiči svých žáků.

Udělení značky je podmíněno splněním stanovených kritérií, z nichž jsou některá povinná a další volitelná. Certifikát je vydáván za poplatek na jeden rok, poté musí školy své údaje obnovit, doplnit. Základní pravidla jsou značně jednoduchá a jejich splnění by mělo být pro každou školu samozřejmostí. Zdrojem inspirace při hledání způsobů spolupráce školy s rodiči jsou volitelná kritéria. Škola označená značkou Rodiče vítáni a označením splněných kritérií u vstupu do školy je chápána jako škola otevřená rodičům, je kladně hodnocena a rodiče tam přednostněji posílají své děti. Autoři projektu tak chtějí rodičům pomoci zmapovat školy, které chtějí být otevřené názorům rodičů, kterým není lhostejné vzdělávání svých žáků a chtějí mít rodiče za své partnery. V výzkumné části se budu věnovat škole, která je držitelem značky Rodiče vítáni.

Na základě informací získaných v literatuře a dalších zdrojů, jakožto i o mých vlastních zkušenostech jsem o významu této důležité spolupráce přesvědčena a věnuji se jí ve výzkumné části této práce, kde budu zjišťovat, jak rodiče prvních třech ročníků na konkrétní základní škole se značkou Rodiče vítáni vnímají spolupráci mezi rodinou a školou a jak veden školy přistupuje ke zkvalitnění komunikace a spolupráce školy s rodinou.

3. Výzkumná část - Vztah rodiny a školy v praxi

3.1. Úkol a cíle výzkumu

Rámec výzkumu bude tvořit smíšený výzkum, který bude prováděn ve třídách prvního, druhého a třetího ročníku na základní škole pomocí míchání metod. Smíšený výzkum se bude skládat z dotazníku pro rodiče žáků zjišťující hodnocení školy v oblasti spolupráce rodiny a školy, analýzy výsledků a rozhovoru s ředitelem, jak využít výsledky analýzy pro zkvalitnění komunikace a spolupráce školy s rodinou. Doplnující metoda bude dotazník s učitelkami zaměřený na zjišťování skutečnosti, jak ony vnímají spolupráci rodičů a školy. Výzkum bude smíšený, převážně orientován kvantitativně, v určitých oblastech bude doplněn kvalitativními daty.

Úkolem smíšeného výzkumu bude zjistit, jak rodiče prvních třech ročníků vnímají spolupráci mezi rodinou a školou a jak vedení školy přistupuje ke zkvalitnění komunikace a spolupráce školy s rodinou. Úkolem doplňující výzkumné metody prováděné dotazníkem s učitelkami prvních ročníků bude zjistit, jak učitelé vnímají spolupráci rodičů a školy. Cílem celé výzkumné části bude zjistit, jaká je úroveň spolupráce na začátku školní docházky mezi rodinou a školou a ověřit si tyto hypotézy:

- H1: Předpokládám, že více než 50% rodičů je spokojeno s úrovní komunikace a nechtějí na komunikaci mezi nimi a školou něco změnit.
- H2: Předpokládám, že nejméně 75% rodičů se účastní akcí, které škola pořádá.
- H3: Předpokládám, že webové stránky jsou důležitým nástrojem v komunikaci mezi rodiči a školou a rodiče na nich umí vyhledat potřebné informace.

3.2. Design výzkumu

Smíšený výzkum bude prováděn na základní škole v Úpici, ve třídách prvního, druhého a třetího ročníku. Nejprve bude popsán výzkumný vzorek, který se skládá z obecné charakteristiky školy, z hlediska činitelů, které mají vliv na spolupráci rodiny a školy: umístění a velikost školy, školní vzdělávací program, složení učitelského sboru

a kvalifikace vyučujících, komunikace s rodiči a veřejností. Poté bude uvedena charakteristika ředitele školy: věk, počet let praxe na pozici pedagogického pracovníka, počet let na pozici ředitele školy, získaná kvalifikace a charakteristika rodičů žáků první třech ročníků.. Potom bude uvedena charakteristika použitých metod pro smíšený výzkum. Následovat bude prezentace a interpretace výzkumu na základě analýzy získaných dat. V závěru smíšeného výzkumu bude na základě získaných dat dotazníku zaznamenán polostrukturovaný rozhovor s ředitelem a jeho stanovisko ke zjištěným údajům.

3.2.1. Výzkumný vzorek

V kapitole Výzkumný vzorek jsou popsány charakteristiky školy, ředitele základní školy a rodičů.

3.2.1.1. Charakteristika školy

Základní škola X je úplná základní škola, která poskytuje vzdělání a výchovu žákům od 1. do 9. ročníku ZŠ v souladu se zřizovací listinou z 13.září 2001. Od 1. ledna 2001 je právním subjektem. Je příspěvkovou organizací, jejímž zřizovatelem je Město Úpice. Nachází se v Královéhradeckém kraji, v okrese Trutnov. Město Úpice má přibližně 6000 obyvatel. Škola byla založena v roce 1932, budova má tři podlaží. Součástí školy jsou dvě oddělení školní družiny a školní jídelna. Vyučování probíhá ve 13 kmenových třídách. Navíc jsou k dispozici učebna informatiky, cvičná kuchyňka, menší tělocvična, atletické hřiště, sportovně relaxační areál a dvě „venkovní“ třídy. Kapacita školy je 300 žáků, v poslední době se počet žáků pohybuje mezi 280 až 290. Třídy jsou vybaveny novými technologiemi a ve výuce se používají moderní přístupy

formou interaktivní tabule, zavedením internetu či možností připojení vlastních notebooků k internetu přes WiFi. Na prahu nového školního roku 2013/2014 ji navštěvuje 282 žáků (150 žáků - I. stupeň, 132 žáků - II. stupeň). Ve všech ročnících se vyučuje podle Školního vzdělávacího programu pro základní vzdělávání ÚI (č. j. 111/2007), podle kterého škola usiluje „o otevřený a tolerantní přístup, být školou nápaditou a tvořivou, rodinnou a pohodovou, moderní a hravou“. Na internetových stránkách Rodiče vítání se škola prezentuje jako „škola, která motivuje k celoživotnímu vzdělávání a přesvědčuje, že být slušný není záporná vlastnost. Učí žáky komunikovat, tvořivě myslet, logicky uvažovat, spolupracovat, či respektovat druhé. Škola žáky vede být citliví k přírodě i lidem, tolerantní, nápomocní, vědět, čím chtějí být, v čem jsou dobří a kam by se měl ubírat jejich život.“ Škola byla zařazena do celostátní sítě škol podporujících zdraví, dále je mapě škol s uděleným certifikátem „Rodiče vítání“.

Pedagogický sbor je tvořen 23 pedagogy (z toho dvě vychovatelky, jedna školní psycholožka); tři paní učitelky jsou na mateřské dovolené. 6 z nich učí na 1. stupni základní školy. Přibližně 87% učitelů má potřebnou kvalifikaci pro výkon své profese, jeden z nich studuje vysokou školu pedagogickou. Sbor tvoří převážně ženy, muži zastávají následující pozice: ředitel školy, učitel informatiky, učitel tělesné výchovy a učitel ekologie. Na škole pracuje sedm dyslektických asistentek a jedna logopedická asistentka. Na vysoké úrovni je zajištěno výchovné poradenství, prevence sociálně patologických jevů, environmentální vzdělávání, informační a komunikační technologie, dopravní výchova. Všichni vyučující jsou podle své aprobační členy metodických orgánů.

Škola má propracovanou metodiku sebeevaluace. Kromě SWOT analýz, vlastních hodnocení školy a výročních zpráv to jsou i dotazníky pro rodiče, učitele a žáky zjišťující klima a image školy, které se porovnává po čtyřech letech, pravidelné testování žáků v 5. a 9. třídách, anketa Počin roku, hodnocení vycházejícími žáky apod. ŠVP a další školní dokumenty jsou zpřístupněny na webu školy, v nich jsou vysvětleny důsledně všechny odborné termíny a zkratky, aby jim rozuměli rodiče ze všech oborů.

Škola se snaží v co největší míře spolupracovat se zákonnými zástupci a dalšími sociálními partnery nejen prostřednictvím Rady školy. Zákonní zástupci jsou pedagogy o prospěchu a chování svého dítěte informováni nejen zápisy v žákovských knížkách, schůzkami a konzultacemi při schůzkách RRPŠ, ale i prostřednictvím předem

domluvených osobních návštěv. Nejen při absenci svého syna/dcery mohou využívat emailových adres jednotlivých vyučujících k jakýmkoliv dotazům. Konfliktní situace se ve škole řeší tak, aby se jich mohli zúčastnit všichni, jichž se záležitost týká, včetně rodičů a dítěte/děti. Rodičům škola nabízí konzultace školního psychologa/výchovného poradce. Rodiče žáků i zájemci o školu mají možnost po domluvě s učiteli navštívit vyučování. Dobrá spolupráce pozitivně upravuje přístup žáků ke škole a celému vzdělávacímu systému. Škola usiluje o rozvoj dobrých tradic školy prezentacemi na veřejnosti, které mají kladný ohlas. Jedná se o každoroční celoškolní akce, jako je např. slavnostní zahájení a ukončení školního roku, Martinské radovánky, Průlet Úlem, vystoupení pod vánočním stromem, sportovní a kulturní soutěže, ve kterých žáci dostávají příležitost pomáhat a angažovat se. Žáci na prvním i druhém stupni prezentují školu v různých sportovních disciplínách, na druhém stupni pak také v různých předmětových olympiádách, v nichž již několikrát dokázali uspět v účasti na okresním či krajském kole. Škola se dále prezentuje školním časopisem Úl, který vychází pravidelně každý měsíc. Významné aktivity školy jsou pro rodiče a veřejnost prezentovány reportážemi na televizním kanálu TV Účko, na internetové „Televizi-JS“, ve východočeském televizním zpravodajství V1 a na rozhlasových stanicích Český rozhlas Hradec Králové a Rádio Blaník. V neposlední řadě se škola snaží komunikovat s rodiči a veřejností pomocí webových stránek školy, kde se nachází i virtuální prohlídka školy.

3.2.1.2. Charakteristika ředitele školy

Ředitel školy je pracovník zákonem pověřený výkonem některých funkcí státní správy ve školství. Jeho kompetence ve vztahu ke škole, veřejnosti, obci aj. jsou rozsáhlé - zejména řídí školu, předškolní zařízení nebo školské zařízení, odpovídá za plnění učebních plánů a učebních osnov, za odbornou, výchovnou a vzdělávací práci, efektivní využívání finančních prostředků, jmenuje své zástupce atd. Ředitele školy jmenuje a odvolává příslušný odbor školství krajského úřadu.⁶¹ Školský management v užším smyslu termín znamená řízení školy, management školy (angl. school leadership). Označuje subjekty (ředitel školy, zástupce ředitele, ekonom školy aj.), které

⁶¹ PRŮCHA, J. WALTEROVÁ, E. MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha : Portál 2003, s. 206.

řídí provoz konkrétní školy nebo vzdělávacího zařízení, a to především v oblasti plánování vzdělávacího programu a procesu, kurikula školy, materiálních, finančních a lidských zdrojů, vztahů školy s rodiči a sociálními partnery.⁶²

Ředitel školy byl jmenován do funkce dne 12. června 2000. Splňuje všechny předpoklady pro její výkon, včetně absolvování Studia pro ředitele škol a školských zařízení (FS II). Je mu 53 let, pedagogickou činnost vykonává již přes 29 let. Ředitel vykonává právní povinnosti vyplývající z vykonávané funkce podle platného školského zákona v požadovaném rozsahu. Jeho zástupkyně byla pověřena funkcí koordinátorky ŠVP a v době nepřítomnosti ředitele školy je statutárním zástupcem. Činnosti mají členové vedení rozděleny, dělba úkolů je vyvážená, řídicí tým školy je sehraný a v činnostech se vhodně doplňuje.

Členové vedení školy spolupracují s dalšími zaměstnanci. Jednou měsíčně organizují porady s výchovnou poradkyní a metodičkou prevence, rovněž pravidelné porady s učiteli se konají v těchto intervalech. Jednání se školníkem probíhají operativně každý týden. Zásadní záležitosti jsou projednávány v pedagogické radě a další úkoly jsou zařazeny do programu provozních porad.

Organizace činností školy vychází z ročního plánu práce, který ředitel školy rozpracovává do měsíčních plánů. Aktuální informace dostávají zaměstnanci také prostřednictvím vnitřní počítačové sítě či nástěnek ve sborovně. Uplatňovány jsou i ústní informace, které tvoří důležitou součást školní komunikace a mají pozitivní vliv na školní atmosféru. Důležité informace jsou uveřejňovány na webu i v přehledech ve sborovně. Vnitřní informační systém školy je přehledný a funkční.

Vnitřní směrnice a dokumenty školy jsou po obsahové i formální stránce ve velmi dobré kvalitě, plní funkce organizační, informační i kontrolní. Koncepční materiály a vytvořené plány ředitelem školy odpovídají potřebám školy, jsou pravidelně aktualizovány.

Kontrolní činnost realizují oba členové užšího vedení školy průběžně, stanovují si v každém školním roce priority, které sledují a vyhodnocují. Drobné problémy operativně řeší při denním kontaktu s pracovníky školy. V hospitačních záznamech jsou popsány především přednosti, ale i nedostatky ve výuce a je z nich patrná odborná

⁶² PRŮCHA, J. WALTEROVÁ, E. MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha : Portál 2003, s. 244.

erudice. Vzájemné hospitace mezi učiteli jsou doporučovány, ale z provozních důvodů jejich realizace vážne. Oba členové vedení vytvářejí podmínky pro profesní růst pedagogů. Pro stmelení kolektivu a v rámci DVPP organizují výjezdní pedagogické rady spojené se školením pedagogů i další společné vzdělávací akce (např. *Jak vést třídnické hodiny, Jak na výchovu vlastního dítěte*).

Ředitel školy sleduje pravidelně klima školy. Dotazovanými jsou vyučující a rodiče. Srovnáním vyplynulo, že se celkové klima mírně zhoršuje, pozitivní posun nastal v rozšíření kompetencí vyučujících, práci metodických sdružení a pedagogické rady školy. V oblasti propagace školy jsou výsledky nadstandardní, škola je příkladem dobré praxe. Klima školy je příznivé, pedagogové oceňují, že vedení školy vytváří kulturní prostředí a buduje kvalitní mezilidské vztahy, podporuje loajalitu ke škole zaměřením na cíle školy a zájmem o vše, co s prací školy souvisí.

Ředitel školy zajistil řádné uskutečnění voleb do školské rady, vytváří podmínky pro její činnost a zúčastňuje se na pozvání jejích jednání. Vytvořil rovněž velmi dobré podmínky pro činnost pracovníkům České školní inspekce. Na zjištění kontrolních orgánů reaguje a přijímá účinná opatření.

Vedení školy vytváří příznivé podmínky pro vznik partnerských vztahů. Ředitel školy spolupracuje s funkční školskou radou, informuje ji o akcích a událostech školy, umožňuje jí přístup k povinné dokumentaci podle zákonných předpisů.

Spolupráce se zřizovatelem je na standardní úrovni, vedení školy předkládá pravidelně svou schválenou výroční zprávu o činnosti podle ustanovení právních předpisů. Vedení školy podporuje spolupráci pedagogů s rodiči žáků. Pravidelné rodičovské schůzky, konzultační hodiny všech pedagogů a informace v žákovských knížkách a zápisnících jsou základem informovanosti zákonných zástupců o dění ve škole.

Právní subjekt využívá vícezdrojové financování. Přínosem pro školu je aktivní přístup vedení školy k získávání finančních prostředků nejen ze státního rozpočtu a z rozpočtu zřizovatele, ale i z finančních grantů a sponzorských darů. Vytvořené materiální a ekonomické zdroje vytvářejí dobré podmínky pro podporu vzdělávání.

3.2.1.3. Charakteristika rodičů

V prvních třech ročnících je 68 žáků, jejichž rodiče budou osloveni v rámci vyplnění ankety. Za rodiče se považují otec a matka dítěte, přičemž biologické rodičovství se určuje snadněji než psychologické.⁶³ Pojem rodiče se nevíce pojí s pojmem rodina, což je nejstarší společenská instituce, která plní socializační, ekonomické, sexuálně-regulační, reprodukční a další funkce. Z hlediska sociologického je formou začlenění jedince do sociální struktury. Nejběžnějším modelem rodiny je tzv. nukleární rodina, kterou tvoří nejbližší příbuzní, tj. oba rodiče a děti. V posledních desetiletích se model rodiny, který je historicky flexibilní, významově proměňuje. Zvyšuje se variabilita rodinných typů, zahrnující nejen rodinu vlastní a úplnou, ale také rodinu neúplnou, nevlastní a náhradní.⁶⁴ Podle informací od třídních učitelek je vzorek rodičů složen z 69% rodinou úplnou, zbylá třetina rodičů je z neúplných rodin. Věkové složení rodičů učitelky udávají průměrem obou rodičů. Nejvíce je zastoupena věková skupina 31 - 40 let (79% rodičů), následuje věková skupina 20 až 30 let (13%) a pouze 5 rodičů je starší 41 let. Socioekonomické zázemí rodin je klíčem k úspěšnému zvládnutí školní docházky, do kterého patří orientace rodičů na studijní výsledky potomků, kterou vědci označují jako „úsilí“. Čím více se rodiče zajímají a svým dětem aktivně pomáhají, tím více se snaží i sám školák. Není nicméně zákonité, že děti ze socioekonomicky zvýhodněného prostředí se snaží ve škole více než jejich méně privilegovaní spolužáci. Významný je například také počet sourozenců v rodině – čím více dětí, tím méně času a energie mohou rodiče každému z nich věnovat.⁶⁵ Tři čtvrtině rodičů žáků prvních třech ročníků dochází do stejné školy dvě děti, vzdělávání jednoho dítěte udávají učitelky u 20,6% rodičů a 3 rodiny ze vzorku mají na škole tři a více dětí. Finanční zajištění rodin formou zaměstnání je zajištěno u 94% rodičů, 4 rodiče nemají stálé zaměstnání. Třídní učitelky sdělují výsledky výchovně vzdělávací činnosti žáků rodičům prostřednictvím rodičovských schůzek a osobních konzultací, na které se dostavuje přibližně 63% rodičů.

⁶³ SCHMIDBAUER, W. *Psychologie, Lexikon základních pojmů*. Praha : Naše vojsko 1994, 136 s.

⁶⁴ PRŮCHA, J. WALTEROVÁ, E. MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha : Portál 2003, s. 202.

⁶⁵ ČERVÁKOVÁ, H. *S prvňáky se uče, pak chvate a kontrolujte*. [online] [citováno 2014-03-04].

Dostupné na WWW: <http://psychologie.cz/s-prvnaky-se-ucte-pak-chvalte-kontrolujte/>

3.2.2. Charakteristika metod

První metodou smíšeného výzkumu je dotazník. „*Je to metoda, která shromažďování dat zakládá na dotazování osob; charakterizuje se tím, že je určena pro hromadné získávání údajů.*“⁶⁶ J. Průcha dále uvádí, že podstatou dotazníku je soubor otázek (výroků) zkonstruovaný podle kritérií vědecké metodologie, předkládaný v písemné formě.⁶⁷ M. Chráska specifikuje samotný dotazník jako soustavu předem připravených a pečlivě formulovaných otázek, které jsou promyšleně seřazeny a na které dotazovaná osoba (respondent) odpovídá písemně. Někdy se ve stejném významu jako dotazník používá termínu anketa. Většinou se však oba pojmy rozlišují a za anketu se považuje takové šetření, při kterém se účastníci sami, spontánně do šetření zapojují.⁶⁸ Pro validitu výzkumu jsem využila již vytvořený evaluační nástroj Anketa pro rodiče, který je jednou z možností, jak poskytnout všem rodičům příležitost vyjádřit se strukturovanou a cílenou formou k relevantním otázkám chodu školy, projevit své názory a předat škole potřebné informace, podněty a zpětnou vazbu.⁶⁹ Evaluační nástroj Anketa pro rodiče je součástí souboru tří desítek evaluačních nástrojů, vytvářených v rámci projektu Cesta ke kvalitě. Je volně přístupný na webových stránkách <http://www.nuov.cz/ae>. Podtitul „Anketa škole na míru“ vyjadřuje, že se jedná o variabilní metodu dotazování, která má uživatelům nabídnout komplexní výchozí materiál pro vytvoření vlastní verze dotazníku podle aktuálních potřeb školy a usnadnit práci při tvorbě evaluační zprávy školy. Úpravou tohoto výchozího materiálu získává anketa definitivní podobu, která by měla v maximální možné míře respektovat specifika dané školy i potřeby konkrétního šetření. Jedná se o tematicky široký nástroj, který

⁶⁶ SKALKOVÁ, J. a kolektiv. *Úvod do metodologie a metod pedagogického výzkumu*. Praha : SNP 1985, s. 86

⁶⁷ PRŮCHA, J. WALTEROVÁ, E. MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha : Portál 2003, s. 49.

⁶⁸ CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu*. Praha : Grada, 2007, s. 163.

⁶⁹ KOHOUTEK, T. MAREŠ, J. *Anketa pro rodiče. Anketa škole na míru*. [online]. Praha : Národní ústav pro vzdělávání, 2011, s. 5 [citováno 18.12.2013]. Dostupné na WWW: http://www.nuov.cz/uploads/AE/evaluacni_nastroje/02_Anketa_pro_rodice.pdf

pokrývá řadu oblastí života školy.⁷⁰ Výběr jednotlivých oblastí bude upřesněn na základě prvního rozhovoru s ředitelem základní školy.

*„Anketa je především screeningovým nástrojem, tj. metodou, která zjišťuje orientační evidenci o vnímání silných stránek a případných rezerv ve fungování školy respondenty.“*⁷¹ Na získané výsledky je třeba pohlížet jako na názory rodičů na školu, o povaze interakce mezi nimi a školou, výsledky nejsou objektivní zprávou o stavu školy. Na internetu je význam slova anketa prezentován jako nesystematický průzkum názorů dotazem u obvykle malé skupiny respondentů, kteří nesplňují statistická kritéria. Význam ankety může být zejména v zajímavosti odpovědí, které jsou proto obvykle zveřejňovány v plném znění a umožňují kvalitativní zkoumání. Výsledky však nelze pokládat za reprezentativní a jakékoli kvantitativní zpracování včetně vyjadřování v procentech je velmi problematické. Anketa vyjadřuje pouze názory dotázaných, které nelze zobecňovat, neboť výběr respondentů není reprezentativní – respondenty jsou buď známé osobnosti nebo odborníci, které autor ankety sám vybral, lidé, kteří se sami přihlásili, anebo lidé, kteří se náhodou vyskytli na nějakém místě a redaktor jim položil anketní otázky.⁷²

*„Koncepce ankety důsledně sleduje obecné principy pro konstrukci dotazníků. Většina položek je formulována jako uzavřené otázky s možností odpovědi na posuzovací škále (zpravidla čtyřbodové: „rozhodně ano - spíše ano - spíše ne - rozhodně ne“ plus varianta „nedovedu posoudit“) a zaměřuje se na zkušenost, jejíž intenzitu by respondenti měli být schopni na dané škále poměrně jednoznačně vyjádřit, spíše než obecné názory a dojmy.“*⁷³

⁷⁰ KOHOUTEK, T. MAREŠ, J. *Anketa pro rodiče. Anketa škoie na míru*. [online]. Praha : Národní ústav pro vzdělávání, 2011, s. 7 [citováno 18.12.2013]. Dostupné na WWW:

http://www.nuov.cz/uploads/AE/evaluacni_nastroje/02_Anketa_pro_rodice.pdf

⁷¹ KOHOUTEK, T. MAREŠ, J. *Anketa pro rodiče. Anketa škoie na míru*. [online] Praha : Národní ústav pro vzdělávání 2011, s. 7. [citováno 18.12.2013]. Dostupné na WWW:

http://www.nuov.cz/uploads/AE/evaluacni_nastroje/02_Anketa_pro_rodice.pdf

⁷² Dostupné na WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Anketa>

⁷³ KOHOUTEK, T. MAREŠ, J. *Anketa pro rodiče. Anketa škoie na míru*. [online] Praha : Národní ústav pro vzdělávání 2011, s. 8. [citováno 18.12.2013]. Dostupné na WWW:

http://www.nuov.cz/uploads/AE/evaluacni_nastroje/02_Anketa_pro_rodice.pdf

Šetření metodou ankety bude anonymní a cílovou skupinou budou rodiče všech žáků 1., 2. a 3. ročníku základní školy.

Další metodou smíšeného výzkumu je rozhovor. Jedná se o výzkumný prostředek používaný při dotazování, spočívající v přímé ústní komunikaci výzkumného pracovníka s respondentem či informantem. Je zaznamenáván na magnetofon či jinak a pak analyzován z hlediska obsahu rozhovoru, chování respondentů aj.⁷⁴ „Metoda rozhovoru je charakterizována především přímou sociální interakcí. Právě odtud vyplývají její významné možnosti. Navázání osobního kontaktu usnadňuje hlouběji proniknout do motivů a postojů respondentů. Je pružná, dá se přizpůsobit zvláštnostem různých situací, slouží k hlubšímu objasnění kontextu a důvodů odpovědí. Zároveň lze při této metodě zachytit nejen sdělovaná fakta, ale i některé vnější reakce dotazovaného, a podle nich pohotově usměrňovat rozhovor potřebným směrem.“⁷⁵ Dotazování podle Hendla obecně zahrnuje různé typy rozhovorů, dotazníků, škál a testů. Tyto metody se mohou použít samostatně, jako je tomu v dotazníkových šetřeních, nebo v kombinaci s jinými metodami. Dvě krajní formy dotazování představují na jedné straně různé dotazníky s pevně danou strukturou otázek a uzavřenými otázkami, vyplňované samostatně nebo s cizí pomocí, na druhé straně volné rozhovory, jejichž struktura není předem dána a které mají mnohdy podobu volného vyprávění subjektu. Pak existuje určitá střední cesta v podobě polostrukturovaného dotazování, jež se vyznačuje definovaným účelem, určitou osnovou a velkou pružností celého procesu získávání informací.⁷⁶ Ve smíšeném výzkumu bude rozhovor použit dvakrát. Na začátku výzkumu bude pomocí rozhovoru s ředitelem základní školy modifikována anketa tak, aby mohla být smysluplně využita pro účely školy. Druhý rozhovor bude opět proveden s ředitelem základní školy formou polostrukturovaného dotazování nad výsledky ankety, jak je využít pro zkvalitnění komunikace a spolupráce školy s rodinou.

Metody vyhodnocení získaných dat se liší podle získaného materiálu. Statistické zpracování údajů z kvantitativního výzkumu sestává z uspořádání dat, jejich grafického znázornění a výpočtů základních statistických charakteristik. V kvantitativní analýze

⁷⁴ PRŮCHA, J. WALTEROVÁ, E. MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha : Portál 2003, s. 203.

⁷⁵ SKALKOVÁ, J. a kolektiv. *Úvod do metodologie a metod pedagogického výzkumu*. Praha : SNP 1985, s. 92.

⁷⁶ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Praha : Portál 2012, s. 164.

výsledků dotazníkového šetření analýzu i diskuzi výsledků jistým způsobem určují definované proměnné, četnosti odpovědí a korelace mezi nimi.⁷⁷ Kvalitativní materiál ve formě transkripce rozhovoru se transformuje a interpretuje s cílem zachytit smysluplně komplexitu zkoumaných jevů a případů sociálního světa. Při kvalitativní analýze a interpretaci jde o systematické nenumerné organizování dat s cílem odhalit témata, pravidelnosti, datové konfigurace, formy, kvality a vztahy. Kvalitativní analýza je uměním zpracovat data smysluplným a užitečným způsobem a nalézt odpověď na položenou výzkumnou otázku.⁷⁸ Získaná data se interpretují, což znamená obecně výklad (resp. porozumění a chápání) nějakého textu, myšlenky či jevu.⁷⁹

3.2.3. Presentace a interpretace výzkumu

V prosinci 2013 jsem oslovila ředitele Základní školy X pana Mgr. Petra Kalouska o spolupráci na mé diplomové práci. V úvodním rozhovoru jsem pana ředitele seznámila s tématem diplomové práce a požadavky ke spolupráci. Pan ředitel byl velice milý, ochotný, otevřený k požadavkům ke spolupráci a na spolupráci se mnou se těšil, neboť škola sama dělá vlastní hodnocení rodiči o stavu školy, a ředitele zajímá současný názor rodičů na školu. Pana ředitele jsem seznámila s evaluačním nástrojem Anketa pro rodiče. Protože se jedná o velmi obsáhlou anketu, zaměřila jsem se v anketě po vzájemné konzultaci s panem ředitelem na oblasti: výuka, spolupráce rodičů a školy, spolupráce školy s partnery, komunikace mezi rodiči a školou, vedení školy a celkového hodnocení. Oblast „výuka“ byla vybrána a zařazena do ankety pro rodiče na žádost pana ředitele. Ukázka dotazníku pro rodiče prvních třech ročníků je v příloze.

Šetření jsem provedla na přelomu měsíce ledna a února 2014, kdy rodiče dotazník fyzicky dostali domů a měli stanovený datum pro odevzdání zpět. Na vyplnění dotazníku měli šest dní. Rodiče byli osloveni přes své děti, využila jsem období rozdávání výpisu vysvědčení za 1. pololetí. Dotazník byl připraven pro rodiče každého žáka 1. až 3. ročníku, celkový počet respondentů je 68. Výslednou analýzu dat jsem provedla ze vzorku 36 respondentů, což je 52,94% celkové počtu respondentů.

⁷⁷ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Praha : Portál 2012, s. 223.

⁷⁸ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Praha : Portál 2012, s. 223.

⁷⁹ Dostupné na WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Interpretace>

Své názory rodiče vyjadřovali formou označení hodnocení spokojenosti na posuzovacích škálách, formou výběru z nabízených možností i formou volně formulovaných komentářů, podnětů a vzkazů škole. Získaná data jsem zpracovala v programu Excel, výstupem jsou tabulky a grafy, které jsou uvedeny v příloze.

První otázka byla z oblasti „výuky“, kde se rodiče vyjádřili ke spokojenosti v jednotlivých oblastech výuky. **„Jak jste spokojeni s jednotlivými oblastmi výuky?“** Z hlediska jednotlivých oblastí výuky panuje mezi rodiči největší shoda v pozitivním hodnocení úrovně většiny předmětů. Jedná se o předměty: mateřský jazyk, matematika, prvouka, estetická výchova a tělesná výchova. „Rozhodně ano“ hodnotí nejvíce 75% respondentů oblast matematiky a tělesné výchovy, 69,44% respondentů oblast prvouky, 66,67% respondentů oblast mateřského jazyka a 63,89% respondentů oblast estetické výchovy, která je zastoupena předměty Hudební výchovy a Výtvarná výchova. Kladně rodiče hodnotí i nabídku volitelných předmětů, i když skoro čtvrtina rodičů se necítí kompetentní tuto úroveň posuzovat. Volitelný předmět je v ŠVP zařazen od 2. ročníku, což vysvětluje procento respondentů, kteří nedovedou posoudit oblast nabídky volitelných předmětů. Největší nesrovnalosti jsou v posouzení oblasti cizího jazyka, přes 58,33% rodičů se necítí kompetentní hodnotit tuto oblast. Ostatní posuzující rodiče ze dvou třetin hodnotí oblast cizího jazyka pozitivně. Hodnocení cizího jazyka vyplývá z faktu, že Anglický jazyk se vyučuje až od 3. ročníku, a tudíž rodiče prvních dvou ročníků nemohou tuto oblast posuzovat z vlastní zkušenosti. Celkově lze zhodnotit, že jsou rodiče s jednotlivými oblastmi výuky spokojeni, určité rezervy zlepšení výuky jsou

Tabulka č. 1: Spokojenost v jednotlivých oblastech výuky					
<i>Jak jste spokojeni s jednotlivými oblastmi výuky?</i>	rozhodně ano	spíše ano	spíše ne	rozhodně ne	nedovedu posoudit
mateřský jazyk	66,67%	30,56%	0%	0%	2,78%
matematika	75,00%	25,00%	0%	0%	0%
prvouka	69,44%	27,78%	2,78%	0%	0%
cizí jazyky (Aj ve 3. ročníku)	16,67%	13,89%	11,11%	0%	58,33%
estetická výchova (Hv, Vv)	63,89%	25,00%	2,78%	0%	8,33%
tělesná výchova	75,00%	19,44%	0%	0%	5,56%
škola poskytuje dobrou nabídku volitelných předmětů	30,56%	36,11%	11,11%	0%	22,22%

v oblasti cizího jazyka, kde je výuka Anglického jazyka založena na modelu britské angličtiny a vede k rozšiřování komunikačních schopností žáků. Na 1. stupni se jedná spíše o hravou formu výuky anglického jazyka založenou na poslechu a popisování jednoduchých dějů. Kladně hodnocené oblasti výuky jsou na počátku vzdělávání žáků důležité, jsou „odrazovým“ můstkem pro další vzdělávání ve vyšších ročnících. Tuto skutečnost si plně uvědomují učitelé i rodiče. Lze tedy předpokládat, že je zde vyvinula velká snaha učitelů pro dosahování dobrých výsledků žáků v těchto oblastech, které jsou podpořeny i faktem, že se žáci nacházejí na počátku svého vzdělávání na základní škole a jsou správně motivováni.

Druhá otázka dotazníku je věnována požadavkům, které škola klade na žáky. „*Jak náročné jsou podle Vás požadavky, které škola na Vaše dítě klade?*“ Nároky výuky ve škole považují rodiče za spíše nebo příliš nízké v 0%, naopak za spíše nebo příliš vysoké je považuje 8,34%, 88,89% respondentů je názoru, že jsou nároky na výuku ve škole přiměřené. Nároky na domácí přípravu považují rodiče za spíše nebo příliš nízké v 2,78%, naopak za spíše nebo příliš vysoké je považuje 5,56%. 91,67% respondentů považují nároky na domácí přípravu za přiměřené. Požadavky na znalosti považují rodiče za spíše nebo příliš nízké v 0%, naopak za spíše nebo příliš vysoké je považuje 5,56%. Vysoký počet respondentů (91,67%) považuje požadavky na znalosti za přiměřené. V celkovém hodnocení lze usuzovat, že jsou rodiče s mírou požadavků, které škola na žáky klade, spokojeni. Jejich míru v jednotlivých oblastech považují za přiměřené. Učitelé si plně uvědomují potenciál žáků, umí adekvátně stanovit míru obtížnosti nároků tak, aby své žáky motivovali k pozitivním výkonům. Získané vědomosti a dovednosti příslušně upevňují domácí přípravou, kterou považují za příliš

Tabulka č. 2: Míra požadavků						
<i>Jak náročné jsou podle Vás požadavky, které škola na Vaše dítě klade?</i>	příliš nízké	spíše nízké	přiměřené	spíše vysoké	příliš vysoké	nedovedu posoudit
nároky výuky ve škole	0%	0%	88,89%	5,56%	2,78%	2,78%
nároky na domácí přípravu	0%	2,78%	91,67%	0%	5,56%	0%
požadavky na znalosti	0%	0%	91,67%	2,78%	2,78%	2,78%

vysokou 5,56% rodičů. Může se jednat o rodiče, kteří nemají dostatečné znalosti v základních vědomostech a nároky učitelů se jim můžou znát příliš vysoké.

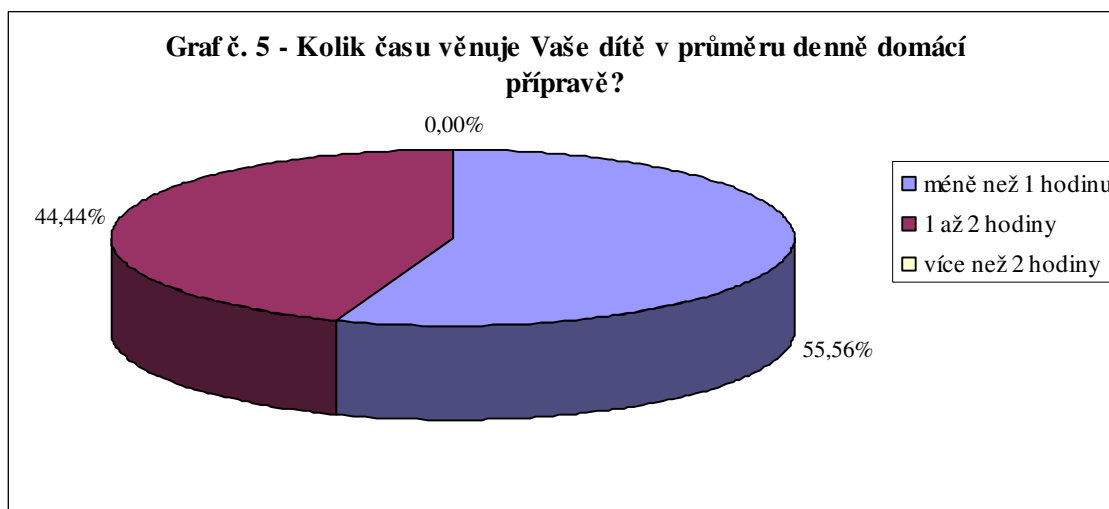
Kvalitu výuky na základní škole ukazují i výsledky názorů na třetí otázku: **„Odpovídají podle Vás výsledky školního hodnocení Vašeho dítěte jeho schopnostem a úsilí?“** 97,22 % respondentů považuje výsledky školního hodnocení dítěte za přiměřené jeho schopnostem a úsilí. Učitelé vhodně stanovují míru znalostí a dovedností a adekvátně hodnotí výsledky schopností a úsilí žáků. 2,78% rodičů se necítí kompetentní situaci posoudit.

Tabulka č. 3: Odpovídají podle Vás výsledky školního hodnocení Vašeho dítěte jeho schopnostem a úsilí?				
	ne, hodnocení bývá příliš přísné	ano	ne, hodnocení bývá málo náročné	nedovedu posoudit
Odpovídají podle Vás výsledky školního hodnocení Vašeho dítěte jeho schopnostem a úsilí?	0%	97,22%	0%	2,78%

Ve čtvrté otázce rodiče hodnotili případné rozdíly v kvalitě a náročnosti výuky. **„Jsou v naší škole velké rozdíly?“** Rozdíly v kvalitě výuky jednotlivých předmětů zaznamenává 19,45% rodičů, v náročnosti výuky jednotlivých předmětů zaznamenává 13,89% rodičů. Naopak skoro polovina rodičů, 41,66 % respondentů uvádí, že nevnímají velké rozdíly v kvalitě výuky jednotlivých předmětů. V prvních dvou ročnících výuku zajišťuje jedna učitelka a tudíž má přibližně stejné požadavky na kvalitu výuky v jednotlivých předmětech. Stejná skutečnost se odráží i ve výsledku hodnocení náročnosti výuky jednotlivých předmětů, kdy nepovažuje velké rozdíly 47,22% respondentů. V obou případech 38,89% rodičů nedovede situaci objektivně posoudit.

Tabulka č. 4: Jsou v naší škole velké rozdíly:					
	rozhodně ano	spíše ano	spíše ne	rozhodně ne	nedovedu posoudit
v kvalitě výuky jednotlivých předmětů?	2,78%	16,67%	33,33%	8,33%	38,89%
v náročnosti výuky jednotlivých předmětů?	2,78%	11,11%	33,33%	13,89%	38,89%

Poslední otázka z oblasti „výuky“ je zaměřena na časovou dotaci domácí přípravy do školy. *„Kolik času věnuje Vaše dítě v průměru denně domácí přípravě?“* Nejvíce žáků - 55,56% - se podle svých rodičů doma denně připravuje do školy méně než 1 hodinu. Zbylých 44,44% žáků se doma denně připravuje do školy 1 až 2 hodiny. Čas věnovaný domácí přípravě odpovídá nárokům na vzdělávání v prvních letech školní docházky, kdy sice se žáci seznamují s novými poznatky a učí se novým dovednostem, ale obsah učiva není tak náročný jako na druhém stupni. Doba domácí přípravy je též ovlivněna mírou soustředěnosti na učení, kterou mladší žáci nemají tak velikou jako starší žáci. V neposlední řadě je důležitý faktor rodičů, kteří se dětmi učí. Ne všichni rodiče mají za prioritu se s svým dítětem do školy připravovat nebo naopak pocítují potřebu pomáhat dítěti s přípravou do školy. V prvním ročníku je podpora rodičů velmi důležitá. Rodič pomáhá dítěti strukturovat čas, pomáhá mu se rozhodnout, co dělat nejdříve a co až později. Rodič pomáhá dítěti udržet pozornost při úkolu. Doba přípravy do školy je v každém případě individuální záležitost žáka.

V oblasti „komunikace“ byla otázka zaměřena na spokojenost s úrovní komunikace mezi rodiči a školou. *„Jste spokojeni s úrovní komunikace mezi Vámi a školou?“* S prostorem pro komunikaci s učiteli je spokojeno 100% rodičů. Rodiče velice kladně hodnotí prostor pro komunikaci s učiteli, kteří s rodiči komunikují nejen prostřednictvím zápisů v žákovských knížkách, schůzkami a konzultacemi při schůzkách RRPŠ, ale i prostřednictvím osobních návštěv. Ke komunikaci s učiteli rodiče mohou využít mimo osobní návštěvy telefonický nebo emailový kontakt. S prostorem pro komunikaci s vedením školy je spokojeno 91,67% rodičů, 8,33%

respondentů nedovede tuto situaci posoudit. Vedení školy vytváří příznivé podmínky pro vznik partnerských vztahů. Ředitel školy spolupracuje s funkční školskou radou, informuje ji o akcích a událostech školy. Rodiče si mohou s vedením školy domluvit osobní konzultaci osobně, telefonicky či pomocí emailu. Ředitel školy je velice vstřícný, s rodiči se snaží komunikovat přes webové stránky školy nebo pravidelným vydáváním školního časopisu Úl. S přístupem dalších pracovníků školy ke komunikaci je spokojeno 80,56% respondentů, 19,44% rodičů nedovede přístup posoudit. Jedná se především o pracovníky školní jídelny, školníka a uklízečky. Komunikace s pracovníky školní jídelny se nejvíce týká v přihlašování a odhlašování stravy, které mohou rodiče učinit telefonicky, emailem nebo volbou na terminálu. Případné podněty na skladbu jídelního lístku mohou rodiče podat vedoucí školní jídelny. Přesvědčení, že škola je otevřená názorům rodičů, vyjádřilo 91,66% respondentů. Výsledek ukazuje, že škola se snaží v co největší míře spolupracovat, komunikovat s rodiči a širokou veřejností. Vedení školy si váží názorů a připomínek rodičů a v rámci svých možností na ně reaguje. 8,33% rodičů neumí posoudit, zda je škola názorům rodičů otevřená.

Tabulka č. 6: Spokojenost s úrovní komunikace					
<i>Jste spokojeni s úrovní komunikace mezi Vámi a školou?</i>	rozhodně ano	spíše ano	spíše ne	rozhodně ne	nedovedu posoudit
prostor pro komunikaci s učiteli	66,67%	33,33%	0%	0%	0%
prostor pro komunikaci s vedením školy	55,56%	36,11%	0%	0%	8,33%
přístup dalších pracovníků školy ke komunikaci	38,89%	41,67%	0%	0%	19,44%
škola je otevřená názorům rodičů	44,44%	47,22%	0%	0%	8,33%

V oblasti „spolupráce rodičů“ rodiče hodnotili vlastní přístup ke spolupráci se školou. „*Nakolik o Vás platí, že...*“ Mezi způsoby zapojení rodičů do života školy nejčastěji rodiče uvádějí, že mluví často s dítětem o dění ve škole, zajímá se o akce pořádané školou, účastní se rodičovských schůzek, sledují informace o dění ve škole, zajímá se o domácí přípravu svého dítěte do školy a se svým dítětem se připravují do školy. 100% respondentů uvádí, že často mluví s dítětem o dění ve škole a zároveň i sledují informace o dění ve škole. Rodiče žáků prvních třech ročníků s dětmi mluví o aktivitách ve škole, co se děti učí, jaké mají domácí úkoly, jaké mají vztahy ve třídě. Případné negativní chování nebo výsledky vzdělávání mohou ihned konzultovat

s učiteli. Další informace o dění ve škole rodiče získávají ze žákovské knížky, webových stránek školy, školního časopisu Úl nebo plakátků na různé akce. 100% respondentů se zajímá o domácí přípravu svého dítěte do školy a zároveň se v plném počtu 100% se do školy se svým dítětem připravují. Domácí příprava na počátku školní docházky je důležitá z hlediska budování návyku na plnění domácích úkolů. Rodič dítě učí strukturovat čas, co má dělat nyní a co potom. 100% rodičů uvádí, že se účastní rodičovských schůzek, kde se od třídních učitelek dozvídají informace o prospěchu a chování žáků a dění na škole. 91,66% respondentů se zajímá o akce pořádané školou, ale fyzicky se jich účastní pouze 69,44% rodičů. Jak jsem již zmínila, rodiče převážně kladně hodnotí účast na akcích, které škola pořádá, nic méně 27,78% tyto akce nenavštěvuje. Účast na akcích, které pořádá škola, může být ovlivněna socioekonomickým zázemím jednotlivých rodin. Méně než polovina rodičů (44,45%) uvádí, že mají možnost ovlivnit dění ve škole, 27,78% respondentů zastává názor, že nemají možnost ovlivnit dění ve škole, a stejný počet respondentů (27,78%) se necítí být kompetentní k této skutečnosti vyjádřit. Zde vidím určité rezervy pro změnu spolupráce školy s rodiči. Rodiče by měli být více asertivní, neměli by se obávat vyjádřit svůj názor na vzdělávání svých dětí a navrhnout škole některé změny. S možností ovlivnit dění ve škole je spojena činnost poradních orgánů školy či

Tabulka č. 7: Nakolik o Vás platí, že...					
	rozhodně ano	spíše ano	spíše ne	rozhodně ne	nedovedu posoudit
mluvím často s dítětem o dění ve škole	69,44%	30,56%	0%	0%	0%
mám možnost ovlivnit dění ve škole	2,78%	41,67%	25,00%	2,78%	27,78%
zajímám se o akce pořádané školou	33,33%	58,33%	8,33%	0%	0%
účastním se rodičovských schůzek	80,56%	19,44%	0%	0%	0%
se svým dítětem se připravuji do školy	77,78%	22,22%	0%	0%	0%
sleduji informace o dění ve škole	38,89%	61,11%	0%	0%	0%
Účastním se akcí, které škola pořádá	22,22%	47,22%	27,78%	0%	2,78%
zajímám se o domácí přípravu svého dítěte do školy	86,11%	13,89%	0%	0%	0%
podílím se na činnosti poradních orgánů školy, rodičovských iniciativ apod.	5,56%	11,11%	52,78%	22,22%	8,33%

rodičovských iniciativ. Jen malá část rodičů - 16,67% - souhlasí s tím, že se podílí na činnosti poradních orgánů školy, rodičovských iniciativ apod.. 75% respondentů se na činnosti poradních orgánů školy nebo jiných iniciativ nepodílí. Ve Školské radě jsou z řad rodičů zastoupeni 3 členové, přičemž jeden rodič je zástupcem žáka 1. stupně. Ve větší míře se rodiče mohou podílet na rodičovských iniciativách, které jsou spojeny s různými akcemi, které škola pořádá. Z výsledků ankety je zřejmé, že rodiče se na pořádání těchto akcí nepodílí.

Oblast „spolupráce s partnery“ nejvíce zastupují **webové stránky školy**. Skrze ně škola poskytuje různé informace o dění ve škole a naopak pomocí webových stránek mohou rodiče nebo veřejnost komunikovat se školou. Rodiče se vyjadřovali k různým oblastem týkající se webových stránek. Převážná část projevuje spokojenost se vzhledem webu školy, aktuálností informací zveřejňované na webu školy, dostupností základních kontaktních informací na úvodní stránce, dostatečným a uceleným představením školy na webu, přehledným harmonogramem školního roku. 97,22% respondentů nachází na úvodní stránce webových stránek školy základní kontaktní informace: název, adresu školy, telefonický a e-mailový kontakt. 2,78% rodičů uvádí, že nedovedou informace posoudit. Zřejmě se jedná o rodiče se socioekonomickým znevýhodněním. Stejný počet respondentů (97,22%) se vyjadřuje kladně, že je škola na webu dostatečně a uceleně představena. Jsou zde informace o zaměření školy, jejím typu, počtu učitelů a žáků a další informace. 88,88% rodičů je spokojena se vzhledem webu školy. Škola na vzhledu webu školy nedávno provedla změny, na webových stránkách je nové grafické znázornění, provedly se i úpravy ve struktuře stránek. 2,78 % respondentů spíše není spokojeno se vzhledem webu školy a 8,33% nedovedou webové stránky posoudit. Přehledný harmonogram školního roku na webu školy nachází 83,34% respondentů. 16,67% rodičů neumí posoudit, zda se na webu školy nachází přehledný harmonogram. Na webových stránkách se nachází „Letový řád“, který obsahuje kalendář akcí na jednotlivé měsíce. Jednoduchý harmonogram školního roku na webových stránkách není. 83,34% respondentů považuje informace zveřejněné na webu školy za aktuální, 16,67% rodičů neumí tuto otázku posoudit. Na webu školy jsou aktuální informace zveřejňovány hned na hlavní stránce webu nebo pod odkazem „Aktuality“. Aktuální informace jsou sem vkládány bez velkých časových odkladů. 69,45% respondentů vnímá web školy jako interaktivní, tedy takový, který umožňuje

přímo zkontaktovat téměř všechny osoby na škole a zároveň může komunikovat se školou přímo na webových stránkách, kde se také dočkají i odpovědi. 5,56% rodičů naopak web školy nevnímá jako interaktivní a čtvrtina dotázaných se nedovede k dané věci vyjádřit. Na webu školy se nacházejí kontakty na všechny pedagogické zaměstnance školy a vybrané provozní zaměstnance. U každé osoby webové stránky nabízejí kontaktní formulář, na který dotazovaná osoba odpovídá prostřednictvím sdíleného emailu dotazujícího. Více než polovina rodičů uvádí, že najdou na webu plné

Tabulka č. 8: Webové stránky školy					
	rozhodně ano	spíše ano	spíše ne	rozhodně ne	nedovedu posoudit
Jste spokojeni se vzhledem webu školy?	44,44%	44,44%	2,78%	0%	8,33%
Jsou základní kontaktní informace (název, adresa školy, telefonický a e-mailový kontakt) dostupné na úvodní stránce?	77,78%	19,44%	0%	0%	2,78%
Je škola na webu dostatečně a uceleně představena (zaměření školy, její typ, počty učitelů a žáků...)?	61,11%	36,11%	0%	0%	2,78%
Nachází se na webu plné znění ŠVP?	25,00%	33,33%	0%	0%	41,67%
Najdeme na webu výroční zprávy školy?	30,56%	30,56%	0%	0%	38,89%
Najdeme na webu školy inspekční zprávy?	8,33%	16,67%	0%	0%	75,00%
Najdeme na webu školy výsledky dalších externích hodnocení (Scio, Kalibro...)?	5,56%	16,67%	0%	0%	77,78%
Je na webu školy přehledný harmonogram školního roku?	55,56%	27,78%	0%	0%	16,67%
Nabízí web výsledky sebehodnocení školy?	25,00%	22,22%	0%	0%	52,78%
Web školy vnímám jako interaktivní (tedy takový, který mi umožní přímo zkontaktovat téměř všechny osoby na škole a zároveň mohu komunikovat se školou přímo na webových stránkách – tamtéž se také dočkám i odpovědi).	27,78%	41,67%	2,78%	2,78%	25,00%
Na webu škola reaguje téměř ihned na naše podněty.	11,11%	30,56%	0%	0%	58,33%
Informace zveřejněné na webu školy jsou podle mne většinou aktuální.	41,67%	41,67%	0%	0%	16,67%

znění ŠVP a výroční zprávy školy, což je pravda. Okolo 40% respondentů nedovede posoudit, zde se na webových stránkách tyto dokumenty nacházejí. Tři čtvrtě rodičů se cítí být nekompetentní posoudit, zda na webových stránkách jsou inspekční zprávy a výsledky dalších externích hodnocení, např. Scio, Kalibro. 22,23% respondentů uvádí, že na webu školy najdeme inspekční zprávy nebo další externí hodnocení, např. Scio, Kalibro, které se bohužel na webových stránkách školy nenacházejí. Méně než polovina rodičů (41,67%) si myslí, že škola reaguje téměř ihned na podněty rodičů, naopak 58,33% respondentů neumí tuto skutečnost posoudit. Z mého hlediska škola reaguje téměř ihned na podněty rodičů, avšak tyto reakce nejsou zveřejněny na webu školy. Výsledky sebehodnocení školy na webu nachází 47,22% respondentů, naopak 53,78% rodičů neumí tuto informaci posoudit. Z vlastního studování webových stránek bohužel výsledky sebehodnocení školy na webových stránkách školy nejsou. Celkově lze zhodnotit, že webové stránky školy jsou na velmi dobré úrovni, určité rezervy jsou v prezentování dalších dokumentů, jako jsou například inspekční zprávy, výsledky externích hodnocení Scio, Kalibro či výsledky autoevaluace.

V oblasti „vedení školy“ se rodiče vyjadřovali k různým aspektům práce vedení školy a ke koncepci školy. **„Posud'te prosím, jak jste spokojeni s vedením školy“** Převážná část rodičů projevuje spokojenost s přístupem vedení školy k rodičům, prezentací školy na veřejnosti, cíli a směřováním školy, přístupem vedení školy k řešení problémů. Žádný respondent není nespokojen s vedením školy. 94,44% rodičů je spokojeno s přístupem vedení školy k rodičům, 5,56% respondentů nedovede posoudit tento přístup. Vedení školy je otevřené názorům rodičů, kterých si váží. S rodiči vedení školy komunikuje partnerským přístupem. Na rodiče, kteří se obrátí na vedení školy, si vedení vždy udělá čas, vyslechne je a slušně reaguje na jejich potřeby. Má-li důvod vedení školy požadavek odmítnout, je vždy rodičům vysvětleno stanovisko odmítnutí. S prezentací školy na veřejnosti je spokojeno 94,45% rodičů, 5,56% respondentů nedovede posoudit, jak se škola na veřejnosti prezentuje. Zřejmě se jedná o rodiče, kteří nemají zájem o aktivity, kterými se škola zviditelňuje. Škola pořádá akce pro rodiče a širokou veřejnost v termínech a hodinách, které rodičům umožní se jich opravdu zúčastnit. Zároveň škola organizuje školní akce, na kterých mohou rodiče a další rodinní příslušníci spolupracovat s dětmi a potkávat se s učiteli. Nejvíce respondentů (97,22%) je spokojeno se směřováním školy a cíli školy. Škola chce být školou

otevřenou a tolerantní, nápaditou a tvořivou, rodinnou a pohodovou, moderní a hravou. Mezi hlavní cíli je podpora zdraví, šetrnost k životnímu prostředí a dobře připravit žáky na život a motivovat je k celoživotnímu vzdělávání. 80,56% rodičů se líbí přístup vedení školy k řešení problémů, které se řeší tak, aby se ho mohli zúčastnit všichni, jichž se záležitost týká, včetně rodičů a dítěte (dětí). Změny v komunikaci mezi školou a rodiči považuje za nežádoucí 80,55% respondentů, opak o změnu by mělo zájem 5,56% respondentů, 13,89% rodičů nedovede posoudit, zda by chtěli změnu na komunikaci mezi rodiči a školou. Skutečnost, že čtyři pětiny rodičů si změnu v komunikaci nepřejí, svědčí o tom, že škola s rodiči komunikuje vhodný způsobem. Na poslední otázku „*Pokud si přejete něco změnit, co?*“ neodpověděl žádný z respondentů. Celkově lze usoudit, že rodiče jsou s vedením školy spokojeni, vyhovuje jim přístup k rodičům a veřejnosti a nechtějí na komunikaci mezi rodiči a školou nic měnit.

Tabulka č. 9: Spokojenost s vedením školy					
<i>Posuďte prosím, jak jste spokojeni s vedením školy:</i>	rozhodně ano	spíše ano	spíše ne	rozhodně ne	nedovedu posoudit
přístup vedení školy k Vám rodičům	72,22%	22,22%	0%	0%	5,56%
prezentace školy na veřejnosti	77,78%	16,67%	0%	0%	5,56%
směřování školy, cíle školy	72,22%	25,00%	0%	0%	2,78%
přístup vedení školy k řešení problémů	38,89%	41,67%	0%	0%	19,44%
Přáli byste si na komunikaci mezi Vámi a školou něco změnit?	2,78%	2,78%	61,11%	19,44%	13,89%
Pokud si přejete něco změnit, co?					

Poslední okruh otázek se týkal obecného hodnocení spokojenosti rodičů se školou v určitých oblastech. „*Pokuste se prosím obecně ohodnotit, nakolik jste celkově spokojeni:*“ Nejvíce jsou rodiče spokojeni s úrovní informací o škole, se zázemím školy, s úrovní výuky, s vedením školy, s nabídkou mimoškolních aktivit a dalších akcí školy, s úrovní komunikace se školou, s působením školy a se vztahy a atmosférou ve škole. 94,44% respondentů je spokojeno s úrovní informací o škole, zbylých 5,56% respondentů nedovede úroveň informací posoudit. Rodiče jsou informováni o průběžných výsledcích svého dítěte, o pokrocích a úspěších či případných nedostacích svého dítěte, docházce, dále o provozních záležitostech školy, o aktivitách a akcích, které škola pořádá. Rodiče jsou informováni díky osobním konzultacím a

rodičovským schůzkám. Stejný počet respondentů (94,44%) je celkově spokojen se zázemím školy. Škola má standardně zařízené prostory školy, třídy jsou vybaveny moderní počítačovou technikou. Vedení školy díky materiálním a ekonomickým zdrojům vytváří dobré podmínky pro podporu vzdělávání. 94,44% respondentů je pozitivně spokojeno s úrovní výuky. Škola na žáky klade přiměřené nároky na výuku ve škole, na domácí přípravu i požadavky na znalosti. Kvalitně organizovaná výuka umožňuje aktivní zapojení žáků do učení. Kladné hodnocení uvádí též 94,44% respondentů v oblasti spokojenosti s vedením školy. Vedení školy řídí právní subjekt zodpovědně, prezentaci školy využívá k propagaci cílů, průběhu i výsledků vzdělávání. Činnosti školy probíhají plánovitě, systematicky a podporují její rozvoj. Oblast vedení školy je příkladem dobré praxe především v oblasti vnitřního a vnějšího informačního systému. Vedení školy aktivně spolupracuje se zřizovatelem, školskou radou a rodičovskou veřejností. 91,66% respondentů je spokojeno s nabídkou mimoškolních aktivit a dalších akcí školy společně s úrovní komunikace se školou. Rodiče mají velmi dobré podmínky pro komunikaci se školou, osobní konzultace s učiteli nebo vedením školy, pravidelné informace od učitelů o vzdělávání žáků nebo pořádání různých aktivit. Škola nabízí v rámci mimoškolních aktivit 11 zájmových kroužků, které se odehrávají v prostorách školy. S působením školy je spokojeno 88,89% respondentů, 11,11% rodičů nedovede působení školy posoudit. Škola má kvalitně zpracované webové stránky, přes které komunikuje s rodiči a širokou veřejností. Kladně rodiče hodnotí vztahy a atmosféru ve škole v 86,11%, 2,78% respondentů hodnotí vztahy „spíše ne“ a 11,11% rodičů nemohou dané vztahy posoudit. Škola podporuje smysl pro spravedlivost, slušné jednání, smysl pro dodržování pravidel nebo podporuje vztah k občanství. I když více než polovina rodičů (58,33%) je spokojena s úrovní spolupráce s partnery, ostatní rodiče (41,67%) nedovedou spolupráci posoudit. Vedení školy spolupracuje se Školskou radou, zřizovatelem, škola navázala partnerství se dvěma školami v České republice a třemi v zahraničí (Polsko, Slovensko, Švýcarsko). Dále škola úspěšně rozvíjí spolupráci se Střediskem ekologické výchovy SEVER a s obecně prospěšnou společností Království - Jestřebí hory. Mimo to škola spolupracuje s odbornými pracovišti, s dětskými lékaři, s ekologickými centry a médii. Její činnost je podporovaná sponzory z řad okolních firem a jednotlivých osob. Pro 97,22% rodičů škola splňuje jejich očekávání a 97,52% respondentů by poskytlo příznivé reference

o škole svým známým. V místě školy jsou dvě základní školy, které se ucházejí o své budoucí žáky svými aktivitami. Výběr školy je pro vzdělávání svých dětí pro rodiče důležitý. Zpětná vazba, že škola splňuje očekávání a rodiče by ji doporučili svým známým, je pro vedení školy pěkná vizitka, jak škola splňuje očekávání rodičů svých žáků.

Tabulka č. 10: Celková spokojenost					
<i>Pokuste se prosím obecně ohodnotit, nakolik jste celkově spokojeni:</i>	rozhodně ano	spíše ano	spíše ne	rozhodně ne	nedovedu posoudit
s úrovní informací o škole	61,11%	33,33%	0%	0%	5,56%
se zázemím školy	44,44%	50,00%	0%	0%	5,56%
s úrovní výuky	55,56%	38,89%	0%	0%	5,56%
s působením školy	58,33%	30,56%	0%	0%	11,11%
s nabídkou mimoškolních aktivit a dalších akcí školy	33,33%	58,33%	2,78%	0%	5,56%
se vztahy a atmosférou ve škole	25,00%	61,11%	2,78%	0%	11,11%
s úrovní komunikace se školou	44,44%	47,22%	0%	0%	8,33%
s vedením školy	61,11%	33,33%	0%	0%	5,56%
s úrovní spolupráce školy s partnery	25,00%	33,33%	0%	0%	41,67%
Splňuje škola Vaše očekávání?	52,78%	44,44%	0%	0%	2,78%
Doporučili byste školu, do které Vaše dítě chodí, i svým známým?	69,44%	27,78%	0%	0%	2,78%
Máte-li zájem, můžete na tomto místě uvést i další přednosti naší školy	Spousta mimoškolních aktivit, nabídka velkého počtu exkurzí				
Co byste si naopak přáli ve škole změnit?	Aby měla škola barevný vzhled				
	Šatny				
	Hřiště, vzhled školy				
	Více mimoškolních aktivit, více kroužků, pohybových aktivit				
	Nic, jsem se vším spokojená				
	Nic, jsem naprosto spokojená!!				

Na první otevřenou otázku „*Máte-li zájem, můžete na tomto místě uvést i další přednosti školy.*“, odpověděl pouze jeden rodič. Uvedl: „Spousta mimoškolních aktivit, nabídka velkého počtu exkurzí.“ Ve výpovědi se odráží skutečnost, že škola poskytuje svým žákům širokou nabídku mimoškolních aktivit a podporuje výuku opřenou o skutečnost formou exkurzí.

Na druhou otevřenou otázku „*Co byste si naopak přáli ve škole změnit.*“ se vyjádřilo k případným nedostatkům 16,16% respondentů. Respondenti vypověděli:

- 1: Aby měla škola barevný vzhled
- 2: šatny
- 3: hřiště, vzhled školy
- 4: Více mimoškolních aktivit, více kroužků, pohybových aktivit
- 5: Nic, jsem se vším spokojená
- 6: Nic, jsem naprosto spokojená!!

Škola je umístěna v účelové školní budově z 30. let minulého století, je obklopena zelení. Cílenými a promyšlenými zásahy je měněno uspořádání budovy tak, aby vyhovovalo současným vzdělávacím potřebám. Podle inspekční zprávy z roku 2009 vedení školy uvažuje vzhledem k nedostatku prostor pro odborné učebny o řešení přístavby, např. na půdě, či vybudování poloodborných učeben. V posledních 10 letech ve škole proběhla rekonstrukce školní jídelny, bylo provedeno zateplení půdy a oprava střech školní budovy. Vzhled budovy je původního rázu, omítka přední části budovy byla rekonstruována v roce 1995. Vnitřní interiér školy je udržovaný a odpovídá běžnému vzhledu. Chodba v přízemí, kde se nacházejí šatny, školní družina a školní jídelna je tmavá, nejsou zde žádná okna. Chodba je osvětlena uměle. Budovou, která je půdorysem ve tvaru písmene F, je v prostřední části vedeno široké schodiště. Budova má dvě patra, chodby v patře jsou světlé a plné oken. Plně souhlasím s přáním rodičů, aby se změnil barevný vzhled interiéru školy, včetně vyřešení prostoru šaten. Ve výroční zprávě o činnosti školy ve školním roce 2012/2013 v sekci „Sebeevaluace“ se pedagogové školy doporučují zabývat prosazením výměny oken, nové omítky v zadní části budovy a interiérem školy (učebny, chodby).

Předností školy je velké hřiště využívané nejen pro potřeby vzdělávání v Tělesné výchově ale i na sportovní turnaje škol. Součástí školy je nově vybudovaný relaxační areál za školou, který využívá i školní družina. Přání rodiče o změnu hřiště z mého pohledu nebude vyhověno.

Škola pořádá velké množství školních i mimoškolních aktivit. Respondent by si přál více mimoškolních aktivit, předpokládám tedy, že chce aktivity, kterých by se mohli účastnit rodiče. Škola má mimoškolní aktivity zaměřené na žáky, např. návštěva Olympijského parku Letná - Soči, poznávací zájezdy do Londýna, exkurze do Prahy

nebo Drážďan. Mimoškolní akce, na které jsou zváni rodiče a široká veřejnost, jsou organizovány „Školním parlamentem“. Tvoří ho žáci 5. - 9. ročníku a jejich práci koordinuje školní metodička prevence. Jedná se o různé sportovní, kulturní akce a projektové dny. Velmi oblíbené jsou tzv. „víkendovky“, tematické akce konané o sobotách a nedělích, nabízející bohatou škálu využití pro všechny věkové kategorie žáků. Bohužel tyto akce jsou bez účasti rodičů.

Pro volný čas škola nabízí svým žákům 11 zájmových kroužků. Kroužky pokrývají všechny věkové kategorie a pro žáky 1. stupně je v nabídce 7 kroužků. Přímou pro žáky prvních třech ročníků je určen kroužek „Kultura řeči“, „Keramický kroužek“, „Pohybové hry“, „Karate a sebeobrana“ a „Parkour“. Všechny zájmové kroužky jsou finančně zpoplatněny. Více pohybových aktivit škola nenabízí z důvodů několika sportovních organizací, které tuto poptávku zcela uspokojují.

Výsledky ankety jsou podle mého názoru více než dobré. Škola má vybudovaný dobrý vztah s rodiči a snaží se v co největší míře spolupracovat s rodiči a širokou veřejností. Splňují tak kritéria, která mají uvedena značkou Rodiče vítání. Výsledky ankety byly předány řediteli školy, s kterým byl proveden polostrukturovaný rozhovor. Rozhovor je popsán v další kapitole.

3.2.4. Polostrukturovaný rozhovor s ředitelem školy

Polostrukturovaný rozhovor s panem ředitelem základní školy Mgr. Petrem Kalouskem jsem provedla ve středu 26. března 2014 v dopoledních hodinách. Před schůzkou jsem panu řediteli poslala emailem výsledky ankety, aby se na rozhovor se mnou mohl připravit. Samotné tabulky a grafy jsem také přinesla jako podklad k našemu rozhovoru, který se uskutečnil v ředitelně školy. Doslovný přepis strukturovaného rozhovoru je v příloze.

V úvodu rozhovoru jsem panu řediteli poděkovala za pomoc, kterou mi poskytl při získávání dat k diplomové práci. Moje první otázka byla: „Jsou výsledky ankety překvapující?“ Podle slov pana ředitele jsou výsledky příznivé a trochu se jich obával. Neřekl by, že by výsledky byly výrazným překvapením. Snad jediné u otázky č. 1, která se týkala spokojenosti v jednotlivých oblastech výuky, je překvapující, že rodiče nedokážou posoudit výuku angličtiny. Jinak se daly výsledky v ostatních bodech

předpokládat. Z výsledků otázky týkající se webových stránek školy lze vyčíst věci, podle nichž může vedení školy vycházet dál.

Na následující otázku „*Jak budete pracovat s výsledky ankety? Využijete je k nějakému zlepšení?*“ se pan ředitel vyjádřil: Vzhledem k tomu, že výsledky prvních otázek jsou tak příznivé, není třeba co zlepšovat. Některé otázky jsou informativní. Například co se týče domácí přípravy, si myslím, že je přiměřená. Není zde co řešit. Největší přínos pro nás jsou inspirující výsledky ohledně webových stránek školy, jak na ně nahlízejí rodiče. Určitě chceme pracovat s tím, že na webových stránkách nejsou věci jako inspekční zpráva, kterou na svém webu opravdu nemáme. To nás nenapadlo publikovat, tudíž některé věci na webové stránky doplníme.

Další otázku „*Chtěl byste něco z oblasti spolupráce do budoucna změnit? Na něco se, kromě webových stránek, ještě zaměřit?*“ jsem zřejmě špatně položila a pan ředitel ji nechápal. Snažila jsem se ji přeformulovat: „*Je i jiná oblast spolupráce s rodiči než byla v anketě?*“ Pan ředitel se mne snažil pochopit svojí otázkou: „S čím bychom chtěli pracovat v rámci prvních až třetích tříd? S rodiči...mimo oblasti této ankety.“ Jeho formulaci jsem potvrdila. Podle slov pana ředitele ohledně spolupráce s rodiči jde pedagogickému sboru o to, aby byli rodiče co nejvíce informováni. V posledních čtrnácti dnech učitelé objevili, že rodiče žáků nevědí, že na webových stránkách školy jsou publikovány týdenní plány pro jednotlivé třídy. Díky nim se rodiče mohou dozvědět, co děti budou probírat nebo probíraly, jaké mají domácí úkoly, jestli půjdou do divadla, do kina a tak dále. Rodiče o těchto informacích nevědí a proto pedagogický sbor musí vymyslet způsob, aby se tuto skutečnost dozvěděli všichni rodiče. Tato možnost je, protože internet už má dneska 97% všech žáků. Dále pan ředitel zmiňuje možnost metodických nápadů, co mají rodiče dělat, ale to je spíše otázka přípravy na rodičovské schůzky.

Aktivitám pro rodiče byla určena otázka: „*Uvažujete o rozšíření nabídky aktivit pro rodiče, kdy by se oni mohli spoluúčastnit?*“ Pan ředitel zhodnotil, že o této problematice už s kolegy/kolegyněmi kolikrát mluvil. Zaprvé rodiče mají kromě třídních schůzek možnost být ve výboru RRPŠ a ve školské radě, kde jsou dva zástupci z řad rodičů. Potom by vedení školy chtělo uspořádat nějakou společnou akci, aby se rodiče a učitelé vzájemně poznali. Jednou za dva roky škola pořádá pokus o rekord v zapsání do České knihy rekordů, kde se sejdou učitelé, žáci, veřejnost a rodiče.

Naposledy v listopadu byly Martinské radovánky příkladem toho, že se ve škole sešli rodiče, žáci a mohli si tak popovídat. Jiným příkladem je Víčková pyramida, kdy dokonce rodiče pomáhali tuto pyramidu stavět. Hledání něčeho takového pro spolupráci s rodiči je cílem vedení školy. Další akcí, kdy budou osloveny všechny ženy, maminky, se bude konat za 14 dní pod názvem Dámská jízda. Zde bude mimo jiné i kurz vizážistiky. Další novinku, kterou chce škola pro rodiče udělat, je školení první pomoci. Učitelé i žáci jsou v této oblasti proškoleni a bylo by užitečné tyto informace předat dál. Tímto škola zve rodiče na školení 1. pomoci, které se uskuteční 15. května v prostorách školy, kdy budou mít možnost kontaktu s učiteli a tak dále.

Předposlední otázka byla věnována odpovědím na otevřené otázky: *„V otevřených otázkách měli rodiče možnost vyjádřit svůj podnět pro školu. Například to, že se jim nelíbí šatny nebo vzhled budovy. Máte vy nějaké plány řešení těchto otázek?“* Pan ředitel mi sdělil, že co se týče vzhledu budovy, tak to řeší od roku 1995, kdy byla opravena fasáda na přední straně budovy. Od roku 1996 každý rok žádá Město Úpice o opravu zadní části. To se mu nedaří, neboť Město Úpice nemá nebo nemělo peníze. Ale nyní má přislíbeno, že se v tomto roce budou dělat okna v zadní části budovy s tím, že v nejbližších dalších dvou letech se k tomu udělá i nová fasáda. Sice pan ředitel doufá v nápravu, ale přesto je skeptický a hodnotí výtku rodičů nezdarem. Peníze má přislíbeny, ale mezitím budou volby, a tudíž nejsou 100% jisté. Co se týká šaten, pan ředitel situaci hodnotí jako problém, který řeší každoročně. Kapacita šaten je nevyhovující podle stavu dětí. Někdy děti ubudou, někdy přibudou. Na další rozšiřování šaten není místo a tak je problém v tom, že jsou děti namačkaný vedle sebe. Na problematiku hřiště se pan ředitel vyjádřil, že jsou rádi, že ho mají. Dokonce ho pronajímají zdejší gymnazistům či vedlejší základní škole, kteří nemají vůbec žádné hřiště. V tuto chvíli s hřištěm nic dělat nebudou. Dále mi pan ředitel sdělil, že je pravda, že se tam nachází i volejbalové hřiště, na které škola žádá milión korun. Chtějí provést změnu na univerzální hřiště, kde by se mohl hrát třeba basketbal. Dále by se mělo změnit doskočiště na skok daleký. Tak to jsou plány vedení školy na hřiště. Co se týká mimoškolních aktivit, pan ředitel hodnotí situaci kladně. Mimoškolní aktivity bez kroužků jsou v takové míře, že na některé akce děti nechodí, protože už je aktivit hodně. Mít více kroužků je problém ve financování, kdy stát je přestal platit a tudíž si je musí platit děti samy. Když škola začala vybírat členský příspěvek, snížil se počet zájemců a

následně se nedaly některé kroužky udržet. Takže to co škola může a co se zaplatí, je systém kroužků, které tu mají. Pohybové aktivity ředitel hodnotí přiměřeně. Neví, kam směřovali otázku rodiče. Co se týká sportovních soutěží je na škole systém závodů, který hodnotí jako přiměřený.

Poslední otázka byla věnována nadstandardu: „*Poskytuje škola rodičům nějaký nadstandard?*“ Tuto otázku pan ředitel zhodnotil jako zajímavou. Neví jestli nadstandard, asi je to dneska už všechno standard. Škola se snaží rodiče informovat přes webové stránky či školní časopis Úl, což pan ředitel hodnotí, že je toto standardně všude. Ve škole dělají jakési skládačky, které jsou tři do roka a jsou zaměřeny na určité téma. Tyto skládačky jsou posílány rodičům, aby byli informováni. To zřejmě také není nadstandard. Co se týče třídních schůzek, je to klasika jako možnost účasti na akcích. Pana ředitele nenapadá nic, co by bylo výslovně nadstandardní. Možná snad nyní...děláme pro předškoláky kurz, který se nazývá Předškoláček. Děti, ještě před tím než půjdou do první třídy, budou mít čtyři sezení s rodiči, aby se naučily - přivykly tomu, co se po nich bude chtít.

Na závěr jsem panu řediteli za rozhovor poděkovala. Pan ředitel si z výsledků ankety udělal vlastní závěry. Neboť je osobou plně kompetentní a znalý poměrů, jsou výsledky z první části pro něj pouze informativní. Nejvíce si cení zpětné vazby ohledně webových stránek školy, které podle podnětů rodičů budou upraveny. Na podněty rodičů reagoval kladně a své stanovisko k nim si umí obhájit. Zřejmě by bylo dobré s rodiči prvního až třetího ročníku si osobně popovídat, jak konkrétně svoje připomínky zamýšleli.

Spolupráci s rodiči se škola snaží neustále vylepšovat, hlavně co se týče informovanosti. Škola pořádá velké množství školních i mimoškolních aktivit, do kterých jsou zapojeni i rodiče, či široká společnost. Vedení školy názory rodičů sleduje v pravidelných čtyřletých intervalech formou dotazníku pro rodiče. Výsledky vedení školy navzájem porovnává a vytváří z nich závěry pro zlepšení spolupráce s rodiči. Škola si právem zaslouží značku „Rodiče vítáni“.

3.2.5. Shrnutí smíšeného výzkumu

Smíšený výzkum jsem prováděla na Základní škole X v Úpici pomocí kombinování metod. Smíšený výzkum se skládal z dotazníku pro rodiče žáků prvního, druhého a třetího ročníku zjišťující hodnocení školy v různých oblastech, analýzy výsledků a rozhovoru s ředitelem školy, jak využije výsledky ankety pro zkvalitnění komunikace a spolupráce školy s rodinou.

V dotazníku pro rodiče mně zajímalo hodnocení v oblastech výuky, spolupráce rodičů a školy, spolupráce školy s partnery, komunikaci mezi rodiči a školou, vedení školy a celkového hodnocení školy rodiči. Ukázalo se, že hodnocení rodičů je ve všech oblastech téměř stejné, v žádné oblasti jsem neshledala veliké rozdíly. V hodnocení spokojenosti v jednotlivých oblastech výuky hodnotí rodiče míru spokojenosti pozitivně, pouze v oblasti cizího jazyka přes polovinu rodičů nedokáže tuto spokojenost posoudit. Vysvětluji si to tím, že Anglický jazyk se vyučuje od 3. ročníku a vzhledem k tomu, že dotazník byl anonymní, můžu jen hypoteticky usuzovat, že se může jednat právě o rodiče nižších ročníků. Rodiče hodnotí míru požadavků, které škola na jejich dítě klade, za přiměřenou a hodnocení školních výsledků dítěte odpovídající jejich schopnostem a úsilí. Ve škole nevnímají velké rozdíly v kvalitě a náročnosti výuky jednotlivých předmětů. Domácí přípravě se podle svých rodičů věnuje méně než hodinu přes polovinu žáků. Zbylá část se domácí přípravě věnuje hodinu až dvě. To si vysvětluji v odlišnosti jednotlivých žáků, míře soustředěnosti a v ochotě rodičů se s žáky učit. Rodiče jsou zcela spokojeni s úrovní komunikace s učiteli a kladně hodnotí prostor pro komunikaci s vedením školy, přístup dalších pracovníků školy a stanovisko, že je škola otevřená názorům rodičů. Výsledek ukazuje, že škola se snaží v co největší míře spolupracovat, komunikovat s rodiči i širokou veřejností, což je kritérium značky Rodiče vítáni. Dále v dotazníku rodiče hodnotili vlastní přístup ke spolupráci se školou. Ve velkém počtu rodiče uvádějí, že s dítětem často mluví o dění ve škole, zajímají se o akce pořádané školou, účastní se rodičovských schůzek, sledují informace o dění ve škole, zajímají se o domácí přípravu svého dítěte a připravují se s ním do školy. Skoro polovina rodičů je přesvědčena, že mají možnost ovlivnit dění ve škole. Ale bohužel se do spolupráce s školou nezapojují. Zde vnímám rodiče v roli klientů, neboť tři čtvrtiny rodičů se nepodílí na činnosti poradních orgánů školy nebo rodičovských

iniciativ. Při hodnocení webových stránek školy jsou rodiče spokojeni se vzhledem webových stránek, strukturou a aktuálností hledaných informací. Určité rezervy webových stránek rodiče vidí v publikaci dalších dokumentů, například inspekční zprávy nebo výsledky autoevaluace. S vedením školy jsou rodiče spokojeni, vyhovuje jim přístup vedení k rodičům a veřejnosti. Na komunikaci mezi rodiči a školou nechtějí nic měnit. Celkové hodnocení školy rodiči je z celé části pozitivní, z čehož lze vyvodit, že rodiče jsou se školou v jednotlivých oblastech spokojeni.

Při rozhovoru s panem ředitelem základní školy mne zajímalo, jak využije výsledky ankety pro zkvalitnění komunikace a spolupráce školy s rodinou. Výsledky ankety byly podle pana ředitele tak příznivé, že není třeba co zlepšovat. Některé otázky označil za informativní. Největší přínos pro něj jsou inspirující výsledky ohledně webových stránek školy. Zde chce některé informace na webové stránky školy doplnit. Co se týká zlepšení spolupráce s rodiči, pan ředitel chce společně s pedagogickým sborem směřem k rodičům zkvalitňovat informovanost. Rodiče nejsou zcela informováni například o týdenních plánech jednotlivých tříd, které jsou publikovány na webu. Společně s pedagogickým sborem chce tuto skutečnost napravit. S rodiči chce dále rozvíjet dobré vztahy a možnost vzájemné komunikace formou společných akcí na určitá témata či školení. V otevřených otázkách někteří rodiče formulovali svoje přání, co by chtěli na škole změnit. Pan ředitel se k jednotlivým připomínkám vyjádřil. Je si vědom některých nedostatků, které se snaží již delší dobu řešit. Bohužel je ohledně nové fasády budovy závislý na zřizovateli školy nebo na možnostech budovy samotné - problematika šaten. V závěru rozhovoru pan ředitel zhodnotil činnost školy v oblasti spolupráce s rodiči, zda-li škola poskytuje rodičům nějaký nadstandard. V této oblasti neshledává nic mimořádného, vše co škola činí ve spolupráci s rodiči vnímá jako standard.

Vedení školy samo sleduje názory rodičů pomocí dotazníku pro rodiče, který zjišťuje spokojenost rodičů v různých oblastech v rozmezí čtyř let. Výsledky jsou porovnávány a na jejich základě vedení školy uskutečňuje změny ve spolupráci školy s rodiči.

3.3. Charakteristika a zaměření doplňující metody

Smíšený výzkum, jehož charakteristika, výsledky a interpretace jsou uvedeny v předchozí kapitole, bude dále doplněn o vedlejší výzkumnou metodou - dotazník pro učitelky na stejné základní škole. Nejdříve zde bude uvedena charakteristika jednotlivých učitelek z hlediska činitelů, které mají vliv na spolupráci rodiny a školy: věk, počet let praxe na pozici pedagogického pracovníka, získaná kvalifikace, možnosti spolupráce s rodiči. Následovat bude prezentace a interpretace dotazníku pro učitelky na základě získaných dat. Respondenty dotazníkové metody budou učitelky prvních třech ročníků a cílem dotazníku bude zjistit, jak učitelky vnímají spolupráci rodičů a školy. Dotazník pro učitelky bude téměř stejný jako dotazník pro rodiče. Jejich otázky budou však přeformulovány tak, aby učitelky vyjádřily svůj názor, jak dané skutečnosti hodnotí rodiče. Z dotazníku jsem vypustila oblast výuky. Ukázka dotazníku pro učitelky je v příloze.

3.3.1. Charakteristika učitelek

Průcha definuje učitele jako jeden ze základních činitelů vzdělávacího procesu, profesionálně kvalifikovaný pedagogický pracovník, spoluodpovědný za přípravu, řízení, organizaci a výsledky tohoto procesu. K výkonu učitelského povolání je nezbytná pedagogická způsobilost. Tradičně byl učitel považován za hlavní subjekt vzdělávání, zajišťující ve vyučování předávání poznatků žákům. Současné pojetí učitele, vycházející z rozšířeného profesionálního modelu, zdůrazňuje jeho subjektivě - objektové role v interakci se žáky a prostředím. Učitel spoluvytváří edukační prostředí, klima třídy, organizuje a koordinuje činnosti žáků, řídí a hodnotí proces učení. Stoupá význam sociálních rolí učitele v interakci se žáky, v týmu učitelů, ve spolupráci s rodiči a komunitou.⁸⁰

Třídní učitelkou 1. A je paní učitelka „A“, které je 50 let a pedagogickou činnost vykonává 25 let. Požadavky kvalifikace splnila studiem na Univerzitě Hradec Králové, Pedagogické fakultě, obor Učitelství pro 1. stupeň ZŠ se speciální pedagogikou. Na základní škole X v Úpici je zaměstnaná 20 let.

⁸⁰ PRŮCHA, J. WALTEROVÁ, E. MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha : Portál 2003, s. 261.

Třídní učitelkou 2. A je paní učitelka „B“, které je 30 let a pedagogickou činnost vykonává 7 let. Jedná se o její první zaměstnání. Na škole je předsedkyní metodického sdružení. Vystudovala na Univerzitě Hradec Králové, Pedagogické fakultě, obor Učitelství pro 1. stupeň ZŠ.

Třídní učitelkou 3. A je paní učitelka „C“, které je 47 let a 24 let vykonává pedagogickou činnost. Požadavky kvalifikace splnila studiem na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Na základní škole X v Úpici pracuje 15 let, je školní metodičkou dopravní výchovy.

Pedagogové na prvním stupni využívají ke vzdělávání žáků především tradiční osvědčené přístupy s inovativními prvky, které podporují rozvoj žákovských klíčových kompetencí. Prokazované vědomosti a dovednosti žáků mladšího školního věku jsou v souladu s očekávanými výstupy uvedenými ve vzdělávacích programech a svědčí o kvalitní práci pedagogů.

Pedagogové spolupracují s rodiči žáků formou pravidelných rodičovských schůzek. Základem informovanosti zákonných zástupců o dění ve škole jsou konzultační hodiny všech pedagogů a informace v žákovských knížkách a zápisnících. Na webových stránkách školy rodiče žáků najdou další informace o týdenních plánech výuky, rychlý před akcí „Letový řád“ nebo rozvrh hodin daných tříd. Pedagogy mohou rodiče kontaktovat osobně, telefonicky nebo pomocí e-mailu.

3.3.2. Prezentace a interpretace dotazníku pro učitelky

Šetření jsem provedla v druhé polovině měsíce února 2014, kdy jsem dotazník učitelkám zaslala emailem. Učitelky měly stanovený datum pro odevzdání dotazníku zpět přes vedení školy. Na vyplnění dotazníku měly pět dní. Dotazník byl připraven pro každou třídní učitelku 1. až 3. ročníku, celkový počet respondentů je 3. Výslednou analýzu dat jsem provedla ze vzorku se 100% účastí.

V oblasti „komunikace mezi rodiči a školou“ učitelky hodnotily spokojenost s úrovní komunikace mezi rodiči a školou. „*Jste spokojeni s úrovní komunikace mezi rodiči a školou?*“ S prostorem pro komunikaci rodičů s učiteli a rodičů s vedením školy jsou spokojeny všechny učitelky. Kladně též hodnotí učitelky přístup dalších pracovníků školy ke komunikaci a stanovisko, že škola je otevřená názorům školy. Zde

se jejich hodnocení s hodnocením rodičů shoduje. Vzájemná názorová shoda poukazuje na skutečnost, že i učitelé pociťují, že mají dostatečný prostor ke komunikaci a není tento prostor brán jako jednostranný.

Tabulka č. 11: Jste spokojeni s úrovní komunikace mezi rodiči a školou?

	rozhodně ano	spíše ano	spíše ne	rozhodně ne	nedovedu posoudit
prostor pro komunikaci rodičů s učiteli	3	0	0	0	0
prostor pro komunikaci rodičů s vedením školy	3	0	0	0	0
přístup dalších pracovníků školy ke komunikaci	2	1	0	0	0
škola je otevřená názorům rodičů	0	3	0	0	0

V oblasti „spolupráce rodičů a školy“ učitelky hodnotily přístup rodičů ke spolupráci se školou. „*Nakolik o rodičích platí, že...*“ Všechny učitelky shodně kladně vnímají rodiče, že se zajímají o akce pořádané školou, účastní se rodičovských schůzek, připravují se s svým dítětem do školy, sledují informace o dění ve škole a účastní se akcí, které pořádá škola. Toto hodnocení učitelek se shoduje s vlastním hodnocením rodičů, učitelky dobře znají rodiče svých žáků a jejich možnosti spolupráce

Tabulka č. 12: Nakolik o rodičích platí, že...

	rozhodně ano	spíše ano	spíše ne	rozhodně ne	nedovedu posoudit
rodiče často mluví s dítětem o dění ve škole	0	2	0	0	1
rodiče mají možnost ovlivnit dění ve škole	0	2	1	0	0
rodiče se zajímají o akce pořádané školou	0	3	0	0	0
rodiče se účastní rodičovských schůzek	0	3	0	0	0
rodiče se připravují se svým dítětem do školy	0	3	0	0	0
rodiče sledují informace o dění ve škole	0	3	0	0	0
rodiče se účastní akcí, které škola pořádá	0	3	0	0	0
rodiče se zajímají o domácí přípravu svého dítěte do školy	0	1	0	0	2
rodiče se podílejí na činnosti poradních orgánů školy, rodičovských iniciativ apod.	0	0	3	0	0

se školou. Jedna paní učitelka nedovede posoudit, zda rodiče často mluví s dítětem o dění ve škole. Důvodem této volby může být formulace kritéria, určitě si je paní učitelka vědoma, že se rodiče s dítětem baví, ale nemusí to být často. Stejný názor na možnost ovlivnit dění ve škole mají rodiče i učitelky. Převážně jsou přesvědčeni, že rodiče tuto možnost mají. Rozdíl v názorech rodičů a učitelek se týká zájmu rodičů o domácí přípravu. Rodiče shodně uvádějí, že se s svým dítětem do školy připravují a zároveň se zajímají o domácí přípravu svého dítěte do školy. Naopak učitelky mají v těchto názorech nesrovnalosti. Všechny společně uvádí, že se rodiče se svým dítětem připravují, ale naopak 2 nedovedou posoudit, zda se rodič o domácí přípravu svého dítěte do školy zajímá. Vysvětluji si to tím, že výsledky domácí přípravy děti mohou mít kladné, ale na nich se nemusí podílet zájem rodičů. Učitelky se shodly v negativním hodnocení rodičů, kdy se rodiče nepodílejí na činnosti poradních orgánů školy nebo rodičovských iniciativ. To může být způsobeno tím, že se jedná o rodiče žáků prvních, druhý a třetích tříd a učitelky by si možná přály, aby se rodiče více iniciovali.

V oblasti „spolupráce s partnery“ učitelky z pohledu rodičů hodnotily **webové stránky školy** v několika různých oblastech. 100% se učitelky shodují v tom, že rodiče najdou na úvodní stránce základní kontaktní informace, škola je na webu pro rodiče dostatečně a uceleně představena, na webu najdou rodiče plné znění ŠVP, výroční zprávy školy, přehledný harmonogram školního roku, informace zveřejněné na webu školy jsou pro rodiče většinou aktuální a web školy rodiče vnímají jako interaktivní. Toto hodnocení učitelek se shoduje s hodnocením webu rodiči. Negativně učitelky hodnotí ze $\frac{2}{3}$ skutečnost, že rodiče na webu školy nenajdou inspekční zprávy, výsledky dalších externích hodnocení a výsledky sebehodnocení školy. Tyto dokumenty se na webových stránkách skutečně nenacházejí a rodiče se k nim nedokázali vyjádřit. Dvě učitelky ze tří si myslí, že škola na webu nereaguje téměř ihned na podněty rodičů. 58,33% rodičů neumělo tuto skutečnost posoudit a 41,67% si myslí, že škola tuto podmínku splňuje. Zde je možno konstatovat, že učitelky a rodiče nemají stejný názor v hodnocení rychlé reakce školy na webu na podněty rodičů. Škola podle mého názoru na podněty rodičů reaguje rychle, avšak tyto závěry nepublikují na webových stránkách školy. Dvě učitelky ohodnotily, že rodiče jsou se vzhledem webu školy spokojeni. Toto hodnocení odpovídá i spokojenosti, kterou vyjádřili ve svém dotazníku rodiče. Celkově lze zhodnotit, že učitelky pohledem rodičů mají celkem stejné hodnocení webových

Tabulka č. 13: Webové stránky školy

	rozhodně ano	spíše ano	spíše ne	rozhodně ne	nedovedu posoudit
Jsou rodiče spokojeni se vzhledem webu školy?	0	2	0	0	1
Najdou rodiče základní kontaktní informace (název, adresa školy, telefonický a e-mailový kontakt) na úvodní stránce?	3	0	0	0	0
Je škola na webu pro rodiče dostatečně a uceleně představena (zaměření školy, její typ, počty učitelů a žáků...)?	3	0	0	0	0
Najdou rodiče na webu plné znění ŠVP?	3	0	0	0	0
Najdou rodiče na webu výroční zprávy školy?	3	0	0	0	0
Najdou rodiče na webu školy inspekční zprávy?	1	0	2	0	0
Najdou rodiče na webu školy výsledky dalších externích hodnocení (Scio, Kalibro...)?	1	0	2	0	0
Je na webu školy přehledný harmonogram školního roku?	3	0	0	0	0
Nabízí web výsledky sebehodnocení školy?	1	0	2	0	0
Web školy rodiče vnímají jako interaktivní (tedy takový, který jim umožní přímo zkontaktovat téměř všechny osoby na škole a zároveň mohou komunikovat se školou přímo na webových stránkách – tamtéž se také dočkají i odpovědi).	3	0	0	0	0
Na webu škola reaguje téměř ihned na podněty rodičů.	1	0	1	1	0
Informace zveřejněné na webu školy jsou pro rodiče většinou aktuální.	3	0	0	0	0

stránek jako rodiče. Nesrovnalosti jsem shledala pouze u reakce školy na podněty rodičů. Učitelky negativně hodnotí i prezentaci dalších dokumentů, jako jsou například inspekční zprávy, výsledky externích hodnocení či výsledky sebehodnocení. Zde má vedení školy určité rezervy.

V oblasti „vedení školy“ se učitelky vyjadřovaly k různým aspektům práce vedení školy a ke koncepci školy, jak je vnímají rodiče. *„Posud'te prosím, jak jsou*

rodiče spokojeni s vedením školy“ Učitelky hodnotí spolupráci rodičů a vedení školy velice kladně. Usuzují na 100%, že rodiče jsou spokojeni s prezentací školy na veřejnosti. Kladně učitelky hodnotí též přístup vedení školy k rodičům, směřováním školy, cíle školy či přístup vedení školy k řešení problémů. Hodnocení učitelek je stejné s hodnocením rodičů, z čehož by se dalo vyvodit, že učitelé dobře znají jejich názory. Naopak se učitelky necítí být kompetentní posoudit, zda by si rodiče přáli na komunikaci mezi nimi a školou. Na poslední otázku *Pokud si přejí rodiče něco změnit, co?* neodpověděla žádná z učitelek. Celkově lze usoudit, že rodiče jsou podle názorů učitelek spokojeni s vedením školy.

Tabulka č. 14: Posud'te prosím, jak jsou rodiče spokojeni s vedením školy:

	rozhodně ano	spíše ano	spíše ne	rozhodně ne	nedovedu posoudit
přístup vedení školy k rodičům	1	1	0	0	1
prezentace školy na veřejnosti	3	0	0	0	0
směřování školy, cíle školy	1	2	0	0	0
přístup vedení školy k řešení problémů	2	1	0	0	0
Přejí si rodiče na komunikaci mezi nimi a školou něco změnit?	0	0	0	0	3
Pokud si přejí rodiče něco změnit, co?					

Poslední okruh otázek se týkal obecného hodnocení spokojenosti rodičů se školou v určitých oblastech očima učitelů. „***Pokuste se prosím obecně ohodnotit, nakolik jsou rodiče celkově spokojeni.***“ Učitelky hodnotí jednotlivé oblasti kladně. Jednohlasně se shodují, že jsou rodiče spokojeni s úrovní informací o škole, se zázemím školy, s úrovní výuky, s nabídkou mimoškolních aktivit a dalších akcí školy. Dále učitelky uvádí, že jsou rodiče spokojeni s působením školy a s úrovní komunikace se školou. Úroveň spokojenosti rodičů se vztahy a atmosférou ve škole a s vedením školy nedovede posoudit jedna učitelka. Ohodnocení jednotlivých oblastí rodiči je téměř stejné, rodiče jsou v celkovém hodnocení spolupráce a komunikace se školou spokojeni. Překvapující je, že se shodně učitelky nedovedou vyjádřit ke spokojenosti rodičů s úrovní spolupráce školy s partnery. K této otázce se zdrženlivě vyjádřilo i 41,67% rodičů. Zřejmě by vedení školy mělo lépe prezentovat spolupráci s partnery, kterou vykonává. 100% si učitelky myslí, že pro rodiče škola splňuje jejich očekávání a doporučili by svým známým školu, do které jim chodí dítě.

Na první otevřenou otázku „*Jaké další přednosti školy mohou rodiče uvést?*“, odpověděla pouze jedna paní učitelka, která uvedla: „škola podporující ekologii.“ Environmentální výchova, vzdělávání a osvěta (EVVO) není na škole izolovanou vědní disciplínou a nemá vlastní předmět. Proto se promítá do všech předmětů a ostává se nedílnou součástí ŠVP. Význam EVVO je podpořen školními aktivitami, které přesahují rámec výuky.

Na druhou otevřenou otázku „*Co by si naopak rodiče mohli přát ve škole změnit?*“ se vyjádřily dvě učitelky:

- ✓ veselejší chodby v přízemí
- ✓ zlepšit vzhled interiéru.

Paní učitelky vnímají, že se rodičům nelíbí dosavadní estetické prostředí školy. Ony samy by si přály veselejší chodby.

Tabulka č. 15: Pokuste se prosím obecně ohodnotit, nakolik jsou rodiče celkově spokojeni:

	rozhodně ano	spíše ano	spíše ne	rozhodně ne	nedovedu posoudit
s úrovní informací o škole	3	0	0	0	0
se zázemím školy	0	3	0	0	0
s úrovní výuky	0	3	0	0	0
s působením školy	1	2	0	0	0
s nabídkou mimoškolních aktivit a dalších akcí školy	3	0	0	0	0
se vztahy a atmosférou ve škole	0	2	0	0	1
s úrovní komunikace se školou	2	1	0	0	0
s vedením školy	1	1	0	0	1
s úrovní spolupráce školy s partnery	0	0	0	0	3
Splňuje škola očekávání rodičů?	0	3	0	0	0
Doporučili by rodiče školu, do které jim chodí dítě, i svým známým?	0	3	0	0	0
Jaké další přednosti školy mohou rodiče uvést?	škola podporující ekologii				
Co by si naopak rodiče mohli přát ve škole změnit?	✓ veselejší chodby v přízemí ✓ zlepšit vzhled interiéru				

Cílem dotazníku bylo zjistit skutečnost, jak učitelky vnímají spolupráci rodičů a školy očima rodičů. Učitelky dobře znají názory rodičů. Výsledky šetření nejsou nijak překvapující, neboť výsledky jsou často stejné s výsledky dotazníku pro rodiče.

3.3.3. Shrnutí doplňující metody

Doplňující metodu smíšeného výzkumu jsem provedla na téže Základní škole X v Úpici jako smíšený výzkum formou dotazníku pro učitelky prvního, druhého a třetí ročníku. Cílem doplňující metody bylo získat názory, jak učitelky očima rodičů vnímají spolupráci rodičů a školy v oblastech spolupráce rodičů a školy, spolupráce školy s partnery, komunikaci mezi rodiči a školou, vedení školy a celkového hodnocení školy rodiči.

Výsledky šetření nejsou nijak překvapující, neboť závěry jsou často stejné se závěry dotazníku pro rodiče. Názory učitelek na jednotlivé oblasti jsou převážně shodné. Učitelky vyjádřily spokojenost s prostorem pro komunikaci rodičů s učiteli i rodičů s vedením školy, prostor pro komunikaci vnímají jako dostatečný a oboustranný. Toto zjištění plně koresponduje s jedním z hlavních kritérií značky Rodiče vítáni. Při hodnocení rodičů v oblasti spolupráce rodičů a školy vnímají učitelky rodiče kladně a shodují se v hodnocení rodičů s jejich vlastním hodnocením. Učitelky rodiče vnímají jako osoby, které se zajímají o akce pořádané školou, účastní se rodičovských schůzek, připravují se s dětmi do školy či sledující informace o dění ve škole. Učitelky dobře znají rodiče svých žáků a jejich možnosti spolupráce se školou. Souhlasně s názorem rodičů negativně hodnotí spolupráci rodičů v poradních orgánech školy nebo rodičovských iniciativách, což může být způsobeno malou iniciativou ze strany učitelů či pasivním přístupem rodičů ke škole. Při hodnocení webových stránek učitelky pohledem rodičů mají stejné hodnocení webových stránek jako samotní rodiče. Shodují se v tom, že rodiče najdou na webu základní kontaktní informace, dostatečné představení školy, plné znění ŠVP, výroční zprávy, harmonogram školního roku či aktuální informace, což jsou další kritéria značky Rodiče vítáni. Učitelky negativně hodnotí reakce školy na webových stránkách na podněty rodičů, k nimž se převážná část rodičů nedokázala vyjádřit. Tato skutečnost může být další inspirací pro vedení školy, jak zlepšit spolupráci rodiny a školy nejen na začátku školní docházky. Při posuzování spokojenosti rodičů s vedením školy se učitelky shodují v kladném hodnocení s názory rodičů, dále se necítí být kompetentní posoudit, zda rodiče si přejí něco změnit na komunikaci mezi nimi a školou. Poslední souhrnné hodnocení spokojenosti rodičů se školou učitelky vnímají opět kladně, shodují se

s názory rodičů. Závěrem lze zhodnotit, že učitelky očima rodičů hodnotí školu kladně a jsou spokojené s úrovní spolupráce rodiny a školy.

3.4. Shrnutí výzkumné části

Ve výzkumné části této práce jsem navázala na část teoretickou a provedla jsem šetření zjišťující úroveň spolupráce mezi rodinou a školou na začátku školní docházky na konkrétní Základní škole X v Úpici, která je držitelem značky Rodiče vítáni. Rámec výzkumu tvořil smíšený výzkum, který byl proveden v prvních třech ročnících základní školy pomocí kombinování metod. Smíšený výzkum se skládal z dotazníku pro rodiče žáků, jehož výsledky byly podkladem pro polostrukturovaný rozhovor s ředitelem školy. K tomuto průzkumu jsem využila evaluační nástroj Anketa pro rodiče, který je součástí souboru tří desítek evaluačních nástrojů vytvářených v rámci projektu Cesta ke kvalitě. Dále jsem hlavní výzkum doplnila metodou dotazníku pro učitelky, pro který byl podkladem evaluační nástroj „Anketa pro rodiče“, a mapuje pohled učitelek na spolupráci rodičů a školy očima rodičů.

Pro splnění cíle výzkumné části jsem nejdříve provedla popis výzkumného vzorku, kde jsem charakterizovala školu, ředitele školy a rodiče žáků konkrétní základní školy. Dále jsem popsala metody, které jsem použila pro získání dat. Evaluační nástroj Anketa pro rodiče jsem po domluvě s ředitelem základní školy upravila pro potřeby našeho výzkumu a vytvořila jsem z něj dotazník pro rodiče, který zjišťoval hodnocení školy rodiči žáků v oblastech výuky, spolupráce rodičů a školy, spolupráce školy s partnery, komunikaci mezi rodiči a školou, vedení školy a celkového hodnocení školy.

Získaná data z dotazníku jsem vyhodnotila, popsala a reflektovala. Na základě analýzy jsem dospěla k závěru, že spolupráce na začátku školní docházky mezi rodinou a školou na této konkrétní škole je na velmi dobré úrovni. Rodiče pozitivně hodnotí přístup školy k rodičům, který je partnerský a tak plně naplňuje kritéria značky Rodiče vítáni. Podle získaných dat jsem došla z hlediska hypotéz k závěru:

Hypotéza H1, která tvrdila, že více než 50% rodičů je spokojeno s úrovní komunikace a nechtějí na komunikaci mezi mimi a školou něco změnit, se mi na základě šetření **potvrdila**. 90,97% rodičů je kladně spokojeno s úrovní komunikace, z nichž uvádí variantu „rozhodně ano“ 51,39% respondentů. Stejně stanovisko názoru

mají i učitelky, které jsou 100% spokojeny s úrovní komunikace mezi rodiči a školou. 80,55% rodičů si nepřeje na komunikaci mezi nimi a školou něco změnit, z nichž variantu „rozhodně ne“ uvedlo 19,44% respondentů. Jednohlasně se shodují v názoru učitelky, že nedovedou posoudit, zda si rodiče přejí na komunikaci mezi nimi a školou něco změnit. Učitelé s rodiči komunikují nejen prostřednictvím zápisů v žákovských knížkách, schůzkami a konzultacemi při schůzkách RRPŠ, ale i prostřednictvím osobních návštěv. Ke vzájemné komunikaci můžou obě strany též využít telefonické nebo emailové kontakty. Skutečnost, že čtyři pětiny rodičů si změnu v komunikaci nepřejí, svědčí o tom, že škola s rodiči komunikuje vhodný a přiměřeným způsobem. Potvrzením této hypotézy se potvrzuje i jedno z kritérií značky Rodiče vítáni.

Hypotéza H2 předpokládala, že nejméně 75% rodičů se účastní akcí, které škola pořádá. Tato hypotéza se mi na základě šetření **nepotvrdila**. Výsledky ukazují, že 91,66% respondentů se o akce pořádané školou zajímá, ale fyzicky se jich účastní pouze 69,44% rodičů. Účast na akcích, které pořádá škola, může být ovlivněna socioekonomickým zázemím jednotlivých rodin nebo rodinnými zájmy. Učitelky hodnotily účast rodičů na akcích pořádaných školou souhlasně pozitivně. Zde vnímám subjektivní přání učitelek, aby aktivita ze stran rodičů na akcích skutečně byla, než jak ve skutečnosti je.

Hypotéza H3, která předpokládala, že webové stránky jsou důležitým nástrojem v komunikaci mezi rodiči a školou a rodiče na nich umí vyhledat potřebné informace, se mi na základě šetření **potvrdila**. Rodiče i učitelky webové stránky školy hodnotí velmi pozitivně, umí si na nich vyhledat potřebné informace, ať už ohledně organizace školního roku či informací o akcích školy. Jsou spokojeni se vzhledem webu školy, aktuálností informací, dostatečným předvedením školy či dostupností kontaktních údajů. Webové stránky jsou v dnešní moderní době standardem školy, která chce být otevřená rodičům a svým partnerům. Pozitivní hodnocení webových stránek je též kritériem značky Rodiče vítáni, kam škola patří. Z výzkumu vyplynuly i požadavky, které škola může dále rozvíjet, např. publikování inspekčních zpráv, autoevaluce či reagování školy na webových stránkách na podněty rodičů.

Úkolem doplňující výzkumné metody bylo zjistit, jak učitelky vnímají spolupráci rodičů a školy. I zde vnímám profesionalitu pedagogických pracovníků, jak dobře znají názory rodičů svých žáků, které se ve výzkumu z velké části shodují.

Spolupráce rodiny a školy je v neposlední řadě hlavně důležitá pro vzdělávání žáků, neboť to je hlavním cílem obou sociálních institucí.

Za přínos výzkumné části pokládám zmapování názorů rodičů na jejich vztah ke škole. Rozhovor s ředitelem školy nad výsledky ankety nebyl z hlediska získaných dat nijak překvapující, ale přesto se našly výsledky, které mohou být pro vedení školy inspirující, jak ještě více zlepšit vztah rodiny a školy nejen na počátku školní docházky. Vedení školy provádí pravidelně vlastní šetření v oblasti hodnocení školy rodiči v rozmezí 4 let. Výsledky výzkumné části diplomové práce tak tento přehled v meziobdobí doplňuje.

Výsledky šetření potvrzují, že škola je vzorem příkladu spolupráce rodiny a školy a právem ji náleží značka Rodiče vítáni.

4. Závěr

Poznatky z oblasti spolupráce rodiny a školy v teoretické části diplomové práce, které se staly základem pro realizovaný smíšený výzkum, mne obohatily v profesním rozvoji. Praxe v oboru je sice výbornou zkušeností, ale studiem odborné literatury, různých materiálů a objevováním dalších pramenů jsem získala mnohem podrobnější vhled do této problematiky. Nevíce mne inspirovaly výzkumy v této oblasti společně se standardy programu Začít spolu, která vymezují kritéria pro práci učitele. Osobně jsem s rodiči svých žáků spolupracovala podle mého mínění správně, ale doposud jsem neměla dostatečný teoretický základ.

Výzkumnou částí diplomové práce jsem navázala na teoretickou část a uvedla jsem zde konkrétní úroveň spolupráce mezi rodinou a školou na počátku školní docházky na běžné základní škole, která je označena značkou Rodiče vítáni.

Výzkum diplomové práce ukázal, že spolupráce na začátku školní docházky mezi rodinou a školou na této konkrétní škole je na velmi dobré úrovni. Rodiče pozitivně hodnotí přístup školy k rodičům, který je partnerský a tak plně naplňuje kritéria značky Rodiče vítáni. Potvrdily se hypotézy, které předpokládaly, že více než 50% rodičů je spokojeno s úrovní komunikace a nechtějí na komunikaci mezi nimi a školou nic měnit a že webové stránky jsou důležitým nástrojem v komunikaci mezi rodiči a školou a rodiče na nich umí vyhledat potřebné informace. Dále z toho výzkumu vyplývá, že výsledky ankety pro ředitele školy nebyly nijak překvapující. Přesto ve výsledcích ankety pan ředitel shledává inspiraci, jak zlepšit vztah rodina a školy nejen na počátku školní docházky. Doplnující metoda výzkumu dokládá, že učitelky dobře znají názory rodičů svých žáků, neboť se jejich názory se z velké části shodují.

Cíle diplomové práce byly splněny, ale proces spolupráce rodiny a školy pokračuje stále dál. Jsem ráda, že moje diplomová práce je dokladem dobré spolupráce rodiny a školy a její výsledky budou dále uplatněny v praxi.

Literatura a další zdroje

- ČAPEK, R. *Učitel a rodič Spolupráce, třídní schůzka, komunikace*. Praha : Grada 2013, 192 s. ISBN 978-80-247-4640-1
- FELCMANOVÁ, A. M A. KOLEKTIV VARIANT *Rodiče – nečekaní spojenci. Jak rozvíjet partnerský dialog mezi školou a rodinou*. Praha : Člověk v tísní, o.p.s., vzdělávací program Varianty 2013, 81 s. ISBN 978-80-87456-45-3
- FEŘTEK, T. *Rodiče vítáni*. Praha : Yinachi 2011, 112 s. ISBN 978-80-904735-2-2
- HARTL, P. HARTLOVÁ H. *Psychologický slovník*. Praha : Portál 2004, 776 s. ISBN 80-7178-303-X
- HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Praha : Portál 2012, 408 s. ISBN: 978-80-262-0219-6
- CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu*. Praha : Grada 2007, 272 s. ISBN 978-80-247-1369-4
- JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. Praha : Portál 2007, 288 s. ISBN 978-80-7367-269-0
- KASPER, T. KASPEROVÁ, D. *Dějiny pedagogiky*. Praha : Grada 2008, 224 s. ISBN 978-80-247-2429-4
- KRÁLÍKOVÁ, M. SINGEROVÁ - NEČESANÁ J. *Rodina a škola ve výchovné spolupráci*. Praha : SPN 1985, 99 s. ISBN 14-551-85
- KREJČOVÁ, V. KARGEROVÁ, J. *Vzdělávací program Začít spolu: metodický průvodce pro první stupeň základní školy*. Praha : Portál 2011, 232 s. ISBN 978-80-7367-906-4
- MATĚJČEK, Z. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Praha : SPN 1992. 224 s. ISBN 80-04-25236-2.
- MERTIN, V. KREJČOVÁ, L. A KOLEKTIV *Problémy s chováním ve škole – jak na ně Individuální výchovný plán*. Praha : Wolters Kluwer 2013, 363 s. ISBN 978-80-7478-356-2
- MLČÁK, Z. *Vybrané kapitoly z psychologie manželství a rodiny*. Ostrava : FF OU 1996, 150 s. ISBN 80-7042-452-4.
- MLEZIVA, J.-M. *Rodina & škola: Pokřivený to svazek. Rodina a škola: časopis pro všechny rodiče a učitele*, 2011, roč. 58, č. 8, s. 5. ISSN 0035-7766

- PETTY, G. *Moderní vyučování*. Praha : Portál 1996, 384 s. ISBN 80-7178-070-7
- PRŮCHA, J. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. Praha : Portál 2004, 144 s. ISBN 80-7178-977-1
- PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika..* Praha : Portál 2002, 488 s. ISBN 80-7178-631-4
- PRŮCHA, J. (ed.) *Pedagogická encyklopedie*. Praha : Portál 2009, 936 s. ISBN 978-80-7367-546-2
- PRŮCHA, J. WALTEROVÁ, E. MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha : Portál 2003, 322 s. ISBN 80-7178-772-8
- PRŮCHA J. *Přehled pedagogiky: úvod do studia oboru*. Praha : Portál 2000, 272 s. ISBN 80-7178-399-4
- PRŮCHA, J. *Vzdělávání a školství ve světě*. Praha : Portál 1999, 320 s. ISBN 80-7178-290-4
- RABUŠICOVÁ, M. POL, M. *Vztahy školy a rodiny dnes: hledání cest k partnerství*. *Pedagogika*, 1996, č. 2, s. 105-116. ISSN 0031-3815
- RABUŠICOVÁ, M. ŠEĐOVÁ, K. TRNKOVÁ, K. ČIHÁČEK V. *Škola a /versus/ rodina*. Brno : Masarykova univerzita 2004, 176 s. ISBN 80-210-3598-6
- SKALKOVÁ, J. a kolektiv. *Úvod do metodologie a metod pedagogického výzkumu*. Praha : SNP 1985, 216 s. ISBN: 14-275-85
- SCHMIDBAUER, W. *Psychologie, Lexion základních pojmů*. Praha : Naše vojsko 1994, 208 s. ISBN 80-206-0459-6
- ŠEĐOVÁ, K. *Tiché partnerství: Vztahy mezi rodiči a učitelkami na prvním stupni základní školy*. *Studia paedagogica*, 2009, roč. 14, č. 1, s. 27 - 51.
- ŠTVERÁK, V. *Stručné dějiny pedagogiky*. Praha : SPN 1983, 380 s.
- VALIŠOVÁ, A. KASÍKOVÁ, H. (eds.) *Pedagogika pro učitele*. Praha : Grada 2011, 456 s. ISBN: 978-80-247-3357-9
- Kompetentní učitel 21. století Mezinárodní profesní rámec kvality ISSA*. Praha : Step by Step Česká publika, o.s., 2011, 61 s.
- Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha*. Praha : ÚIV, 2001, 98 s. ISBN 80-211-0372-8
- Utváření výuky v 1. až 8. třídě waldorfské školy. Pracovní náměty k hlavnímu vyučování Přehled odborného vyučování Podněty k vedení třídy a k práci s rodiči*. Společný

projekt Pedagogické sekce při Goetheanu a Výzkumného pedagogického pracoviště při Svazu Svobodných waldorfských škol. Ostravská univerzita, 1998.

Elektronické zdroje

ČERVÁKOVÁ, H. *S prvňáky se uče, pak chvate a kontrolujte*. [online]. [citováno 2014-03-04]. Dostupné na WWW: <http://psychologie.cz/s-prvnaky-se-ucte-pak-chvalte-kontrolujte/>

KOHOUTEK, T. MAREŠ, J. *Anketa pro rodiče. Anketa školy na míru*. [online] Praha : Národní ústav pro vzdělávání 2011, 19 s. ISBN: 978-80-87063-49-1 [citováno 18.12.2013]. Dostupné na WWW: http://www.nuov.cz/uploads/AE/evaluacni_nastroje/02_Anketa_pro_rodice.pdf

MATÝSKOVÁ, D. Spolupráce rodiny a školy z pohledu rodičů a učitelů. *Pedagogická orientace* [online]. 2005, roč.15, č.1 [citováno 2014-03-23]. Dostupné na WWW: http://www.ped.muni.cz/pedor/archiv/2005/PedOr05_1_Spoluprace_Matyskova.pdf

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Praha : MŠMT, 2013 [citováno 20. března 2014]. Dostupné na WWW: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani>

Sociologický výzkum zaměřený na analýzu struktury postojů a očekávání veřejnosti k oblasti školství, výchovy a vzdělávání Část 2. Postoje rodičů a žáků ke vzdělávání [online]. Praha : STEM/MARK, 2009 [citováno 23.3.2014]. Dostupné na WWW: www.msmt.cz/uploads/VKav_200/Analyza_191109/zz_MSMT_sociologicky_vyzkum_09_vzdelavani_f.doc

STRAKOVÁ, J. Postoje české společnosti ke vzdělávání a jejich vývoj v čase. *Studia paedagogica* [online]. 2010, roč.15, č.2 [citováno 2014-03-23]. Dostupné na WWW: <http://www.phil.muni.cz/journals/index.php/studia-paedagogica/article/view/109/211>

Vztah rodičů a školy jejich dítěte [online]. Perfect Crowd Research, 2011 [citováno 28. dubna 2014]. Dostupné na WWW: http://www.rodicevitani.cz/wp-content/uploads/2011/06/Eduin_Vztah_rodicu_a_skoly_jejich_deti_Perfect_Crowd.pdf

Webové stránky značky Rodiče vítáni <http://www.rodicevitani.cz/>

Webové stránky nezávislé společnosti Eduin <http://www.eduin.cz/>

Webové stránky Základní školy Úpice-Lány <http://www.zsul.cz/>

Seznam příloh

Příloha č. 1	Desatero pro spolupráci s rodinou - Začít spolu	str. 1
Příloha č. 2	Desatero pro učitele a rodiče - Rodiče vítáni	str. 3
Příloha č. 3	Dotazník pro rodiče	str. 4
Příloha č. 4	Vyhodnocení dotazníku pro rodiče	str. 8
Příloha č. 5	Doslovný přepis rozhovoru s ředitelem základní školy	str. 18
Příloha č. 6	Dotazník pro učitelky	str. 22
Příloha č. 7	Vyhodnocení dotazníku pro učitelky	str. 25